

**«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
КОНЦЕРНИНИНГ БОШ ТАҲРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 1996**

ШОҲ ВА ШОИР
Заҳриддин
Муҳаммад Ҷодур

Назм дурдоналари

«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБЛА
КОНЦЕРНИНИНГ БОШ ТАҲРИРИЯТИ

Нашрга тайёрловчи — *Ҳасанхўжа Муҳаммадхўжа ўгли.*

Масъул муҳаррир — *Нажмиддин Комилов.*

Бобур, Заҳириддин Муҳаммад.

Ўз2

© «Шарқ» нашриёт-матбаа концернининг Бош таҳририяти Тошкент, 1996

*«Бори элга яхшилиғ қилгилки, мундин яхши йўқ.
Ким дегайлар даҳр аро қолди фалондин яхшилиғ».*

ЗАҲИРИДДИН МУҲАММАД БОБУР.

*«Бобур дилбар шахс. Уйғониш даврининг
типик ҳукмдори, мард ва тадбиркор одам
бўлган. У санъатни, адабиётни севарди,
ҳаётдан ҳузур қилишни яхши кўрарди».*

ЖАВОҲАРЛАЪЛ НЕРУ.

*«Биз Бобур мирзони улкан давлат арбоби
сифатидагина эмас, қомусий аллома, мумтоз
шоир сифатида ҳам чексиз қадрлаймиз. Бобур
ўзбек халқининг буюк фарзанди, миллий ғуру-
ридир. Ул зоти шарифнинг юртимизда нишон-
ланаётган 510 йиллик тўйи шу юксак эҳтиром-
дан яна бир далолатдир».*

ИСЛОМ КАРИМОВ.

*«Буюк бобокалонимиз Бобурнинг 510 йил-
лик таваллуд тўйи юксак мақомда нишонла-
нишига ишончим комил. Сиз жаноби олий-
ларининг (Ислом Каримов — Ҳ. М.) бу бора-
да улкан саъй-ҳаракат кўрсатаётганингиз эса
бизни чексиз қувонтирмоқда».*

БЕГИМ СОҚИБА ЛАЙЛО УММОХОНИ.

Ҳиндистондаги Мўғуллар сулоласи жа-
миятининг раисаси

С Ў З Б О Ш И

ЗАХИРИДДИН МУҲАММАД УМАРШАЙХ МИРЗО ЎҒЛИ БОБУР

Ўзбек халқининг бой илмий-адабий меросини жаҳон халқлари мулкига кўтаришида Ал-Хоразмий, Ал-Беруний, Ал-Фаробий, Ибн Сино, Мирзо Улуғбек, Мавлоно Лутфий, Алишер Навоий каби ўнлаб улуг алломалар каторида Заҳириддин Муҳаммад Умаршайх мирзо ўғли Бобурнинг номи муносиб ўринни эгаллайди. Унинг ёрқин шахсий ва ижодий фаолияти, давлат, ижтимоий-сиёсий ҳаётдаги катта мавқеи авлодлар томонидан зўр ҳурмат-эҳтиром билан хотирланиб келинмоқда.

Бобур ва унинг кўп қиррали фаолияти ҳақида Муҳаммад Солиҳ, Хондамир, Гулбаданбегим каби замондош ва авлодлари дастлабки маълумотларни ёзиб қолдиришган.

Унинг асарларини нашр этиш, ўрганиш борасида Шарқу Ғарбнинг қатор олимлари салмоқли ишларни юзага келтирдилар. Айниқса, Вильям Эрскин, Р. М. Колденот, Анетта Бевериж, Ҳенри Бевериж, Крутейл, Э. Ҳолден, Н. И. Ильминский, А. Самойлович, В. В. Бартольд, Я. Фуломов, Х. Ёқубов, В. Зоҳидов, Х. Сулаймон, С. Азимжонова, А. Қажумов, И. В. Стеблева, С. Жамолов, С. Ҳасанов, Н. Отажонов ва бошқа қатор олимларнинг хизматларини алоҳида қайд этиб ўтиш ўринли.

Бўлажак истеъдодли давлат арбоби, иқтидорли шоир ва адиб Заҳириддин Муҳаммад Бобур 1483 йилнинг 14 феввалида Андижонда, Фарғона вилоятининг ҳукмдори Умаршайх мирзо ва унинг рафикаси Қутлуғ Нигорхонимларнинг оиласида дунёга келди.

«Бобурнома»да ўз авлодлари, ота-онаси ҳақида кизиқарли маълумотлар ёзиб қолдирган Бобур отаси Умаршайх мирзо ҳақида: «...равон саводи бор эди. «Ҳамсатайн» ва маснавий китобларни ва тарихларни ўқуб эди. Аксар «Шоҳнома» ўқур эди. Таъби назми бор эди, вале шеърға парво қилмас эди», деб ёзади.

Маърифатли ҳукмдор Умаршайх мирзо, шубҳасиз, ўғли Заҳириддиннинг таълим-тарбиясига ҳам катта аҳамият беради. Отасининг тўсатдан вафот этиши ёш Заҳириддиннинг давлат, эл-юрт ташвишлари билан ёшлигидан банд бўлишга мажбур қилди.

1494 йилда отаси вафотидан кейин 11-12 ёшли Заҳириддин подшоҳ қилиб кўтарилди. Унинг кейинги фаолиятида отасининг яқинларидан Шайх Мазидбек, Бобоқулбеклар бек-атка сифатида муҳим роль ўйнайдилар.

Заҳириддин уйланиб Фаҳруннисо, Ҳумоюн мирзо, Комрон мирзо, Мирзо Аскарӣй, Мирзо Ҳиндол, Гулбаданбегим, Гулчехрабегим, Гулрангбегим каби бир неча фарзанд кўради.

Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг қисқа кечирган ҳаёти (47 йиллик умри) уруш-жанжаллар орасида, гоҳ ҳурсандчиликда, гоҳ чексиз ғам-аламлар гирдобида ўтди. Бу ҳақда у «Бобурнома»да шундай ёзган: «Ун бир ёшимдан бери икки Рамазон ийдини паё пай бир ерда қилгон эрмас эдим». Ўз бошидан кечирган изтиробли кунларни эслаб, кейинроқ маснавийларида ҳам шундай ёзган эди:

Кўрсатиб давлат йитмагинг на эди,
Ерга урдинг, кўтармагинг на эди.
Гоҳ жоҳилни сарбаланд айлар,
Гоҳ оқилни пойбанд айлар.
Не вафо қилганини билса бўлур,
Не жафосига сабр қилса бўлур.
Не қилай, не кишидан истай дод?
Кимга даҳр илгидин қилай фарёд.
Арзимас ғам емакка бу дунё,
Бал отин ҳам демакка бу дунё.

Ҳақиқатдан ҳам Бобур яшаб ижод этган замон Мовароуннаҳр ва Хуросон тарихида ғоят зиддиятли бир давр эди. Бир томондан, улуғ Амир Темури томонидан асосланган, нисбатан марказлашган давлат, унинг ижтимоий-сиёсий ва маданий ҳаётга кўрсатган қатор ижобий оқибатлари билан характерланса, иккинчи томондан, ана шу қудратли империянинг инқирозга юз тутиши туфайли турли томондан ҳам феодалларнинг ўзаро тож-тахт учун қурашлари эл-юртнинг икти-содий-сиёсий ва маданий ҳаётига, шубҳасиз, салбий таъсир кўрсатади.

Ана шу шароитда ёш Заҳириддин бир неча марта Самарқандни қўлга киритиб, унинг шуҳратини кўтариш мақсадида Султон Али мирзо, Бойсунғур мирзо, Шайбонийхонлар билан курашиб, гоҳ енгди, гоҳ енгилди.

Бир дафъа Самарқандни эгаллаганида ёш Бобурни қўтлаб Ҳиротдан Алишер Навоӣй унга мактуб йўллаган эди. Бироқ амиру беклар орасидаги парокандалик Бобурнинг бир жойда муқим ҳукмдор бўлиб қолишига имкон бермади. Ниҳоят, Бобур 300 га яқин садақатли навқар ва аъёнлари билан Ҳисор тоғларида саргардон юриб, 1504—1505 йилларда Афғонистонга бориб, унинг ҳукмдори Муҳаммад Арғунни осонликча енгиб, ҳокимиятни ўз қўлига олади.

1507 йилда Ҳумоюн ўгли туғилиши билан Бобур ўзини подшоҳ деб аташларини буюради. Бобур Афғонистонда ўз мавқеини мустаҳкамлаб олгач, Ҳиндистонни забт этиш орзуси билан яшайди.

1526 йилда шижоатли ҳукмдор сифатида Бобур юз минг кишилик аскар, олти минг жангари фил билан жангга кирган Ҳиндистон ҳукмдори Иброҳим Лўдийга қарши ўн-ўн икки минг отлик аскар билан жангга кириб, уни Панипатда енгади. Бобур ҳужумни давом эттириб, Деҳли ва Аграни ҳам қўлга киритади. Шундай қилиб, Ҳиндистонда бобурийлар салтанати юзага келади.

Бобур феодаллар билан алокани яхшилашга, диний низоларни бартараф қилиб, маданий-меъморий ишларни ривожлантиришга астойдил киришади.

Аммо тўхтовсиз урушларда толиққан Бобурнинг жангу жадалларда еган зарбалари, Қандаҳор йўлида қаҳратон кишининг қор бўронларида қолиши, Чирчиқнинг музлаган сувини ёриб, унда чўмилишлари, Ҳожа Қалон каби яқин кишиларининг Ҳиндистонни ташлаб кетиши, она диёр соғинчи, ўғлининг хасталигини ўзига ўтишини сўраб ёлборишлари натижасида кучайган руҳий азоблар, шафқатсиз ўлим жаҳонгашта саркарда, нозик табиат шоир ва ҳассос олимни қирқ етти ёшида, яъни 1530 йилнинг 30 декабрида бу фоний дунёдан боқий-абдий дунёга олиб кетади.

Захириддин Муҳаммад Бобур нақадар серташвиш, нотинч ҳаёт кечиришига қарамай, ўз даврига нисбатан етук билим олиб, йирик бадий ва чуқур мазмунли илмий асарлар ижодкори даражасига кўтарилди.

Бобур 16—17 ёшларидан ижод қила бошлаган. У асосан ўз она тили, қисман форсий тилда ҳам асарлар яратган. Унинг «Мубаййин», «Волидиййа» каби асарларидаги маълумотлар араб тилини ҳам пухта билганлигидан далолат беради.

Бобур (шер маъносида довьорак ва жасурлигига ишора) таҳаллуси билан битган газали «Бобурнома»да «Топмадим» радифи билан келтирилган бўлиб, ундаги мисралар шоирнинг шу даврдаги руҳий ҳолатларини маълум даражада акс эттиради.

«Ул газалким тугатдим, ушбу кун, ушбу юртта тугатдим. Ул туганган газал будур:

Жонимдин ўзга ёри вафодор топмадим,
Кўнглимдин ўзга маҳрами асрор топмадим.

Бу газал етти байт турур. Мундин сўнг ҳар газалким туганди, ушул тартиб била-ўқ битилди».

Бобур рубоийларидан бирида ҳашам ва безаксиз бўлса-да, девон тuzганлиги ҳақида қуйидагиларни ёзган:

Девонима не рабту не тартибдурур,
Не жадвалу не лавху тазҳибдурур,
Ки санга йибордим, ани айб айламаким,
Девонингни тиларга тақрибидурур.

Яна «Бобурнома»да ҳам «Фўлод Султонга девонимни йибордим», деган сўзлар Бобурнинг мукамал девон соҳиби бўлганлигини тасдиқлайди.

Девондаги шеърларнинг жанри хилма-хилдир. Унда ғазал, рубой, туюк, фард, қитъа, маснавийлар жамланган. Девондаги шеърларнинг деярли барчаси туркий-ўзбек тилида ёзилган.

Бобур адабий меросининг катта қисмини лирик шеърлар ташкил этади. Шоирнинг лирик шеърларида ҳаётбахш туйғулар — ҳаётдан завқланиши, ёр васли билан қувониши эл-юрт-диёр севгиси, она-Ватандан узоқда юрган лирик қаҳрамоннинг изтиробли туйғулари, панднасихат мавзудидаги илм-маърифат ва ахлоқ-одобга чақирувчи, тақдирдан нолиш каби мотивлар содда ва раво мисраларда юксак бадиий маҳорат билан қуйланади. Бобур ижодининг характерли хусусиятлари ҳақида Ўзбекистон ФА ҳақиқий аъзоси, профессор В. И. Зоҳидов қуйидагиларни ёзган эди: «Ўзининг бадиий асарлари билан у баъзан феодаллар вакили, мафкурачиси сифатида, баъзан ўз даврининг илғор кишиси сифатида кўринади. У баъзан феодализм жамиятини, давлатини, феодал усулини, феодал мафкурасини ёқласа, баъзи ҳолларда уларни фош қилади, ўша даврнинг тор рамкасига сиғмайдиган фикрларни қўплаб ифодалайди.

Бобур ҳаммадан аввал ўз ижодиётининг прогрессив фикрлари билан бизга кадрлидир» (В. Зоҳидов. Бобурнинг фаолияти ва адабий-илмий мероси ҳақида. (Бобур. «Бобурнома», Т., 1960, 14-бет).

Бобур ғазалларидаги тематик ранг-барангликни кўздан кечирар эканмиз, уларда оптимистик туйғу билан суғорилган, инсоннинг шоду хуррамлиги билан боғлиқ кўтаринки ғазалларга ҳам дуч келамиз.

Ҳақиқатдан ҳам ҳаёт неъматлари: ёз фасли, ёр васли, дўстлар суҳбатидан завқланиш, ҳаётга умид кўзи билан қараб, оптимистик ҳулоғалар чиқариш Бобур шеъриятининг муҳим томонларидан биридир. Қуйидаги:

Ёз фасли, ёр васли, дўстларнинг суҳбати,
Шеър баҳси, ишк дарди, боданинг кайфияти.
Дўстларнинг суҳбатида не хуш ўлғай баҳси шеър,
То билинғай ҳар кишининг таъби бирла ҳолати.
Гар бу уч ишни мувофиқ топсанг ул уч вақт ила,
Мундин ортик бўлмағай, Бобур, жаҳоннинг ишрати.

ёки:

Бўлмадим умримда бир дам хотири хуррам била,
Гар илиқдан келса бир дамни кечурманг ғам била.

каби мисраларда ҳаётни қўлдан келганича шоду хуррамлик билан ўтказишга чакиради.

Бобурнинг «Гул жамолин ёпқон ул гулнинг икки райхонидур», «Қаро зулфинг фироқида паришон рўзгорим бор», «Жамолинг васфини, эй ой, неча элдин эшитгаймен» каби мисралар билан бошланувчи ўнлаб ишқий ғазалларида ишқ аҳлининг шайдолиги маҳбубанинг ғўзал тасвири, севикли ёрга етишолмай ҳижрон азобларида тўлғанаётган ошиқнинг қалб изтироблари билан тараннум этилган.

Бобурнинг ғазал, маснавий, рубойларида ёр-диёр, ватан мавзуи катта ўрин тутди. Бобур она юртидан йироқда бўлса ҳам ўзи тугилиб ўсган эл-юртига, ватанига бўлган муҳаббат, унга етишиш орзуси доим унинг қалбидан изтироб туйғуларини ўчирмайди: Бобур ўзга юртларга бориб, у ерларда талон-тарож билан шугулланиб мол-дунё тўпламади, аксинча, ўша ерларда ҳам боғ-роғлар яратиш, катта ободончилик ишлари олиб бориш билан шугулланса-да, ўзга юртларда юргани учун:

Толеъ йўкки жонимга балолиғ бўлди.
Ҳар ишники айладим хатолиғ бўлди.
Ўз ерни қўйиб Ҳинд сори юзландим,
Ераб, нетайин, не юз каролиғ бўлди,

деб афсус-надоматлар чекади.

Бобур рубойларида ахлокий-дидактик ва маърифатпарварлик мотивлари катта ўрин тутди.

У ўз рубойларида вафодорлик ва илм-маърифат олишга чакириб шундай мисраларни ёзади:

Ҳар кимки вафо қилса вафо топқусидур,
Ҳар кимки жафо қилса жафо топқусидур.
Яхши киши кўрмагай ёмонлиғ ҳаргиз,
Ҳар кимки ёмон бўлса, жазо топқусидур.

Ёки:

Ким ёр анга илм толиби илм керак.
Ўргангали илм толиби илм керак.
Мен толиби илму толиби илме йўк,
Мен бормен илм толиби, илм керак.

Бобурнинг шеърятдаги эришган ғоявий-бадиий ютуқларида Шарк адабиётининг Саъдий, Ҳофиз, Лутфий, Навоий каби устозларнинг ғоявий-бадиий маҳоратларидан самарали ўқиб-ўрганганлиги кўзга яққол ташланиб туради.

Айни пайтда Бобурнинг насру назмдаги анъаналари ўзидан кейинги ўзбек адабиётининг Машраб, Мунис, Огаҳий, Увайсий, Нодира,

Қорий, Муқимий, Фуркат каби кўплаб вакиллари томонидан изчил давом эттирилди. Бобур ўз асарлари келажак авлодлар учун муносиб мерос бўлиб қолишидан фахрланиб:

Ашъорингким шеър оти то бўлғай,
Табъ аҳли анга волау шайдо бўлғай.
Хар лафзи дуру баҳри маъни анда,
Ким кўрди дурки, онда дарё бўлғай.

Бобурдан бизга шеърый девон билан бирга бир қанча «Бобурнома», «Хатти Бобурий», «Муфассал», «Мубаййин», ҳарб иши, мусика илмига оид қатор илмий-бадиий асарлар мерос бўлиб қолган. Афсуски, уларнинг айримлари бизгача етиб келган эмас.

Бобурнинг қомусий характердаги йирик насрий асари «Бобурнома» жаҳон адабиётининг нодир намунаси сифатида унинг шухратини кенг ёйди. «Бобурнома»да муаллиф ўз даврининг тарихий-жуғрофий билимлари асосида атроф-муҳит, улардаги ноёб қурилиш, тоғ-тошлар, табиий-экологик масалалар, айниқса, ўз замондошлари Хусайн Бойқаро, Алишер Навоий, Камолиддин Беҳзод ва бошқалар, шунингдек, ўз ота-она авлодлари ҳақида қимматли маълумотлар беради. «Бобурнома» ўтмишининг бадий наср намунаси сифатида ҳам катта аҳамиятга эга.

Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг асарлари собиқ шўро ҳукумати даврида ўзбек ва рус тилларида бир неча бор нашр этилди. А. Самойлович Петроградда Бобур шеърларини нисбатан мукамал нашрини 1917 йилда амалга оширди. Барча хрестоматия-мажмуа, антологияларда Бобур шеърларидан намуналар босилиб чиқди. Тошкентда 1957, 1958 йилларда алоҳида шеърлари китоб ҳолда «Шеърлар», «Танланган асарлар» номлари билан нашр этилди. 1965 йилда Бобур асарларининг уч жилдлиги нашр этилиб, унинг 1-жилди «Асарлар» номи билан С. Азимжонов ва А. Қаюмовларнинг муфассал сўзбошилари билан нашр этилди. 1982 йилда Бобур асарлари «Лирика», «Бобурнома» номлари билан икки қисман иборат этиб рус тилида нашр қилинди. 1 жилдини С. Ҳасанов сўзбоши ёзиб, нашрга тайёрлаган, II жилдини эса С. Азимжонов сўзбоши ёзиб, маълум ўринларини қисқартириб нашр эттирган. Афғонистонлик тадқиқотчи Шафиқа Еркин 1983 йилда Бобур таваллудининг 500 йиллиги муносабати билан шоир ҳақида кенг тадқиқот иши қилди, Бобур шеърларини нисбатан барча бошқа нашрлардан тўлиқ ҳолда ва «Бобурнома»дан айрим лавҳалар билан асарлар тўпламини нашр эттирди.

И. В. Стеблева нашрида (Семантика газелей Бобура. Издательство «Наука» Главная редакция восточной литературы. Москва-1982 год) ҳам Бобурнинг 119 та газали илова қилинган. Филология фанлари доктори Саидбек Ҳасанов 1991 йилда Бобурнинг «Волидиййа» рисоласини (Хожа Аҳрор асарининг шеърый таржимаси) чоп эттирди.

Биз мазкур нашрни тайёрлашда юқорида кўрсатилган барча асар-

ларни қиёсий ўрганиб, айрим хато ўқилган ўринларни тузатиб боришга ҳаракат қилдик. Бу ишда Шафиқа Ёрқин нашрини таянч нусха сифатида асосга олдик. Луғатларни илова қилишда «Навоний асарлари луғати», Тошкент-1972 йил ва «Алишер Навоний асарларининг изоҳли луғати» тўрт томлик. Тошкент—1983 йил нашрларидан фойдаланилди.

Мазкур нашр ўзбек тилидаги ҳозирча энг тўлиқ ва нисбатан мукаммал ҳисобланиши мумкин. Бунда ҳам, шубҳасиз, айрим хато, қусур ва камчиликларнинг бўлиши табиий. Агар муҳтарам китобхон ва мутахассислар ушбу китобни ўқиб, унинг ютуқ ва камчиликлари ҳақида самимий мулоҳазаларини билдиришса, асарнинг келажакдаги мукаммал нашрини яратишга ўз ҳиссаларини қўшган бўлур эдилар.

*Ҳасанхўжа Муҳаммадхўжа ўғли
ТошДУ доценти,
филология фанлари номзоди.*

Ғазаллар

1

Ёғлигингим, жон била мен хастадурмен зор анга,
Хаста жонлар риштасидиндур магар хар тор анга.

Эврулур бошинггау гоҳи юзунга юз кўяр,
Бу жиҳаттин от эмиш гулпечу гаҳ гулзор анга.

Бир чамандур саҳниким, бўлғай бинафша сарбасар,
Теграси гулзордурким, бўлмағай бир хор анга.

Ёғлигинг токим юзу кўзунгга тегмиш, бордурур
Юз менингдек зору юз минг мен киби бемор анга.

Эй кўнгул, юз пора қилса ёр тиғи, ғам ема,
Лутф этиб гар боғлар ўлса ёғлигини ёр анга.

Кўнглум истар ёғлигингни, балки андин бир насим
Етса Бобурға эрур жон бирла миннатдор анга.

2

Келтурса юз балони ушул бевафо манга,
Келсун агар юзумни эвурсам, бало манга.

Нетгаймен ул рафиқ билаким, қилур бaсе
Меҳру вафо рақибға, жавру жафо манга.

Бегона бўлса ақл мени телбадин, не тонг,
Чун бўлди ул пари сифатим ошино манга.

Оху ёшимдин ортадур заъф, эй табиб,
Билдим ярашмас эмди бу обу ҳаво манга.

Дардим кўруб муолажада зоеъ этма умр,
Ким жонда дарди ишқдурур бедаво манга.

То ёр кимни истару кўнглига ким ёқар,
Ташвиш бежихаттурур охир санго, манга.

Бобур, бўлуб турур икки кўзум йўлида тўрт,
Келса не бўлди қошима бир-бир манго манга.

3

Чун фалак кўймас мени бир лаҳза васл айёмида,
Тонг йўк, эй бемехр, агар ўлсам фирокинг шомиди.

Эй кўнгул, юзин кўруб зулфи паришонин соғин,
Шоми ҳижрондин тавахҳум айла васл айёмида.

Зулфидаким маскан эттинг, кўр занаҳдон чоҳини,
Воқиф ўлғилким, эрусен аждаҳонинг комида.

Ғунчадек оғзинг ғами кўнглумда гар йўк, бас недур?
Чок кўнглум ҳайъати гул ғунчаси андомиди.

Ёрнинг пайғоми етқач, топти жон фарсуда тан,
Исо эъжози магар музмардурур пайғомида.

Бобур, ул гул зулфи остинда эмастур холлар,
Жон қушин сайд айлар учун доналардур домида.

4

Не кўрай тўбийни қадди хуш хироминг борида!
Не қилай сунбулни хатти мушкфоминг борида?

Ким Хизр суйин оғизлангай, болингнинг қошида,
Ким Масих алфозидин дегай каломинг борида.

Ошиқингни давлати васлинг била қил муҳтарам,
Ҳусн ахли ичра мунча эҳтироминг борида.

Биздин ойру доим эл бирла ичарсен бодани,
Бизни ҳам гоҳи соғин шурби мудоминг борида.

Эй кўнгул, гар ғайр сўзи захри қотилдур, не ғам,
Лабларидин шарбати юҳийил-изоминг борида.

Тарки номус айлабон, бадном бўлғил ишқ аро,
Ким сени ошиқ дегай номусу номинг борида?

Бобур, ул гул кўйида булбул киби топтинг маком,
Бир навоёе рост қил мундоқ мақоминг борида.

5

Ўлум уйқусига бориб жаҳондин бўлдум осуда,
Мени истасангиз, эй дўстлар, кўргайсиз уйқуда.

Неким тақдир бўлса, ул бўлур таҳқиқ, билгайсиз,
Эрур жангу жадал, ранжу риёзат барча беҳуда.

Ўзунгни шод тутғил, ғам ема дунё учун зинҳор,
Ки бир дам ғам емакка арзимас дунёи фарсуда.

Замона аҳли ичра, эй кўнгул, оё топилғайму
Сенингдек дард паймоу менингдек дард паймуда?

Улусдин тинмадим умрумда ҳаргиз лаҳзае, Бобур,
Магар ўлсам бу олам ахлидин бўлғаймен осуда.

6

Соқий эрур ишрат чоғи, афсурда бўлма дай била,
Ўттек чоғир келтур, дағи, суҳбат тутошур май била.

Келтур шароби нобни, омода қил асбобни,
Хуш тут шаби маҳтобни чун бордур ул ой била.

Даврон ғамин барбод қил, ишрат уйин обод қил,
Жону кўнгулни шод қил овози чангу най била.

Мажлиса бордур сар-басар май нашъасидин шўру шар,
Борини масту беҳабар қил жоми пайдарпай била.

Ҳамдард ёре қониким, бир ғамгусоре қониким,
Абри баҳори қониким, Бобур киби йиғлай била.

7

Улки йиллар, ойлар ўткаргай ғаму мотам била.
Шоду хуррам бўлмағай наврўз ила, байрам била.

Улки давроннинг аёғидин дамо-дам кон ютар,
Нашъа топмас гар ичар ҳар давр жоми Жам била.

Дема, эй ҳамдам, диёру ёр сўзинким, менинг
Улфатим йўқ олам аҳли бирла, бал олам била.

Сендин ойру найлагаймен ийд ила наврўзни,
Ойу йил хуштур сенинг бирла агар бўлсам била.

Тортиб афгон, оҳ уруб ҳижронда, Бобур, йигласанг,
Навҳа тузгай базми ғам аҳли бу зеру бам била.

8

Бўлмадим умримда бир дам хотири хуррам била,
Гар иликтин келса бир дамни кечурманг ғам била.

Неча бўлгай ёр ҳижронию даврон меҳнати,
Нақди умрум, оҳким, ўтти ғаму мотам била.

Зоҳир ўлгай ҳар нафас бир тун сочининг ҳажрида
Ўтлуғ оҳим дуд янглиғ чикса печу хам била.

Эй кўнгул, токим кўрубмен ул паридин илтифот,
Ихтилот этмак манга ёқмас бани одам била.

Қаъ этиб Бобур боридин чун санга келтурди юз
Бок эмас якрўй бўлса жумлайи олам била.

9

Гурбатқа солди чарх мени юз жафо била,
Ёд айла мен ғарибни гоҳи дуо била.

Беҳад вафоу меҳр санга кўрсатиб эдим,
Сен ҳам соғингасен мени меҳру вафо била.

Чун қилди мени ул бути Чин зору мубтало,
Ишим менинг колибтурур эмди худо била.

Кўрмон фарахни бир дам агар андин ойрумен,
Билмон аламни бормен онинг бирла то била.

Ул сарвга карам қилибон еткур, эй сабо,
Бобур ниёзини ер ўпуб хуб адо била.

10

Неча расво бўлғамен ишқ ичра шайдолиғ била?
Хеч киши кўрмайдурур ошиқ бу расволиғ била.

Ҳар нечаким туттум ўзни порсолиғ таврида,
Бўлдум охир шухраи офок шайдолиғ била.

Менки ҳижронингда қон ютмоқ била муътодмен,
Манга йўқтур ҳеч нисбат айши саҳболиғ била.

Шайх шеърим манъ этар, етмай балоғат лутфиға,
Найлагай, ё раб, киши бу пири ноболиғ била.

Бобури бедилни ишқи телбаратса не ажаб,
Чунки ҳаргиз рост келмас ишқ донолиғ била.

11

Хатинг аро узоринг сабза ичинда лола,
Ул чашми пур хуморинг лоладағи ғазола.

Барча парилар, эй жон, гирдингда зору хайрон,
Гўё эрур намоён ой теграсида ҳола.

Меҳру вафони эй ёр кўп кўрди сендин ағёр,
Жавру жафони бисёр қилдинг манга ҳавола.

Ҳажрингда, эй парирў, кўзумдин учти уйку,
Ҳар кеча тонгга тегру ишимдур оху нола.

Юз сафҳасинда хатлар ёшдинки ҳар тараф бор
Ишкингда Бобур айлар бу навъ юз рисола.

12

Хатинг парвона келтургач, тирилди ушбу девона,
Они тиргузмак учун гўйиё келтурди парвона.

Қуёшдек юзунгу дурдек тишингнинг ҳажрида, эй жон,
Кўзумнинг ёшидур юз катрау ҳар катра дурдона.

Қадинг кўрсатмадинг бир тори сочингдин сори пинҳон,
Иноят тўғри гар, йўқтур, не бўлди бўлса тўлғона.

Онинг усрук кўзидин борди чун диним эви барбод,
Мену, эй дўстлар, мундин нари май бирла майхона.

Жамолинг шамъи ҳижронида Бобур ўртаниб борди,
Қачон бошингдин эврулгай келиб парвонадек ёна?

13

Сочининг савдоси тушти бошима боштин яна.
Тийра бўлди рўзгорим ул қаро коштин яна.

Мен худ ул тифли паривашга кўнгул бердим, вале
Хонумоним ногаҳон бузулмағай боштин яна.

Юз ямонлик кўруб ондин телба бўлдунг, эй кўнгул
Яхшилиғни кўз тутарсен ул париваштин яна.

Тош урар атфол мени, уйида фориг ул пари,
Телбалардек кичкирурмен ҳар замон тоштин яна.

Оёғим етганча Бобурдек кетар эрдим, нетай,
Сочининг савдоси тушти бошима боштин яна.

14

Ким кўрар хуршидни ул мохсиймо бўлмаса?
Ким сўрар шаккарни ул лаъли шакархо бўлмаса?

Гул тикандур кўзларимга, ул юзи гулдин йирок,
Сарв ўқтур бағрима ул сарви боло бўлмаса.

Жаннатул-маъвони, эй зоҳид, нетай мен зорким,
Истарам кўйидин ўзга манга маъво бўлмаса.

Тиймағил девона кўнглумники расво бўлма деб,
Ошиқ ўлгайму эди ул телба расво бўлмаса.

Гар бошингни кессалар ишқида, эй Бобур, сенинг
Ёрдин кўнглунг керакким, ўзга қатъо бўлмаса.

15

Жонима ўт солди ул рухсораи зебо яна,
Кўнглума ул зулф бўлди мояи савдо яна.

Кўрсатиб рухсору зулфин ул пари пайкар манга
Жону кўнглумни қилибтур волау шайдо яна.

Ёр куйидаги томсен сен манга пушту панох,
Соия лутфунгни сол чун санга келдим ёйна.

Шодлиғнию фароғатни кўюб ошиқ бўлиб,
Меҳнату ғамни қилиб мен ўзума пайдо яна.

Ёрға кулмен дегач, Бобурни расво айлади,
Тенгри мендек бандасини килмасун расво яна.

16

Кўзумда муттасил ул эгма кош керак бўлса,
Қошимда кўз ёруғи ул куёш керак бўлса.

Сужуд вақтида меҳроб бўлмасун ҳаргиз,
Ки бош кўярда ўшал эгма кош керак бўлса.

Ҳабиб ишқида бошдин кеч, эй кўнгул, йўқ эса,
Бу йўлга қўйма оёқ санга бош керак бўлса.

Қўюб оёғиға бош, сўрса лаълидин ҳар ким,
Бошиға туфрақу оғзиға тош керак бўлса.

Сенинг била бори эл нохуш ўлса, эй Бобур,
Не бўлғуси сенга, ул ёри хуш керак бўлса?

17

Хуш улким ёрдин катъ айлабон тарки диёр этса,
Жаҳон кезмак била беқайдлиғни ихтиёр этса.

Онингдек бўлсаким, асло тафовут бўлмаса пайдо
Агар бу даҳри дун хор айласа, ғар эътибор этса.

Жафодур жонға бўлмоғлиғ мукайяд олам аҳлиға,
Хуш ул озодаким элнинг аросидин канор этса.

Кишининг жониға душман, балодур бошиға бу эл,
Агар бошин туфайл айлаб ва гар жонин нисор этса.

Диёру ёрдин Бобур жафоу жавр кўп кўрди,
Уш улким ёрдин катъ айлабон тарки диёр этса.

18

Хажр ўлтурди мени англасам эрди мунча,
Дўстлар, ёрдин ойрилмас эдим ўлгунча.

Зоҳидо, дўзах ўтидин мени не кўрқутасен,
Хажр ўти қошида кўрмасмен они учкунча.

Ул қуёш меҳрини бир зарра манга кўргузмас,
Кавкаби ашк тўқуб, бўлсам агар гардунча.

Хуснда ортуқ агар бўлса юзи Лайлидин,
Мен доғи бормен анинг ишқида юз Мажнунча.

Риндлар олида ҳайвон суйини кўп ўқасен,
Эй Хизр, борму экин ул сув майи гулгунча?

Бобуро, шеърингга гар солса қулоқ ул шоҳинг,
Бўлғусидур сўзунга кадр дурри макнунча.

19

Қачон бўлғай мушарраф бўлғамен, жоно, жамолингга?
Қутулғаймен фироқингдин, етишгаймен висолингга.

Кўз очғил боққаликим, бўлмишам бемор ул кўздин,
Лаб очғил сўрғаликим, ташна бўлмишмен зилолингга.

Ул оининг юзи бирла туш бўлуб даъвойи ҳусн эттинг,
Яқин бўлди букунким, эй қуёш, еттинг заволингга.

Кабутар, элтасен хатим, не бўлғай гар кабул этсанг,
Кўнгулни боғласам ул нома янглиғ парру болингга.

Белиндинким хаёлийдур йирокдурмен, мени ёд эт,
Умидим борки Бобурдин, етишгаймен хаёлингга.

20

Ул парининг тиғидин кўрқутма мени, эй рақиб,
Ишқида бошимга менинг ҳар не келса, ё насиб!

Эврулуб бошинга, эй ой, қилмишам тарки ватан,
Раҳм қилғил мангаким, саргаштадурмен, ҳам ғариб,

Телба бўлмоғликдин ўзга чорае йўқтур манга,
Ул парирў ногахон ар чикса уйдин ёсаниб.

Жонда беркитган ўкин чекмак манга ранжедурур,
Кўйғил ул ўқни чекай деб ранж чекма, эй табиб.

Бобуро, ҳаргиз қулоқ шеърингга ул гул солмади,
Гулга не парвое, юз фарёд қилса андалиб.

21

Эшикингда бош урармен телбалар янглиғ юруб,
Эй пари, йўл бер висолинггаки, кетмай бош уруб.

Сарв, қаддинг борида ўз қаддини чун қилди васф,
Ўтқа ёқти боғбон сарви сиҳисин синдуруб.

Ўлтуруб эрди қўпуб кетмакга чун азм айлади,
Ёна тиргузди мени, алхамдулиллах, ўлтуруб.

Кўзлари сайд айлар учун телба кўнглумни менинг,
Қоши ёсини қуруб, кирпик ўқини тўлдуруб.

То сабо зулфини ул гулнинг паришон айлади,
Жон била ақлу кўнгулни елга бердим совуруб.

Топшуруб эрдим кўнгулни ёрға, чун борди ёр,
Ҳамрах эттим хаста кўнглумни худоға топшуруб.

Бўйнума занжири ғам, ё бўғзума тиғи ситам,
Ҳарне келса ишқ йўлида турубмен телмуруб.

Мен билурмен кўзи қотил, лаъли жонбахш эрканин,
Чунки, Бобур, ҳажрида кўп йиғладим оғзим қуруб.

22

Кимки бўлғай сен киби оламда дилдори онинг
Ҳар қаён азм айласа бўлғай худо ёри онинг.

Кўйидин мен азм этармен қолғудектур хотирим,
Хотиримни сахласа тенгри ниғаҳдори онинг.

Келдим, эрса келмади ҳаргиз онинг кўнглига раҳм,
Бордим, аммо бормади кўнглумдин озори онинг.

Ул қуёштин не осиг чекмак жафоу жаврким,
Майли йўқтур заррае меҳру вафо сори онинг.

Борғай эрдим бош ила кўйига найлай, Бобуро,
Ҳар қачон борсам эшигига, келур ори онинг.

23

Қайси бир озорин ойтай жонима ағёрнинг?
Қайси бир оғритқонин кўнглумни дей дилдорнинг?

Қайси бир берахмлиғини толеи гумроҳнинг?
Қайси бир кажравлиғини чархи кажрафторнинг?

Қайси ҳасрат бирла армонин вафосиз васлининг?
Қайси меҳнат бирла ранжин фурқати хунхорнинг?

Ғурбат ичра, эй кўнгул, элдин вафо истарни қўй,
Чун вафосин кўрмадинг ҳаргиз диёру ёрнинг.

Бобур, ул гул жавр этар, агёрдин не яхшилиғ,
Гулнинг озори бу бўлса, вах, не бўлғай хорнинг.

24

Ўлтурур гарчи мени гуфторинг,
Тиргузур ул лаби шакарборинг.

Куйдурур ҳасратида мени, нетай,
Оташин гулдек ики рухсоринг.

Эй кўнгул, яхши икки дунёдин.
Бир назар қилса санга дилдоринг.

Хор кўрма ғамин ул ойнингким,
Будурур фурқатида ғамхоринг.

Қилди то гул юзида зохир хат,
Бобуро, бўлди хати безоринг.

Хираду сабр келиб албатта,
Ишқдин эмди мени кутқоринг.

25

Олида гўйин кўрунг, илгида чавгонин кўрунг,
Юзида зулфи била гўйи занахдонин кўрунг.

Секратиб елдурганида тавсанига кўз солинг,
Ё ёқолиб йўл юруса, сарви хиромонин кўрунг.

Ул пари майдон аро жавлонда юз минг ноз ила,
Оркасинда юз менингдек зору ҳайронин кўрунг.

Ишқида жонни маломат ўқиға қилманг ҳадаф,
Қошининг ёсини кўзланг, тийри мужгонин кўрунг.

Дерки, Бобур, илтифот айлай санга етган замон,
Менга етгач қошида юз чину ёлгонин кўрунг.

26

Кўнгулга бўлди ажойиб бало қаро сочинг,
Шикаста кўнгулма эрмиш қаро бало сочинг.

Бошимға чиқти тутун рашқдин қаро сочдин,
Аёкка тушгали, эй сарвнот то сочинг.

Муяссар ўлди жунун мулки, эй жунун аҳли,
Нисори ашқни эмди бу кун манго сочинг.

Сочинг шикастида бордур шикаста кўнгуллар,
Кўнгуллар очилур, очилса, ул қаро сочинг.

Очилди кўнгли, чу очтинг сочингни, Бобурнинг,
Не айб агар деса дилбанду дилкушо сочинг.

27

Эй юзи насрин, қомати шамшод
Неча қилурсен жонима бедод?

Сен киби пуркор, шеваси бисёр
Билмади, эй ёр, ҳеч киши ёд.

Жаврда нодир, зулмда моҳир,
Ишвада қодир, ғамзада устод.

Ёр ғамидин, ҳажр аламидин
Сабр камидин нолау фарёд.

Бобури бедил, эй бути қотил,
Жаврунга мойил, зулмунга муътол.

...

...

28

Шоҳи Султон Увайс бан Маҳмуд.
Моҳи Султон Увайс бан Маҳмуд.

Қадди оғзингдин айру тортармен,
Оҳи Султон Увайс бан Маҳмуд.

Мени ёд айла базми ишқингда,
Гоҳи Султон Увайс бан Маҳмуд.

• Хуштурур ҳамроҳим агар сенсен
Роҳи Султон Увайс бан Маҳмуд.

Ёди шаҳдур агарчи Бобур лек,
Шоҳи Султон Увайс бан Маҳмуд.

29

Не чаманда сарв бор ул қомати раъно киби,
Не гулистон ичра гул бор ул руҳи зебо киби.

Не жафо таврида бор дунёда ул бемехрдек,
Не вафо бобида бор оламда мен шайдо киби.

27

Донаи холи Масиҳосо лабининг устида
Нотавон жонимга бўлди мояи савдо киби.

Айласам кўйида маъво, найлайн жаннатниким,
Бор манга ул ҳур кўйи жаннатул-маъво киби.

Базм аро, эй дўстлар, не майки, қон ичмак дурур,
Сокийи гар бўлмаса ул шўхи базморо киби.

Минса абраш ул қуёш куймай нетайким, Бобуро,
Мени куйдурмакка елдур маркаб, ўтдур рокиби.

30

Шукрилллаҳ, айш юзландию меҳнат қолмади,
Етти айёми висолу шоми фуркат қолмади.

Юзланиб амну фароғат, ғуссау ғам бўлди рафъ,
Айшу ишрат келдию ранжу машаққат қолмади.

Меҳнати ҳижронки ондин чок-чок эрди кўнгул,
Бўлди роҳатқа мубаддал, ул жароҳат қолмади.

Муртафиъ бўлғонда ҳижрон кел таваккуф қилмаким,
Интизорингни чекарга ўзга тоқат қолмади.

Васлинг еткурди даврон оқибат Бобурни, шукр,
Эмди даврондин манга асло шикоят қолмади.

31

Деманг ўқини танимга балои жон келди,
Ҳаётсиз баданимга ўқи равон келди.

Ҳаёт суйини қўйким, лабидин олдим ком,
Бор, эй Хизрки, манга умри жовидон келди.

Сипехри қўйини кўк эврлур келиб ҳар кун,
Не бирдурур буки рифъатин осмон келди.

Хуш улки бир киши кўзум йўлида эрканда,
Севинчи деб югуруб етсаким фалон келди.

Фирок аро ўларимда етишти ул жонон,
Худоға шуқр қилайким, ўлар замон келди.

Адам йўлиға кўнгул кирди ишқ доғи била,
Бу йўлдин ўтмади ҳар кимки бенишон келди.

Фароғат истар эсанг бўл жариди, эй Бобур,
Ки жону танға ғаму ғусса хонумон келди.

32

Зухд кетти эса, карам қилди.
Ишқ келдию муҳтарам қилди.

Ул алиф бўйлуқ ойнаинг ишқи
Мени олам аро алам қилди.

Кўзию зулфу оғзи фурқатида,
Фалак охир мени адам қилди.

Кўнглум ўртанди ҳар дам охимдин,
Магар ул ел бу ўтни дам қилди.

Қоши ёлар жафосидин бу чарх
Менинг отимға ўқ рақам қилди.

Чанги ғамдин кутулмади Бобур,
Нечаким нола зеру бам қилди.

Ул аҳд ила паймон қани, эй ёр, не бўлди?
Ул лутф ила эҳсон қани, эй ёр, не бўлди?

Кеттим мени хайрон эшигингдин, демадинг ҳеч
Ул телбаи хайрон қани, эй ёр, не бўлди?

Юз кўрсатибон эл ичида лутф этар эрдинг,
Ул лутфи намоён қани, эй ёр, не бўлди?

Сенинг сари бори кўнгул истаб тополмай,
Сенинг сори боргон қани эй ёр, не бўлди?

Жонимға даво сўзинг эди, сўзламадинг, оҳ,
Жон дардиға дармон қани, эй ёр, не бўлди?

Мундоқму эди аҳдки, Бобурни унуттунг,
Ул аҳд ила паймон қани, эй ёр, не бўлди?

Улки манга ёри дилнавоз кўрунди,
Жаврни кўрсатти кўпу оз кўрунди.

Бўлди бошим паст пойбўсида охир,
Гарчи бурун асру сарафроз кўрунди.

Сенинг учун улки бош ўйнамади ҳеч,
Санга ажойибки ишқбоз кўрунди.

Ишқ борида салоҳу тавбау тақво
Борчаси таҳқиқ бил мажоз кўрунди.

Душмани жон ўлди не қилай санга, Бобур.
Улки манга ёри дилнавоз кўрунди,

Туну кун бирла бутун мажлиси асру хуш эди,
Мажлис аҳли бори дилхоху бори дилкаш эди.

Борининг сўзи эди хубу, латифу рангин
Не паришону не бемаънию не чирмаш эди.

Яхши май йўқ эдию нашъаи май яхши эди.
Нохуш эл йўқ эдию асру хавойи хуш эди.

Бори аҳбоб эди ҳозир, бори асбоб эди жамъ
Созу хонанда била нуқлу майи беғаш эди.

Гох пурханда эди эл баче сархушлуктин,
Мастлигдин яна гох эл кўзи тўла ёш эди.

Барча таъзим қилиб бир-бирини мастона,
Гох бошта оёқ эрди, гох оёқта бош эди.

Тун ярмигача бу навъ эдию ондин сўнг
Мажлис аҳлининг иши ҳар сорига тарқаш эди.

Мен иликтин бориб эрдим, тутуб илгимни биров
Мени уйғотти, кўз очтим эса, ул махваш эди.

Тортиб илгини, қучуб бўйнини, оғзини ўпуб,
Тонггача ўйнамок иш эрди, не хуш ўйнаш эди.

Бобур ар ҳарза деди, мажлис эли, айб этманг,
Карам айланг, они маъзур тутунг, сархуш эди.

Ёз бўлдию бўлди яна жаннат киби ёзи,
Хуш ул кишиким айш ила ўтгай кишу ёзи.

Дутора уни айшу фароғатни берур ёд,
Мутрибқа кулоқ тутки, не дер нағмада сози.

Чун қиблам эрур ёр, қилмай қошида сажда;
Носих сўзини найлай, эмас сўзи намозий.

Бу телбау мадхуш дилу жонға не хуштур,
Гаҳ қаҳру итоби била, гаҳ ишвау нози.

Тут муғтанам ул ёрни, Бобурки, жаҳонда
Маҳмуд ким эрди, не киши эрди Аёзи?

37

Биҳамдиллаҳки, ул гулда вафодин бор эмиш бўе,
Жафо таркин қилур эрмиш яна турки жафожўе.

Қадам ранжа қилиб бошимға келгайму дебон ул ой,
Тутубмен пойи девори, қилиб маскан сари кўйи.

Сочинг белингчау белинг доғи сочинг киби ёринг,
Латофат ичра йўқ фарки бу иккининг сари мўйи.

Муяссар бўлса билгилким, бори оламдин ортуқдур,
Кабобию майи нобию махтобию махрўйи.

Эшиттим илтифот айлаб темишсенким дурур Бобур
Фақири номуроду бесарупойи дуоғўйи.

38

Кўрмагай эрдим жамоли олам оро, кошки,
Бўлмагай эрдим бори оламға расво кошки.

Ишқ боғининг ниҳоли ғам, бори ҳирмон эмиш,
Қилмағай эрдим бу гулшанни тамошо кошки.

Қилмағай эрди кўнгул ишқин ҳавас, бал тилга ҳам
Кечмағай эрди онингдек лафз асло кошки.

Қоши ёлар кўйида шариф этгунча сарф,
Қилғай эрдим масжиду меҳроб аро жо кошки.

Ихтиёр эт ўзга иш, Бобурки, ҳосил бўлмағай
Ишқу васлу айш ила ишраттин илло, кошки.

39

Бошда гар йўқтур жалолат гавҳаридин афсаре,
Ёнима басдур мазаллат туфроғидин бистаре.

Киргали кўксум аро кўнглум иши куймакдурур,
Мен нечук куймайки, кўксум ичра бордур ахгаре.

Сабру ҳушу ақлу динимни олибтур, найлайн,
Сарв қадде, гул рухе, райҳон хате насрин बारे.

Кирпикидек ханжарин эл кўксига кирган замон,
Кўзума ҳар кирпикин, ё рабки, қилғил ханжаре.

Абрашини елдуруб етгач, йиқилдим дўстлар,
Оҳким, умрум дарахтини йиқитти сарсаре.

Ганжи ҳуснида кўрунг зулфи била гулгунасин,
Гўйиё ўт солди ҳар ён ганж узра аждаре.

Ҳажр шомидин менинг қон ютмоғимни ёд этинг,
Чексангиз у нозанин бирла сабуҳий соғаре.

Ҳар нечуктур умрни, Бобур, ҳуш ўтқармак керак,
Қим бу беш қун умр ғамгин бўлғали қилмас гаре.

Қади шохи гулдек нигорим қани?
Лаби гунчадек гулузорим қани?

Не тонг, юз нигор ўлса қон ёш била,
Ки ул юзи гул, ёш нигорим қани?

Қаро кечаларда кўзум ёрутур
Ўшал шамъи шабҳои торим қани?

Ярим кечалар келур эрди бурун,
Бу тун келмади, ох, ёрим қани?

Деманг, тарки ишқини қил ихтиёр,
Бу ишда менинг ихтиёрим қани?

Фироқинда кўнглумни қон айласанг,
Санга бўлғай ул беқарорим қани?

Яна бир кўз ғамидин хаста кўрармен ўзни,
Яна бир зулфга вобаста кўрармен ўзни.

Лабининг ҳасратида зор топармен жонни,
Кўзининг фуркатида хаста кўрармен ўзни.

Кўзидин ул қоши ё гарчи мени солди йирок,
Лек ул ой қошида пайваста кўрармен ўзни.

Зулфи занжирига то бўлди кўнгул вобаста,
Шукр Бобур киби вораства кўрармен ўзни.

Гахи соғин не бўлди зорларни,
Унутмагил бурунги ёрларни.

Сени кўрмай йироқдин зор бўлдум,
Бирор ёд эт йироқдин зорларни.

Юзунгдин ойрумен хор, эй азизим,
Киши гулдиң ойирмас хорларни.

Кўзунг беморимен, мендин юмуб кўз,
Яна оғритмагил биздек беморларни.

Санга бир йўл етар фикридадурмен,
Унутма бир йўли афгорларни.

Санга кўнглумни олдурдум, жаҳонда
Кўрубмен гарчи кўп дилдорларни.

Сихи қадларға, Бобур, ошиқ ўлсанг,
Бурунроқ кўзлагайсен дорларни.

Ёз фасли, ёр васли, дўстларнинг суҳбати,
Шеър баҳси, ишқ дарди, боданинг кайфияти.

Ёз фаслида чоғир ичмакнинг ўзга ҳоли бор,
Кимга бу нашъа муяссар бўлса, бордур давлати.

Ишқ дардини чекиб ҳар кимки топса васли ёр,
Ул замон бўлғай унут юз йилғи ҳижрон шиддати.

Дўстларнинг суҳбатида не хуш ўлғай баҳси шеър,
То билинғай ҳар кишининг табъи бирла ҳолати.

Гар бу уч ишни мувофик топсанг, ул уч вақт ила
Мундин ортуқ бўлмагай, Бобур, жаҳоннинг ишрати.

44

Шоми ҳижронин манга ул бевафо кўрсатмагай,
Ҳажр шоми асру муҳликтур, худо кўрсатмагай.

Ваъда айлаб васл кўрсатгай неча жонимга ҳажр,
Неча кўнглумга жафо қилгай вафо кўрсатмагай.

Ул қаро кўз ҳажрида тундек қарорди кундузум,
Ё раб, андоқ кунни ул кўзи қаро кўрсатмагай.

Ишк истар бўлса Мажнун айлагай пайравлигим,
Йўлни не билгай киши, то раҳнамо кўрсатмагай.

Очмагай кўзини, то сўкмакка оғзин очмагай,
Юзини кўрсатмагай, то юз жафо кўрсатмагай.

Учқудекдур жон куши ҳижронда Бобур оҳидин,
Кел, пари, таъжил ила жоним ҳаво кўрсатмагай.

45

Ғунчадек кўнглум менинг гулзор майли қилмагай,
Ғам била бутган кўнгул гулгашт ила очилмагай.

Ранга-ранга гулларингни, боғбон, арз этмаким,
Таҳ-батаҳ қонлиғ кўнгул гул орзусин қилмагай.

Йўқтур улким гул юзунгдин ойру боқсам гул сари,
Ғунча янглиғ кўнглума юз хори ғам санчилмагай.

Оразу қаддингни таъриф этсалар юз йил, ҳануз,
Эй юзи гул, сарвқад, юздин бири айтилмағай.

Сендин ойрилдим эса бўлди насибим хори ғам,
Сендин, эй гул, эмди Бобур бир замон айрилмағай.

46

Ё қошинг янглиғ эгилган жисми зоримниму дей?
Ё сочингдек тийра бўлгон рўзгоримниму дей?

Кундуз ўлса, тунгача айтайму бепоён ғамим,
Кеча бўлса тонггача бу ҳоли зоримниму дей?

Ҳажри қотил бирла кўнглум ҳолатинму шарҳ этай,
Дарди муҳлик ичра жони беқароримниму дей?

Телбау мадҳушу бехуд демаким, қилди сени,
Лаъли майгун, сўзи мул, кўзи хуморимниму дей?

Бобур, ул оининг қуёшдек орази ҳижронида
Тонгға тегру хар кеча юлдуз саноримниму дей?

47

Юз кўрсатиб ўлтурурсен, эй ой,
Йўқ сен киби худнамою худрой.

Қаддинг алифу қошинг эрур ё,
Десам не ажаб агар сени ой?

Ҳам лола юзунг қошида беранг,
Ҳам сарв кадинг борида бепой.

Ўқунг юрагимда жо қилибтур,
Тортиб яна ўқни қилма бежой.

Сендин манга юз ҳазор ҳасрат,
Сендин манга борму ҳеч парвой?

Ул ёр агар ёшурса юз, ох,
Ағёрға гар кўрунса юз вои!

Қулмас манга субҳи васл, Бобур,
Ҳар нечаки шоми ҳажр йиғлой.

48

Ёр юзумни кўруб дарду ғамим билса керак,
Юз кўруб дарду ғамим чорасини қилса керак.

Эй сабо, жону кўнгулни ўзининг чун қилди,
Кўнгли бирла дегасен, жони учун келса керак.

Васлини не қилайин, ғайрдин ойрилмади ҳеч,
Ёр васли манга ағёрдин ойрилса керак.

Васлининг қадрини чун билмади бу телба кўнгул,
Ҳажрининг зиғи онинг юрагини тилса керак.

Шукр, Бобур билурмен деган эрмиш ул ой,
Ложарам бандаларин шоҳлари билса керак.

49

Ўзни, кўнгул, айш ила тутмоқ керак,
Бизни унутқонни унутмоқ керак.

Айшу тараб гулбунига сув бериб,
Ғусса ниҳолини курутмоқ керак.

Тийрадурур зуҳд дамидин кўнгул,
Ишқ ўти бирла ёрутмоқ керак.

Ҳар нимаға ғам ема, ғам кўп турур,
Айш била ўзни овутмоқ керак.

Қўйма машаққат аро, Бобур, кўнгул,
Ўзни фароғат била тутмоқ керак.

50

Чикса қуёш фалакка, сен отқа чикқанингдек,
Бўлғайму ул сенингдек, ул бири тавсанингдек?

Кўксумни чун ки ёрдинг, киргил кўнгулгаким бор
Ул ёра эшигингдек, кўз онда равзанингдек.

Гар сийм барги гулни қилса либос ўзига,
Бўлғайму, эй гуландом, кўнглак била танингдек?

Ул ёр ҳазратинда бисёр яхшидур ғайр,
Мен ҳам ямон эмон, лек, яхши эмон оингдек.

Даъвийи ишқ этиб ғайр, Бобурни айб қилма,
Ким мен эдим сенингдек, сен бўлғасен манингдек.

51

Бир пари мен телбани ҳусниға мойил қилғудек,
Кўзум ичра ер тутуб, кўнглумда манзил қилғудек.

Кўнглуму кўзум юзига волау хайрон бўлуб,
Жонима юз минг гаму мехнатни ҳосил қилгудек.

Нотавон жонимга ишки қайгуни келтургудек,
Айшу ишратни кўнгулдин қайғу зонл қилгудек.

Қилмади Фарходу Мажнун ўзни расво мен киби,
Ким бу навъ иш, иш эмастур ҳеч оқил қилгудек.

Ул пари ишкида Бобур жон бериб, эй аҳли ишк,
Ишк атворини ишк аҳлиға мушкил қилгудек.

52

Телба кўнглумким сенинг чангингдадур, ёд айлагил.
Бир навозиш бирла кўнглумни менинг шод айлагил.

Ишрат ичра ҳар қачонким чанг олсанг илгинга,
Фурқатингда колгон эгри қоматим ёд айлагил.

Соз айлаб бир нишотангиз чанг, эй дилрабо,
Бенаво кўнглумни гам чангиндин озод айлагил.

Мажлис ичра чанг бирла тортиб овоз эй пари,
Сабру ҳушим жузву аврокини барбод айлагил.

Чангда бир кўк чолур ёринг чу йўқтур, Бобур.
Ерга бош чолмоқ била ўзунгни муътод айлагил.

53

Не фикреким, сенинг фикринг эмас ул фикр эрур ботил.
Не умреким, ўтар сенсиз, эрур ул умр беҳосил.

Таоллалоҳ, не кўзу кошдурурким ҳар қачон кўрсам,
Ғаҳи кўнглум бўлур беҳуд, ғаҳи ақлим бўлур зойил.

Жафоу жавр тавридин эрусен асру кўп воқиф,
Вафоу меҳр расмидин бўлурсен асру кўп ғофил.

Қуёш янглиғ юзунга мен дурурмен волау ҳайрон,
Янги ойдек қошинга мен дурурмен ошику мойил.

Кечурдунг ою йилни масту беҳудлук била, Бобур,
Неча ғафлат била умр ўтқарурсен, неча кун, ой, йил?!

54

Эй аларким, бу Ҳинд кишваридин
Бордингиз англаб ўзга ранжу алам.

Кобилу хуш ҳавосини соғиниб,
Ҳинддин гарм бордингиз ул дам.

Кўрдингиз, топдингиз экин анда
Ишрату айш бирла нозу наам.

Биз дағи ўлмадук, бихамдиллах,
Гарчи кўп ранж эдию беҳад гам.

Ҳаззи нафсу машаққати баданий,
Сиздин ўттию ўтти биздин ҳам.

55

Не хуш бўлгайки, бир кун уйқулук бахтимни уйғатсам,
Кечалар тори мўйидек белига чирмашиб ётсам.

Ғаҳи гулдек ё юзни ул шакар сўзлукнинг исласам,
Ғаҳи шаққар киби ул юзи гулнинг лаълидин тотсам.

Қани Ширин била Лайлики, сендин ноз ўрганса,
Қани Фарҳоду Мажнунким, аларга ишқ ўргатсам.

Ёруқ кундуз, қоронғу кечада анжум киби бўлғай,
Чекиб гар ох дудини кўнгул ўтини тутратсам.

Кўзум равшанлигида бўлғай, эй Бобур, баса камлиғ,
Агар қоши била юзин ҳилолу кунга ўхшатсам.

56

Жонимдин ўзга ёри вафодор топмадим,
Кўнглумдин ўзга маҳрами асрор топмадим

Жонимдек ўзга жонни дилафғор кўрмадим,
Кўнглум киби кўнгулни гирифтор топмадим.

Усрук кўзига токи кўнгул бўлди мубтало,
Ҳаргиз бу телбани яна ҳушёр топмадим.

Ночор фурқати била хўй этмишам, нетай,
Чун васлиға ўзумни сазовор топмадим.

Боре борай эшикига бу навбат, эй кўнгул,
Нечаки бориб эшикига, бор топмадим.

Бобур, ўзунгни ўргатакўр, ёрсизки, мен
Истаб жаҳонни мунча қилиб ёр топмадим.

57

Ҳажр аро ишрат аёгин борму нўш айлар чоғим,
Сенсизин юруб аёк ичкунча синсун оёғим.

Ишк бемори мену сен хуснунга мағруру маст,
Мен нечук бормай ўзумдинким даме йўқтур соғим.

Доғлар қўйдум дирамлар киби кўксумни ёриб,
Не осигим, ёрга тушмас қабул ул ёрмогим.

Даст бермас васлу келмас ёру раҳм этмас не суд?
Бармогим бўғзумға элтиб, бармогим ёлбормогим.

Истарам эй ишк мендин қолмағай ному нишон,
Туфрок эт жисмимни доғи элга бергил туфрогим.

Кўзларимдин борғали ёшим таним бўлди назар,
Билмадим ул ёш экандур Бобуро менинг ёгим.

58

Файр тоши захмидин дардимни изҳор этмадим,
Ичтаги пинҳон ғамим тоштин намудор этмадим.

Қондин элга ёйди тифли ашк сирримни менинг,
Чунки мен ул ёшни ҳаргиз соҳиб асрор этмадим.

Юзи хуршиди, тиши дурридин айру, жисмда
Қолмади бир зарра ерким, тишдин афгор этмадим.

Келмади кўнглумга ишкининг суруру давлати,
То ўзумни меҳнату ғамга сазовор этмадим.

Толеимдин не осиг, Бобур, фиғону нолаки,
Уйқулуқ бахтимни бу ун бирла бедор этмадим.

59

Хазон яфроғи янглиғ, гул юзунг ҳажрида сарғардим,
Кўруб раҳм айлагил, эй лола рух, бу чехраи зардим.

Сен эй гул, қўймадинг саркашлигингни сарвдек харгиз,
Оёгингга тушуб барги хазондек мунча ёлбардим.

Латофат гулшанида гул киби сен сабзу хуррам қол,
Мен арчи даҳр боғидин хазон яфроғидек бордим.

Хазондек қон ёшим сориг юзумдин эл танафурда,
Баҳор ранги, бихамдиллах, улусдин ўзни қутқардим.

Не толейдур мангаким ахтари бахтим топилмайди,
Фалак авроқини ҳар нечаким дафтардек ахтардим.

Ёулуснинг таъну таърифи манга, Бобур, баробардур,
Бу оламда ўзумни чун ямон, яхшидин ўтқардим.

60

Оёгин ўпсам етишгай арш токиға бошим,
Даст бергай давлатим, гар тутса илгим маҳвашим.

Қўймоғумдур этагинг кетсам иликдин ҳар неча,
Бормоғумдур остонингдин агар борса бошим.

Ўтти эл бўлмоқдин ул ёш, мен қаригум ишқида,
Ўлганим яхши бу навъ, ар ўтса эликдин ёшим.

Дўстлар, кўнглумдагин қабрим тошиға ёзғасиз
Токи бирдек бўлғай ул ой ишқида ичу тошим.

Ёр ити, кичқирма гар Бобур деса ҳолин санга,
Найлайн бу гурбат ичра сендин ўзга йўқ кишим.

61

Сенинг ишқингда, эй номехрибон, бехонумон бўлдум,
Демон бехонумон, овораи икки жаҳон бўлдум.

Лабинг гар бермаса, нечук жон элта олгаймен,
Бу йўлдаким, адам сахросига эмди равон бўлдум.

Сўруб ул ой лабидин, оғзининг рамзини онгладим,
Бир оғиз сўз била кўрунги, мунча хурдадон бўлдим.

Нечаким қоши ёлар ишқида тузлукни кўрсаттим,
Вале охир маломат ўқларига-ўк нишон бўлдум.

Кулар эрдим бурун Фарҳоди мискин достониға,
Бу Шириндурқи, онинг бирла-ўк, ҳамдостон бўлдум.

Висолинг давлатиға етмасам Бобур киби, не тонг,
Ки ҳажринг меҳнатида асру зору нотавон бўлдум.

62

Каду хаттинг била кўзу юзунг, эй сарви сийминтан,
Бири сарву бири райҳон, бири наргис, бири гулшан.

Ҳадису лаълу рафтору жамолингдин эрур ҳар дам
Тилим гўё, сўзум рангин, кўнгул хуррам, кўзум равшан.

Мени мадҳуши мискин, найлай ул шўхи бало бирла.
Мен асру бедилу беҳуд, ул асру пурдилу пурфан.

Фалак жавру жафосидин, ул ой дарду балосидин,
Чекармен нолау афғон, килурмен гиряу шеван.

Балои ишқу ёлғузлукдаги ҳижрону гурбатда
Отим Мажнун, кишим меҳнат, ишим зори, ерим гулхан.

Ўқунг бирла хаёлинг, дардингу меҳрингға Бобурдек,
Таним манзил, кўзум маскан кўкус маъво, кўнгул махзан.

Не вафо умрумда ул жону жаҳондин кўргамен,
Ким вафо жондин кўрубтурким, мен ондин кўргамен.

Кўз йўлидин ул пари хуснин назар айлар эдим,
Қон ёшим ул йўлни тутти, энди қондин кўргамен.

Ё раб, ул кун шум толеъдин манга бўлғаймуким,
Жонима ором ул оромижондин кўргамен.

Кўз кўрар, лекин солур мени балоға бу кўнгул,
Бу балони неча чашми хунфишондин кўргамен.

Бартараф килғил вафо истарни элдин, Бобуро,
Ул ғалатдурким, вафо аҳли жаҳондин кўргамен.

Келки, сенсиз тобакай мақтули ҳижрон бўлғамен,
Чорае килким, сенинг илгингда қурбон бўлғамен.

Эй хуш улким, турғасен келуб кўзум ўтрусида,
Мен тикиб икки кўзум юзунгга хайрон бўлғамен.

Неча сенсиз дарду ғам бўлғай менинг кўнглумда жамъ,
Неча зулфунг иштиёкидин паришон бўлғамен.

Кўюнг ичра гар сақар бўлса мақар жаннатча бор,
Жаннат ўлса кирмамон сенсиз не имкон бўлғамен.

Хуш улки, ёна муборак юзунгни кўргаймен,
Юзум била қадаминг гардини супургаймен.

Демаки, жавр келур санга ёр кўрмактин,
Мени не кўрқутасен, ҳарне келса кўргаймен.

Ғаҳи жафоу ғаҳи жавр этиб юз эвруласен,
Мен ул эмонки, булар бирла юз эвургаймен.

Неча фирок хумори аро азоб чекай,
Қачон висол майидин дами эсургаймен.

Фирок ўтида овунсам чоғир била не ажаб,
Магар бу сув била ул шуълани ўчургаймен.

Демишменки, йиттим хайр гулшанда кўргумдур,
Неча бу ваъда била Бобур эвургаймен.

66

Келди ул вақтки бошимни олиб кетгаймен,
Олам ичра аёғим етганича етгаймен.

Истарам ўзни азиз элга кўрунмасликтин,
Неча ўзумни улус кўзида хор этгаймен?

Халқ юз жавр ила ишлар буюрур кош элнинг
Не юзин кўргамену не сўзин эшитгаймен.

Хар сори борса бу девона кўнгул, айб этма,
Ўйла девона эмаским они беркитгаймен.

Дема Бобурға нетарсен бош олиб кетмакни
Тенгрининг хости мундоқ эса мен нетгаймен?

67

Жамолинг васфини, эй ой, неча элдин эшитгаймен,
Не кун бўлғай висолингға мени дилхаста етгаймен.

Тараххум юзидин юзунгни кўрмакка буюрғайсен,
Хуш улким оразингни кўргамен, сўзунг эшитгаймен.

Итингдурмен, сочинг занжирини бўйнутумға маҳкам қил,
Ки водийи фирокинг ичра кўрқарменки йитгаймен,

Тараххум қилмасанг, ё бокмай истиғно била ўтсанг,
Тазарруъ қилгамен, ё йиғлагаймен, ўзга нетгаймен.

Муяссар бўлмаса бошимни қўймоғлиғ аёғиға,
Бошимни олиб, эй Бобур, аёқ етганча кетгаймен.

68

Сўзлаб ул лаъли шакархони шакаррез этасен,
Очиб ўл зулфи сумансони диловез этасен.

Гаҳ қошинг секритибу гоҳи кўзунгни ўйнатибон,
Не боло фитна менинг жонима ангиз этасен.

Сув киби тигинг чекиб, тунд самандингни миниб,
Елдуруб ҳар сорига менинг ўтум тез этасен.

Кўзларинг ҳажрида бемормену бокмайсен,
Мени оғриққа магар бокқали парҳез этасен.

Ҳажр шоми аламиндин қутулолмайсен
Бобуро, ҳар нечаким ўзни саҳарҳез этасен.

69

Неча лаълингдек, менинг бағрим тўла қон қилғасен,
Хотиримни неча зулфунгдек, паришон қилғасен.

Неча еткургайсен эл бошини кўкка меҳр ила,
Неча мени жаврдин ер бирла яксон қилғасен.

Кўнглума дашному таънинг улча макдур этғасен,
Жонима бедоду зулмунг улча имкон қилғасен.

Манга бормоқ мушкилу келмак санга осондурур,
Ушбу мушкилни манга, ё раб, сен осон қилғасен.

Демаки, аҳсанта лафзин, Бобур, ул ёринг сенинг
Нечаким, Ҳассон киби ўзни суҳандон қилғасен.

70

Яна кўз уйида маъво қилибсен,
Кўнгул қошонасида жо қилибсен.

Яна савдойи зулфунгдин, нигоро,
Мени ошуфтау шайдо қилибсен.

Ғаминг йўқ жон агар берсам ғамингда,
Ўзунгни мунча бепарво қилибсен.

Қошингдин мени ўқдек ташлар учун,
Янги ойдек қошингни ё қилибсен.

Кўзумдин ёшуниб, эй баҳри алтоф,
Кўзумнинг ёшини дарё қилибсен.

Соғинмас жаннатул-маъвони, Бобур,
Онинг кўнглида то маъво қилибсен.

71

Менинг кўнглумни ҳардам оғритиб парвое қилмайсен,
Сен, эй бедард, найлайким, кўнгул дардини билмайсен.

Не билгайсен менинг дарду ғамим ҳар соату ҳар дам,
Ки ҳусн усруклугидин ою йил, эй ой, билмайсен.

Вафо мактуби бирла ғамза ўқин ҳеч ёзмайсен,
Жафо расмию жавр ойнини ҳаргиз ёнгилмайсен.

Қотилма, ишк эли ҳолин чу билмассен манга, эй шайх,
Не билгайсенки, ҳаргиз бу жамоатқа қотилмайсен.

Бўлубтур ишқинг ичра гарчи ҳасдек жисми Бобурнинг,
Вале не фойдаким ҳасча чоғлиғ кўзга илмайсен.

72

Ғайрга неча вафо қилгайсен,
Жонима неча жафо қилгайсен?

Бехато элга отиб ғамза ўқин,
Бизга етганда хато қилгайсен.

Кўрмагайсен аламу дард юзин,
Дардима, эйки, даво қилгайсен,

Тиларам сарви равонинг равишин,
Ўтилагим кош раво қилгайсен.

Бобур, ул умр сени сўккан учун,
Умр боринча дуо қилгайсен.

73

Неча ҳусн аҳлидин, маҳзун кўнгул, озор топқайсен,
Неча гулчеҳралардин бағринг ичра хор топқайсен.

Неча ишқу фироқу раҳмсиз агёр илгидин,
Ўзингни хору жонни зору кўз хунбор топқайсен.

Неча мақдур боринча онинг ройича борғайсен,
Неча боргон сойи ўзунгни бемиқдор топқайсен.

Танимға нечаким наззора қилсанг доғ кўргайсен,
Кўнгулда ҳар нечаким истасанг озор топқайсен.

Бу маҳвашларға кўнглунг бермагилким, асрай олмаслар
Кўнгулни асрагил, бўлғайки, бир дилдор топқайсен.

74

Такаллуф ҳар неча суратда бўлса ондин ортуксен,
Сени жон дерлар, аммо бетакаллуф жондин ортуксен.

Парининг ҳусн ичра гарчи оти бениҳояттур,
Мени девона кошимда ва лекин ондин ортуксен.

Пари бу ҳусн бирла кўрса юзунгни, бўлур телба,
Сени таъриф этар, лекин сифат қилгондин ортуксен.

Қадам ранжида қил кўнглум учун, эй ёрнинг ўки,
Менинг бу нотавон кўнглумга чун дармондин ортуксен.

Иқомат чунки қилдинг, Бобур, ул ҳур кўйида,
Мақоминг равзадин авло, ўзунг ризвондин ортуксен.

75

Ғурбату ҳижронға қолдим оҳ ул жон илгидин,
Жонға еттим эмди ғурбат бирла ҳижрон илгидин.

Кўрсатур гаҳ тиғу гаҳ ўқ ҳолатимни билмайин,
Не балолар кўрадурмен ёри нодон илгидин.

Эл фиғонимдин бажону мен бу жондин, эй ажал,
Кил халос элнию мени жону афғон илгидин.

Бобур, ул ой ҳажрида ишинг базе душвор эди,
Шукрим, қутқарди ўлум сени осон, илгидин.

76

Шоҳи гулу настарин ёди берур бўйидин,
Атрни мушки Хўтан касб қилур мўйидин.

Гул юзидин мунфаил, сарв каддин хижил,
Ранг олур муттасил лола гули рўйидин.

Жонға қилур юз ситам, кўнглума юз онча ҳам,
Кўз окидур жўйи ғам, шўхи балажўйидин.

Равзаға гар етгамен онсизин они нетгамен,
Мумкин эмас кетгаймен ул қаро кўз кўйидин.

Гарчи қилур юз карам васли этар мухтарам
Лек базе кўрқарам, Бобур онинг кўйидин.

77

Тушумда чун қуёшдек оразингни кўрдум ўтрудин,
Тилармен то қиёмат очмағаймен кўзни уйқудин.

Сенинг васлингдин ойру тушгали борғон сойи ортар,
Таҳассур орқадин, меҳнат ёнимдин, ҳажр ўтрудин.

Кўнгулдин қатъи уммид айладим ул вақтким билдим,
Кесилди риштаи жондин, осилди тори гисудин.

Тия олмон йигини кўргач ул ёшни, вале ул ҳам,
Кўзум ёшини кўргач, асрай олмас ўзни кулгудин.

Кўзум ёшики, емрулди шикибу сабр уйи андин,
Зиёнлар санга, эй Бобур, бу янглиғ билмадим сувдин.

78

Қаёнга борсанг, итингмен, ўзумни еткурройин,
Етишмасам санга, боқиб дуо килиб хуройин.

Юзум бўсағангга сурсам, не яхши айшдурур,
Иноят эт эшикингда бу айшни суройин.

Фироқинг ичра йигидин нечук йигаёй ўзни,
Ёшим бош урди жаҳонга, не навъ ёшуройин.

Неча тағофул этиб манга боқмаёин юрур ул,
Неча тазарруъ этиб мен анга боқиб туройин.

Куёшқа зарра назар солмағай севунмакдин,
Қутулса ғам тунидин, кўрса ёна Бобур ойин.

79

Бу ғамда менки ишим фикрини не навъ этаёин?
Не ерда сокин ўлай, не қилаёй, қаён кетайин?

Не дайрдин эшигин очилур, не масжидтин,
Неча эшикдин эшикка гадо киби етаёин.

Жаҳон эли била гуфту шунид қилмасмен,
Неча сўзумни дейин, неча қаттиқ эштайин.

Дема не бўлди ишинг, фикр қилгил, эй Бобур,
Не бўлса ул бўлур эркин ишим, не фикр этайин?

80

Бу янглиғ билсам эрди ҳажрнинг муҳлик қаро шомин,
Берурму эрдим ўлгунча иликдин васл айёмин.

Жаҳонда айшу ишратдин кўнгул ором топқайму,
Киши то кўрмагунча ёнида маҳваш дилоромин.

Кўнгулда ҳасрати ул оининг оғзининг чу беҳаддур,
Кўнгул гўёки мундиндур тутубтур гунча андомин.

Масих анфоси янглиғ жон берур фарсуда жисмимға,
Сабо келтурса ногаҳ ҳажр аро ул ёр пайғомин.

Мувофиқ ёрлар бирла бу дамни хуш кечур, Бобур,
Не учунким, келур дамға бўла олмас киши зомин.

81

Хуршид юзунг бирла букун, эй маҳи тобон,
Даъви гар этар бўлғуси қун, сўнгра пушаймон,

Сен гул киби то ғамзадасен ҳуснунга мағрур,
Булбул киби мен ғамзадамен, ҳуснунга ҳайрон.

Гул юзунг эрур лола, вале лолойи худрўй,
Тор оғзинг эрур гунча, вале гунчаи хандон,

Гаҳи қулоғинг тўлғади, гаҳ юзунга келди,
Зулфунгни йиғиштурки, баса бўлди паришон.

Чун бўлди сочи ториға жон риштаси пайванд,
Бобур, кўнгул узмак сочидан эмди не имкон.

82

Сендин нафасе мурод топмон,
Ишқингда кўпгулни шод топмон.

Ишқ аҳлиға илтифот кўрмон,
Ҳусн аҳлида эътиқод топмон.

Қилсам санга ҳар неча тазаллум,
Фарёду фиғонки, дод топмон.

Фарёдки, дерга ишқ розин
Бир кишини эътимод топмон.

Қошинг ғами шарҳини ёзарға,
Кўз қорасидек мидод топмон.

Мен банда жуз иникиёд билмон,
Сен шохда жуз инод топмон.

83

Қуёшим ҳар сориға азм қилса, заррае қолмон,
Не учунким, агар айрилсам андин кун кўра олмон.

Онингдек бўлмишам ҳайрон куёш янглиғ юзунгаким,
Қуёшдек найзалар текса кўзумга, кўз ола олмон.

Агарчи ёр ишқи нотавон кўнглумга ўт солди,
Вале мен нотавон ул ёр ишқида кўнгул солмон.

Ибодат вақти бўлса ҳар неча меҳроб ўтрумда,
Қошин нақшин тасаввур қилмагунча ерга бош чолмон.

Ироқу Форс гар етса сенинг бу шеъринг, эй Бобур,
Они хифз этгуси Ҳофиз, мусаллам тутқуси Салмон.

84

Хатинг била юзунгу кокулунг сенинг, эй жон,
Бири бинафша, бири ёсуман, бири райхон.

Такаллум айларида тилию тишию лаби,
Бири ақиқу бири инжую бири маржон.

Кўнгулни зору мени хору танни тор этган,
Бири жафоу бири гурбату бири ҳижрон.

Тану кўнгул била кўз васлу нозу хусни учун
Бири харобу бири волау бири хайрон.

Тамоми умрида Бобурға уч сўз ойтибтур:
Бири сўкунчу бири қаттиқу бири ёлғон.

85

Бу кеча қулбамға келди ул қуёшим ёшурун,
Қарчларда келмади ҳаргиз шунингдек кечқурун.

Оғзидек тор фурсати васлию ҳам ҳажри туни,
Ул муанбар сочи янглиғ ҳам қоронғу, ҳам узун.

То хаёли оразинг тушти кўнгулга, эй қуёш,
Бўлди кўнглум бир ёнар ўту сўнгақларим ўтун.

Бўлди кўнглумда гириҳ ҳасрат онинг тор оғзидин,
Бор магар жисмим менинг тору кўнгул онда тугун.

Олғали жонимни хижронга хавола қилди ёр,
Кўйма хижронга, ажал, жонимни ол, тенгри учун.

Сарвдек қадди фироқида фиғонимдур баланд,
Гул киби рухсори ҳажрида ёшимдур лолагун.

Ишқ ила девоналиғда бўлмишам соҳиб камол,
Ишқ аҳли, эмди Бобурни дегайсиз зуфунун.

86

Ишқ элининг оҳидин ул сарв қад ҳам бўлмасун,
Ғам елидин ул муанбар зулф дарҳам бўлмасун.

Кўп жафоу жавр кўрдук, эй қуёш, ҳажринг кунни
Бошимиздин сояи сарви қадинг кам бўлмасун.

Даҳри дундин тегмасун озор нозик жисминга,
Даҳр аҳлидин муборак кўнглунга ғам бўлмасун.

Олам аҳли бирла оламдин манга сенсен гараз,
Зоти покинг бўлмаса, оламда одам бўлмасун.

Гар ҳаводорим эурсен, эй сабо, арз айлаким,
Ул юзи гул сарв хар хас бирла ҳамдам бўлмасун.

Гарчи ошиқ лозими оламда расволиқдурур,
Ишқ аро Бобур киби расвойи олам бўлмасун.

87

Янги ой ёр юзи бирла кўруб эл шоду хуррамлар
Манга юзу қошингдин ойру байрам ойида ғамлар.

Менинг бу тори мў янглиғ танимга тоблар солди,
Ул ойнинг юзида сунбул киби зулфидағи ҳамлар.

Ҳавога дуди охин тутратур ишқ аҳли ғайратдин,
Сабо таҳрикидин ҳар гаҳ паришон бўлса парчамлар.

Очилди зулфию хайлар намудор ўлди юзида,
Гул узра чун бўлур пайдо кеча очилса шабнамлар.

Мену кунжи ғам оҳу фиғону ашки хунолуд,
Не хуштур гўшаи холий, майи софию ҳамдамлар.

Кўнгулни ишқ бузди не осиг панду насиҳатдин,
Менинг мажруҳ кўнглумга ярашмас ушбу марҳамлар.

Юзи наврузию васли ийдин, Бобур ғанимат тут,
Ки мундин яхши бўлмас, бўлса юз наврўзу байрамлар.

88

Очилик икки сочи юзига ёпилмишлар,
Ёруқ жаҳонни кўзумга қаронғу қилмишлар.

Чоғир бағир конидур барча ишқ аҳлига,
Зиҳи оларки, бу майдин дами ойилмишлар.

Не қилсам айлама, эй ёр, айбким менда
Жунуну ишқу йигитлик бори қотилмишлар.

Салоҳқа хирад аҳли мени ёвуқ дерлар,
Кўрунги, ушбу чечаклар япроқ ёнгилмишлар.

Не суд ишқни элдин ёшурмок, эй Бобур,
Чу ҳолатингни бори олам аҳли билмишлар.

89

Қаро зулфунг фироқида паришон рўзгорим бор,
Юзунгнинг иштиёқида не сабру не қарорим бор.

Лабинг бағрими қон қилди, кўзумдин қон равон қилди,
Нега ҳолим ямон қилди, мен ондин бир сўрорим бор

Жаҳондин манга ғам бўлса, улусдин гар алам бўлса,
Не ғам юз мунча ҳам бўлса, сенингдек ғамгусорим бор.

Агар муслиҳмен, ар муфсид ва гар ошиқмен, ар обид,
Не ишинг бор сенинг зоҳид, менингки ихтиёрим бор.

Фигоним ошти булбулдин, ғами йўқ зарра бу қулдин,
Басе, Бобур, ўшал гулдин кўнгулди хорхорим бор.

90

То узулди кўнглум ул ой қаддин афсурдадур,
Ким узулган ғунча гўлнинг шохидин пажмурдадур.

Кўксум ичра таҳ-батаҳ қонни бағир қилманг хаёл,
Ким онинг ишкин йўлида бир таҳ этган гурдадур.

Ҳусн кўрмас кўзларим, кўнглум доғи ишқ истамас,
Гўёким кўзларимдур кўру кўнглум мурдадур.

Ган ҳижобин рафъ қил, гар ёр васлин истасанг,
Эй кўнгул, билким арода ҳойил ушбу пардадур.

Борму эркин ишқ элинда, балки олам аҳлида
Мунча чоғлиғ ҳасрату андуҳким, Бобурдадур.

91

Чу дод берди манга шох юз умиди вафодур,
Не суд рашки ҳасудики дод доди худодур

Не тонг қотинда агар бўлса лаълу дур тошу тупроқ,
Ки маъдани караму жуду баҳрил-лутфу саходур.

Агарчи даҳр аламиндин тўкулди сели сиришким,
Ва лек шаҳ карамидин умидим асру тўлодур.

Язид элга не миқдор ғозийлар қотидаким,
Ул элдур асру юраксиз, бу хил асру баҳодур,

Адоват оди, муҳаббат нишони қолғуча, Бобур,
Адув хайли Язиду муҳибби оли Абодур.

92

Болои ишқки, ҳардам манга жафоедур,
Бу ишқдин кеча олмон ажаб балоедур.

Хати лабиға туташ бўлса, эй кўнгул, не ажаб,
Ки Хизр чашмаи ҳайвонга раҳнамоедур.

Ёрар бу хаста кўнгул дардиға ўкин яраси,
Магарки ҳар яраси ёрнинг давоедур.

Баҳор фаслидуру май ҳавоси бошимда,
Аёк тут манга, соқийки, хуш ҳавоедур.

Ул ой рақибға бўлди рафиқу Бобурнинг
Рафиқу ҳамдами ҳажрида оху воедур.

93

Баҳор айёмидур доғи йигитликнинг авонидур,
Кетур, соқий, шароби нобким, ишрат замонидур.

Ғаҳи саҳро узори лола шаклидин эрур гулгун,
Ғаҳи саҳни чаман гул чехрасидин аргувонийдур.

Яна саҳни чаман бўлди мунаққаш ранги гуллардин,
Магарким сунънинг наққошиға ранг имтиҳонидур.

Юзунг, эй сарв, жоним гулшанинг тоза гулзори,
Қадинг, эй гул, ҳаётим боғининг сарви равонидур,

Не ерда бўлсанг, эй гул, андадур чун жони Бобурнинг,
Ғарибингга тараҳҳум айлагилким, анда жонидур.

Гул жамолин ёпқон ул гулнинг ики райҳонидур,
Ғунча сиррин очқон ул икки лаби хандонидур.

Ул мусалсал икки зулфи гул юзининг даврида,
Гул уза огнар магар ул иккининг давронидур.

Ўқи захмини кўруб ҳар ён танимда эл дегай,
Ким бу кўхи дарднинг ул лолаи Нуъмонидур.

Сел эмастур ер юзин тутқон кўзумнинг ёшидур,
Раъд эмастур кўкка чирмашқон кўнгул афғонидур.

Ложарам бўлғай паришону ҳавойи мен киби
Зарра янглиғ кимки бир хуршид саргардонидур.

Ул пари ишкида, Бобур, кўнглум андоқ телбадур,
Ким сочи занжиридур, чохи зақан зиндонидур.

Хатти бинафша, хади лола, зулфи райҳондур,
Баҳори ҳуснда юзи ажаб гулистондур.

Энги менги ою, доғи юзу сўзи гулу мул,
Қади равону тани жону ирни маржондур.

Қошида чин, кўзида кийну ангабин лабида,
Сўзида захр, ва лекин тилида дармондур.

Қошинга кўп бора олмон нетай аролиқда,
Ёшим тишинг дуридин айру баҳри Уммондур.

Ўтумни тез этасен ҳар тарафга секритиб от,
Саманди ноз инонини бир бери ёндур.

Не навъ васф қилай суратинг латофатини,
Ки ҳуснунга сенинг, эй руҳ, ақл хайрондур.

Жафоу жавр агар қилса, Бобуро, нетасен,
Не ихтиёр манга ҳарне қилса султондур.

96

Агарчи сенсизин сабр айламак, эй ёр, мушкилдур,
Сенинг бирла чиқишмоқлик доғи бисёр мушкилдур.

Мизожинг нозику сен тунд, мен бир беадаб телба,
Санга ҳолимни қилмоқ, эй пари, изҳор мушкилдур.

Не осиг нолау фарёд хоб олуд бахтимдин,
Бу унлар бирла чун қилмоқ они бедор мушкилдур,

Манга осондурур бўлса агар юз минг туман душман,
Вале бўлмоқ жаҳонда, эй кўнгул, беёр мушкилдур.

Висолинким тиларсен нозини хуш тортғил, Бобур,
Ки олам боғида топмоқ гули бехор мушкилдур.

97

Заъфдин гўё менинг бу зор жисмим нолдур,
Ким онинг шарҳин демакта хома тили лолдур.

Заъфлик жисмим била бу нотавон кўнглум аро
Дард ёр эркониға ушбу эгма қаддим долдур.

Мен дамо-дам қон ютармен ҳажр аёғидин нетай,
Ўзгаларнинг жоми васли гарчи молломдур.

Зулфиға вобастамен, васлиға йўқтур дастрас,
Эй хуш ул озодаким, беқайду форигболдур.

Ул паридин мен нечук жон элтомен Бобуро,
Васли мушқил, ҳажри муҳлик, гамзаси қаттолдур.

Кўк вусмада ул ой қоши гўё хаёлдур.
Ё ой бошида кўкта кўрунган ҳилолдур.

Не навъ ўхшасун юзига офтобким,
Онинг заволи бордуру бу безаволдур.

Оғзию икки зулфу кади бўлмаса манга,
Райҳону сарву гунча кўрардин малолдур.

Ушшоқ охи елидин осийб тегмасун
Қаддингки, ҳусн боғида нозик ниҳолдур.

Кўнглумга дард келгали ҳам бўлди қоматим,
Қаддим мағгарки дард ёнидаги долдур.

Гарчи вафоу меҳрни билмас менинг ойим,
Лекин жафоу жаврда соҳиб камолдур.

Ҳар неча беиноят эса ёр, Бобуро,
Сен қўйма хизматингнию они — уёлдур.

Менинг кўнглумки, гулнинг гунчасидек таҳ-батах қондур,
Агар юз минг баҳор ўлса очилмоғи не имқондур.

Агар ул қоши ёсиз боғ гаштин орзу қилсам,
Кўзумга ўқдурур сарву кўнгулга гунча пайқондур.

Баҳору боғ сайрин не қилайким, дилситонимнинг
Юзи гул, зулфи сунбул, қомати сарви хиромондур.

Висоли лаззатидин руҳ топмоғлиғ эрур душвор,
Фироқи шиддатида йўкса жон бермақлик осондур.

Бошидин эврулур армони бирла ўлдум, эй Бобур,
Менинг наъшимни боре ул пари қўйидин айлондур

Сочию қошию кўзидин бошта ҳаводур,
Не бошта ҳаво ҳар бириси бошқа балодур.

Қоши ёси била ул қора кўз ғамза ўкини
Ушшоқдин ўзга сориға отса хатодур.

Гар чин десангиз кўзи онинг оҳуйи Чиндур,
Хаттини хато қилмасангиз мушки Хитодур.

Эврулсам онинг бошига, топшурсам онга жон,
Жонимда ҳавас улдуру бошта бу ҳаводур.

Ишқ ичра ёшурғон юраким қонини, ваҳким
Бу сели сиришким бори оламға ёёдур.

Бобур, деса ойини не тонг жавру жафолик,
Ким ҳусн эли ойини, бале, жавру жафодур.

Ёрдин озор кўнглум ичра беҳад бордур,
Эй хуш ул кўнгул, онга не ёру не озордур.

Йўқтурур гар ёр йўқтур тоқату сабру шикиб,
Ёр агар бордур, жафоу жавру меҳнат ёрдур.

Неча кўрсатсам вафоу меҳр этар жавру жафо,
Нечаким мен зормен, мендин ул ой безордур.

Кўзи ҳажрида, юзи ёдида, сўзи шавқида
Хотирим афғору жисмим зору кўз хунбордур.

Сенда, Бобур, йўқ гина, ёрнинг итоби кам эмас,
Журмсиз доим итоб айлар, ажаб дилдордур.

Васлин ул ой манга маҳол қилур,
Ҳажридин мени хаста ҳол қилур.

Билмайин ҳолатимни ул бемехр,
Ўзгалардек мени хаёл қилур.

Ол юзи кўз ёшимни қон қилди,
Кўргач-ўк деб эдимки, ол қилур.

Сарфароз этса даҳр шод ўлма,
К-охирул-амр поймол қилур.

Мен киму зухду тавба ким, зоҳид,
Неча андишаи маҳол қилур.

Тавба ишин буюрма Бобурга,
Ким бу ишни ўшал ўсол қилур.

103

Мендин ўзга хасталарга лаълидин дармон берур,
Мен берурмен жону ул умр ўзгаларга жон берур.

Ошики мен, ул қилур ағёрга маҳбублук.
Дардманди мен, вале ул ўзгага дармон берур.

Ўқида пайқон эмас, бир қатра ҳайрон суйидур,
Етгач-ўк, жонсиз танимга жон ўшал пайқон берур.

Қон ёшимни ҳажрида, шеъримни васфида кўрунг,
Ким бу янглиғ дурру гавҳар, қайси баҳру қон берур.

Бўлғали қаддиға мойил васлидин маҳруммен,
Бобуро, ул ҳусн наҳли бар магар хирмон берур.

104

Юзида ул лаби хандон кўрунур
Сутга кўп боқса бале қон кўрунур.

Хати мушкинмудурур в-ар гул юзида.
Ё суман устида райҳон кўрунур.

Кўрмагай хотирини жамъ ўзга,
Кимга ул зулф паришон кўрунур.

Ишкни эл не хаёл айлабтур,
Асру мушқилдурур в-ар осон кўрунур.

Сарв бўйлуқ санаминг, эй Бобур,
Рост айтай, сўзи ёлгон кўрунур.

105

Ичгунча жоми ажал кўнглумда ул соқийдурур,
Тўлгунча паймонам ул соқий била боқийдурур.

Бош кўтармон бодадин чун бор аёғи ўртада,
Кўймон илгимдин аёқ чун жилвагар соқийдурур.

Эгма қаддим айб қилма қоши ёлар ишқида,
Янги ойдек хам бўлур гар худ фалак тоқидурур.

Ул ҳилолинг бирла хуршидинг сифотин ёзғали
Мухтасардур, филмасал, гар чарх авроқидурур.

Ишқ айламади кўнгулни тутмоғингни судким.
Дард нафъидур нечукким захри тарёқидурур.

Турқлар хатти насибинг бўлмаса, Бобур, не тонг,
Бобурий хатти эмасдур, хатти сигноқидурур.

106

Гурбатта ул ой ҳажри мени пир қилибтур
Хижрон била гурбат менга таъсир қилибтур.

Мақдур боринча қилурим саъйи висолинг,
То тенгрини билмонки, не тақдир қилибтур.

Тақдирдур ул ёну бу ён солгучи, йўкса,
Кимга ҳаваси сунбулу тақдир қилибтур.

Бу Ҳинд ери хосилидин кўп кўнгул олдим,
Не судки, бу ер мени дилгир қилибтур.

Сендин бу қадар колди йирок ўлмади Бобур,
Маъзур тут, эй ёрки, тақсир қилибтур.

107

Кўнглумни чу ул пари олибтур.
Девона бўлурға не қолибтур.

Бедил эканимни эмди билгай,
Чун бир киши кўнглини олибтур.

Кўнглумни олиб, тағофулни кўр,
Билмасга ўзини не солибтур.

Зулфунг черигини йиғки жамъи
Бу фитнадин асру кўзғолибтур.

Бобур, неча кун кўнгулни хуш тут,
Бу олам иши чу мунқалибтур.

108

Ул ойнинг иттифоқи нифоқиға арзимас.
Айёми васли шоми фироқиға арзимас.

Бу даҳр ичра бистари роҳат тиларни қўй,
Ул фарш чун бу кўҳна равоқиға арзимас.

Айшеки ўтти, ўзга ани зикр айлама,
Ҳар нимаеки йитти, сўроқиға арзимас.

Қилмоқ умиду бийм ила хизмат шаҳ олида,
Дарбонининг сўкунчу таёқиға арзимас.

Бобур, висолни не тиларсен чу ҳажр бор,
Бир лаҳза айш меҳнати боқийга арзимас.

109

Сендек манга бир ёри жафокор топилмас,
Мендек санга бир зору вафодор топилмас.

Бу шаклу шамойил била худ ҳуру парисен,
Ким жинси башар ичра бу миқдор топилмас.

Ағёр кўз олидау ул ёр аён йўқ,
Ғам хори кўнгул ичраю ғамхор топилмас.

Эй гул, мени зор этмаки ҳуснунг чаманида,
Кўзни юмуб очқунча бу гулзор топилмас.

Бобур сени чун ёр деди, ёрлиғ этгил,
Оламда кишига йўқ эса ёр топилмас.

110

Қўй, эй оқил, насиҳат сўзларинким дилписанд эрмас,
Менинг девона кўнглумга насиҳат судманд эрмас.

Неча девона кўнглумни қилурсен нафй, эй оқил,
Агарчи телбадур бори сенингдек худписанд эрмас.

Қилурсен талх айшим комини беҳуда сўзлардин,
Саросар сўзларинг захредур, эй носихки, панд эрмас.

Бўлубмен бир парининг анбарин сочига вобаста,
Мени телбага эмди ҳожати занжиру банд эрмас.

Жаҳонда кўп гадо, гарчи лаванд атворлик бордур,
Ва лекин, Бобуро, ҳаргиз сенингдек шаҳ лаванд эрмас.

Неча даврон ғуссаси бўлғай менинг жонимга хос,
Кошки ўлсам доғи бу ғуссадин бўлсам халос.

Оху вовайло сурудим, дарду ғам ҳамсухбатим,
Бода-ашким қони, ким кўрди мунигдек базми хос?

Ғар шикастим бўлса суст агёрдин таън этмангиз,
Ким шикастига сабаб олмоснинг бордур расос.

Ошиқ ўлғоч беҳуду девона бўлдум, билмадим,
Ким пари рухсоралар ишқиға бу эрмиш хавос.

Хубларни кўз кўруб қон қилди Бобур бағрини,
Эмди кўздин қон тўқарменким, будур анга қасос.

Ғофил ўлма, эй соқий, гул чоғин ғанимат тут,
Вақти айш эрур боқий, ол чоғир, кетур, бот тут.

Бу насиҳатим англа, не билур киши ёнгла,
Не бўлур экин тонгла сен буқун ғанимат тут.

Ғофил ўлма давлатта, ўзни солма меҳнатта,
Тенгри берур албатта, давлат иста, ҳиммат тут.

Хуштурур висоли ёр, анда бўлмаса диёр,
Бўлса васл эътибор, давлату саодат тут.

Ғам чериги беҳаддур, чораси будур, Бобур,
Бодани қуюқ келтур, жомни ҳимоят тут.

Чархнинг мен кўрмаган жавру жафоси қолдиму?
Хаста кўнгулум чекмаган дарду балоси қолдиму?

Мени хор эттию қилди муддаийни парвариш,
Дахри дунпарварнинг ўзга муддаоси қолдиму?

Мени ўлтурди жафоу жавр бирла ул қуёш,
Эмди тиргузмоқ учун меҳру вафоси қолдиму?

Ошиқ ўлгач кўрдум ўлумни ўзумга, эй рафик,
Ўзга кўнглумнинг бу оламда ҳароси қолдиму?

Эй кўнгул, гар Бобур ул оламни истар қилма айб,
Тенгри учун де, бу оламнинг сафоси қолдиму?

Баяк ногаҳ кўзумга учраб ўтру,
Мени девона қилдинг, эй парирў.

Жаҳонда ҳар кишига бор муроде,
Менинг йўқтур муродим сендин ойру.

Магар уйқуда юзунг кўргай эрдим,
Вале ҳажрингда кўздин учти уйқу.

Ики сочинг била юзунг қуёшин
Кечалар ёд этармен тонға тегру.

Тарахҳум айлаким бечора Бобур
Сенинг ишқингда бўлди зор асру.

Олгали кўнглумни ул юз била ул гису
Кундуз манга не ором, кеч манга не уйқу.

Ҳар ёнғаки азм этсам, ёнимда борур меҳнат,
Ҳар сорики юзлансам, ўтрумға келур кайғу.

Юз жавру ситам кўрган, минг меҳнату ғам кўрган,
Осойише кам кўрган, мендек яна бир борму?

Ул юзи қуёш ҳажри, бу саъб бало дарди,
Кўнглумга урубтур ўт, ҳолимни қилибтур сув.

Ҳар нечаки муҳликдур, дардингни дема элга,
Ким йиғламоғинг, Бобур, бу элга дурур кулгу.

Олди кўнглумни соғиндимким манга дилдор эмиш,
Билмадим, бу навъ мендин ул пари безор эмиш.

Ошиқ ўлғоч кўрдум ул шамшод қаддин — юз бало,
Оллоҳ, оллоҳ, ишқ аро мундоқ балолар бор эмиш.

Илтифот этмаслигин бозий хаёл айлар эдим,
Эмди билдимким, онга мендин бу янглиғ ор эмиш.

Ул пари ишкида йўқ ўлмоқдин ўзга чорае,
Чун ўзи қотил, сўзи муҳлик, кўзи хунхор эмиш.

Ҳусн аҳли, эй кўнгул, олам аро ишқ аҳлининг
Кўнглини саҳлар эмиш, ҳаркимгаким дилдор эмиш.

Ул вафосиз ёрдин чекмак не, яъни мунча ғам,
Ҳусн аҳли чунки, Бобур дунёда бисёр эмиш.

Қошию қаддию оғзин ул мох,
Кўрсатмаса манга найлайн.

Туттум сочини юзин кўрай деб,
Тун узуну мен ғариб гумрох.

Қадди билан икки зулфу оғзи,
Жонимға бало бўлубтур оллох.

Хоҳ иста кўнгулни, хоҳ қовла,
Чун сенсен бу кўнгулга дилхоҳ.

Эл билмаса ҳолатим, билур ёр,
Ҳолимдин айру худойи огоҳ.

Кобул сори гар азимат этсанг.
Қурбон қилай ўзни сенга, эй шоҳ.

Бобур яна ўтлуқ оҳ чектинг,
Куйдурмасун элни оҳ ногоҳ.

Сўрма ҳолимники, бўлдум бурноғидин зорроқ,
Жисм жондин зору жоним жисмдин афғорроқ.

Банда тақрир айлай олмон банди-бандим дардини,
Юз темур банд ўлса андин бу эрур душворроқ.

Масту беҳудлуқ била умрунгни ўткардинг, дариг,
Эй кўнгул, мундин бери бўл бир нима хушёрроқ.

Ғафлат уйқусидин уйғон, гар тилар бўлсанг мурод,
Ким етар мақсадға, ҳар ким бўлса ул бедорроқ.

Ўлгали еттим менинг жоним гамин е, эй рафик,
Даҳр аро чун йўк киши сендин манга гамхоррок.

Келмас ўхшар заҳматинг ислоҳға, Бобур, магар
Ҳар давоким қилдилар, бўлдунг тақи беморрок.

119

Ким кўрубтур, эй кўнгул, аҳли жаҳондин яхшилиғ,
Кимки ондин яхши йўк, кўз тутма ондин яхшилиғ.

Гар замонни нафй қилсам айб қилма, эй рафик.
Кўрмадим ҳаргиз, нетойин, бу замондин яхшилиғ.

Дилраболардин ямонлиғ келди маҳзун кўнглума,
Келмади жонимға ҳеч ороми жондин яхшилиғ.

Эй кўнгул, чун яхшидин кўрдунг, ямонлиғ асру кўп,
Эмди кўз тутмоқ не, яъни ҳар ямондин яхшилиғ.

Бори элга яхшилиғ қилғилки, мундин яхши йўк,
Ким дегайлар даҳр аро қолди фалондин яхшилиғ.

Яхшилиғ аҳли жаҳондин истама Бобур киби,
Ким кўрубтур, эй кўнгул, аҳли жаҳондин яхшилиғ.

Маснуъ шеърлар

Тишинг дур, лабинг маржон, қадинг гул, хатинг райхон,
Юзунг хур, сочинг анбар, сўзунг мул, менгинг менон,
Менон менгинг, сўзунг мул, анбар сочинг, юзунг хур,
Райхон хатинг, қадинг гул, маржон лабинг, тишинг дур.

* * *

Тафоҳур кўзум, кўнглум қилурлар магар бордур,
Кўзунгга кўнгул вола, юзунгга кўзум ҳайрон.
Ҳайрон кўзум юзингга, вола кўнгул кўзунгга,
Бордур магар қилурлар кўнглум кўзум тафоҳур.

* * *

Тафаккур неча қилсам топилмас сенинг мислинг
Паридек сени кўрдум, эмассен магар инсон?
Инсон магар эмассен, кўрдум сени паридек,
Мислинг сенинг топилмас қилсам неча тафаккур.

* * *

Балодур манга ҳажринг, даводур манга васлинг,
Итобинг манга офат, ҳадисинг манга дармон.
Дармон манга ҳадисинг офат манга итобинг,
Васлинг манга даводур, ҳажринг манга балодур.

* * *

Бобур чу санга қулдур, назар қил анга зинҳор,
Топилмас яна бир қул, онингдек санга эй жон.
Эй жон, санга онингдек яна бир қул топилмас,
Зинҳор анга назар қил, қулдур санга чу Бобур.

Рубоийлар

1.

Жоно, битигинги, бўлди марқум манга
Меҳнат била гамни қилди маъдум манга.
Кўргач они, гарчи шод беҳуд бўдум,
Мазмуни вале бўлмади маълум манга.

2.

Не ишрату айш учун майи ноб манга.
Не тоат учун гўшайи меҳроб манга,
Не фикс қилурға бордур асбоб манга.
Не зохид ўлурға тоқату тоб манга.

3.

То бўлғали дилдор ўшал ой манга,
Холимни билиб қилмади парвой манга.
Мен асру харобу ёр қўп мустағний,
Эй вой манга, вой манга, вой манга.

4.

Хуш улки кўзум тушса сенинг кўзунгга,
Бевосита холимни десам ўзунгга.
Бермай сўзума жавоб аччиғланасен,
Қилдинг мени мухтож чучук сўзунгга.

5.

Асру кўп эмиш журъату ҳиммат сизга,
Рўзи қилгай худой нусрат сизга.
Мардоналигингизни бори эл билди,
Раҳмат сизга, ҳазор раҳмат сизга.

6.

То қилди мени фироқ аро ёд ҳабиб,
Маҳжур кўнгулни айлади шод ҳабиб.
Гар васли муяссар ўлмаса, нетай, эй Бобур,
Фарёд ҳабибу оҳу фарёд ҳабиб.

7.

Эй қомати сарву лаблари оби ҳаёт,
Будур тилагим ки, етгайману васлингга бот,
Ҳажрингда манга не сабру қолди, не сабот,
Ё кел бу сориға, ё мени ўзунгга қот.

8.

Бу кози фосикки, юбордим санга бот
Сен доғи узотқил боту ҳам бадрақа қот,
Гар хотиринг истаса юборғил савғот:
Маъжуну шаробу оби норанжу набот.

9.

Келди рамозону мен тақи бодапараст,
Ийд ўлдию зикри май қилурмен пайваст.
Не рўзау не намоз билар ойлар.
Тун, кун майю маъжун била девонау маст.

10.

Бўлдум мен ошуфтаи ҳайрон мардуд,
Қилғил мададики, бўлди имкон нобуд,
Дунё била уқбодур ружуум сангадур,
Эй икки жаҳоннинг шаҳи султон Маҳмуд.

11.

Мутриб ки, унинг ҳар киши гўш қилур,
Жон бирла кўнгулни зору мадхуш қилур.
Мақсуд недурки, элни ёд этганда,
Ул доирада бизни фаромуш қилур.

12.

Душман не ки, бу даҳр забардаст қилур,
Нахуст майдин бир неча кун маст қилур,
Ғам емаки, еткурса бошини кўкка,
Охир яна ер киби они паст қилур.

13.

Кўзунг бори элни кўнглини маст эткусидур,
Ғамзанг бори мастларни паст эткусидур.
Кўп зоҳиду порсони Бобур янглиғ,
Лаълинг ҳаваси бодапараст эткусидур.

14.

Ишлар бори кўнгулдагидек бўлғусидур,
Инъому вазифа бори буюрулғусидур,
Ул ғаллау муҳмалки деб эрдинг, бердим —
Муҳмалга бўю, ғалладин уй тўлғусидур.

15.

Ҳар кимки вафо қилса, вафо топқусидур,
Ҳар кимки жафо қилса, жафо топқусидур.
Яхши киши кўрмагай ямонлик ҳаргиз,
Ҳар кимки ямон бўлса жазо топқусидур.

16.

Бу телба кўнгулки, ишк анинг судидур,
Аҳбобнинг ихтилоти мақсудидур,
Ҳижрон чекиб аҳбобни ҳар кимки кўрар,
Хуш давлатию толеъи масъудидур.

17.

Ҳижрон қафасида жон куши рам қиладур,
Гурбат бу азиз умрни кам қиладур,
Не навъ битай фироку гурбат шарҳин,
Ким кўз ёши номанинг юзин нам қиладур.

18.

Жисмимда иситма кунда маҳкам бўладур,
Кўздин учадур уйку чу окшам бўладур.
Ҳар иккаласи ғамим била сабримдек,
Борғон сойи бу ортадур, ул кам бўладур.

19.

Ё раб, менда не яхши толеъ бордур.
Ким бахти мутиъу ёри тобеъ бордур.
Маъзур тут ар васлингга керак етсам,
Не чора қилай озғина монеъ бордур.

20.

Хотирни баҳор фаслида гашт оладур.
Қўз нурини ранги лолау дашт оладур,
Хуш улки талаларда юруб сайр этса,
Бу фаслдаким латифу дилкаш таладур.

21.

Эй ким, қуёш ул юзунг, хилол ул қоштур.
Пўлоддурур кўнглунгу бағринг тошдур
Номаға агар яхши жавобинг йўқтур.
Сўкмак била ёд айласанг ҳам хуштур.

22.

Ҳажри аро орому қарорим йўқтур
Васлига етарга ихтиёрим йўқтур,
Кимга очайин розки, йўқ маҳрами роз
Ғам кимга дейинки, ғамгусорим йўқтур.

23.

Улким ачга олам ичра ғолиб йўқтур,
Дерларки: бири келурга роғиб йўқтур.
Дедимки: бу сўз рост эмастур, негаким,
Толиб не тилар андаки, толиб йўқтур.

24.

Туз оҳ Заҳириддини Муҳаммад Бобур,
Юз оҳ Заҳириддини Муҳаммад Бобур,
Сарриштаи айшдин кўнгулни уз зинҳор
Уз, оҳ, Заҳириддини Муҳаммад Бобур.

25.

Қайгунгни чека-чека қарибтур Бобур,
Раҳм айлаки ўзидин борибтур Бобур,
Норанж юборди сангаким билгайсен,
Яъники, бу навъ сарғарибтур Бобур.

26.

Бобур, неча бу даҳр мени зор айлар,
Сабримни каму ғамимни бисёр айлар,
То даҳрдур будур анинг расмиким,
Айриб кишини азизидин хор айлар.

27.

Қиш бўлдию бўлди барча тому тош қор,
Жамъияти бор кишига бордур хуш қор,
Бу қишда ямон йўлу паришон ҳолим,
Ё раб, мени яхшилиғ сари бошқор.

28.

Арбоби ҳасад сўзига буттунг ўхшар,
Бегоналиғ атворини туттунг ўхшар,
Бир доғи соғинмадинг бу фурсатда мени,
Мен хастани, эй ёр, унуттунг ўхшар.

29.

Васлингга кўнгул қиёссиз толибтур
Ҳажринг аро ихтиёрсиз қолибтур,
Муштоклигим шарҳини дея олмасмен,
Дийдорингга иштиёқ кўп қолибтур.

30.

Эй боди сабо, айла Хуросонға гузар,
Мендин дегил ул ёри паршонга хабар.
Неча сафар ўз кўнглунг учун килгайсен,
Энди бизинг учун айла бу ёнға сафар.

31.

Кўпдин бериким ёру диёрим йўктур,
Бир лаҳзау бир нафас қарорим йўктур.
Келдим бу сари ўз ихтиёрим бирла.
Лекин, боруримда ихтиёрим йўктур.

32

Қиш гарчи замони манқалу оташтур.
Лекин бу шито Ҳиндта кўп дилкаштур.
Ҳангому нишоту бодаи бегаштур,
Май бўлмаса маъжун дағи бўлса хуштур.

33.

Аҳбобки, базмида гулистон хастур,
Йўк, лек алар базмида бизга дастур,
Гар сизда ҳузур бирла жамъият бор,
Юз шукр бу жамъ беҳузур эрмастур.

34.

Юз шукр де, Бобурки, карами гаффор.
Берди санга Синду Ҳинду мулки бисёр.
Иссиқлиғига гар санга йўктур тоқат,
Совук юзини кўрай десанг Ғазни бор.

35.

Кўнглумда ўту икки кўзумда сувдур.
Мен хастага раҳм қилки, ҳолим будур.
Ғам кундузию фироқ шоми янглиғ,
Туну кун манга не қарору не уйқудур.

36.

Бу ёғлиғким боғи жаҳон чоғлиқдур,
Жон риштаси ҳар риштасига боғлиқдур,
Тан тори юзум олтиндектур сенсиз,
Кўр ул иккидин намуна бу ёғлиқдур.

37.

Жисмимда иситма тобидин оташдур,
Жонимға балоу ғусса бе баркашдур,
Кўп дард ила ғамдин манга нохушлук эди,
Сен сўргали, эй ҳабиб, кўнглум хушдур.

38.

Девонима не рабту не тартибдурур,
Не жадвалу не лавҳу не тазхибдурур.
Ғар санга йибордим, ани айб айламаким,
Девонигни тиларга тақрибдурур.

39.

Эй кўргон эли, қолдиму дармонларингиз,
Чиқмай недурур бу жаҳл қилғонларингиз,
Жондек кишилар очлиғидин чун чиқадур,
Сиз чиқмасангиз, чиқса керак жонларингиз.

40.

Аҳбоб, йиғилмоқни фарағат тутунгиз,
Жамъиятингиз борини давлат тутунгиз.
Чун гардиши чарх будурур, тенгри учун,
Бир-бирни неча куни ганимат тутунгиз.

41.

Ҳажринг ғамидин оқибат ўлгум, қаро кўз,
Юз ғуссау андуҳ ила боргум, қаро кўз.
Васлинг била килмадинг иложин, Бобур,
Мушкилки, фироқингда тирилгум, қаро кўз.

42.

Изҳори латофату зарофат қиласиз,
Ҳар нуқтада юз туман китобат қиласиз.
Гар Ҳинд иши тесқари эрмас, не учун
Иссиғ ердин совуғ зарофат қиласиз.

43.

Озор ила неча гуфтуғу қилгайсиз?
Озурда бўлурки жустужў қилгайсиз.
Мунчаки, кўнгулларга етушти озор,
Май бирла магарки, шусту шў қилгайсиз.

44.

Ҳаммомки, то маскани жонона эмиш,
Анда парилар ҳусниға девона эмиш.
Ул худ паридур, барча мулозимлар ҳам,
Алқисса ҳаммом парихона эмиш.

45.

Ҳусн аҳлига зору мубтало кўз эрмиш,
Жоним била кўнглумга бало кўз эрмиш.
Фаҳм айладим эмди, Бобуро, ишқ ичра.
Кўзумни қорортқон қаро кўз эрмиш.

46.

Ҳар ҳази, халойиқ андин айрилмас эмиш,
Ул ҳаз мазасию қадрини билмас эмиш,
Маъжуну, баситу, бузову буст киби
Бир журъа чоғир дурди ишин қилмас эмиш.

47.

Бу хаста кўнгул эрур висолинг била хуш,
Жоним ҳам эрур сенинг жамолинг била хуш,
Хижрон ғами гарчи асру нохуштур лек
Фикринг била шодмен, хаёлинг била хуш.

48.

Чун борди худой раҳматиға ул ёш,
Не фойда тўкмак ғами хижронида ёш,
Ул ёш ғами хижронида кўп ёш тўктунг,
Бир ёшинг учун худой берсун юз ёш.

49.

Эй ёр, шеър аҳлига сен хон янглиғ,
Шеъринг бор шеърларга султон янглиғ.
Мазмуни анинг хати саводи ичра,
Зулмат аросида оби ҳайвон янглиғ.

50.

Не ёр вафо қилгуси охир, не ҳариф,
Не сайфу шито қолгуси боки, не ҳариф,
Юз хайфки, зоеъ ўтадур умри азиз,
Афсуски, ботил борадур умри шариф.

51.

Улфат тутай ар бор эса таълифи шариф,
Инсоф берай гар ўлса таснифи шариф.
Маъруфдурур эл ичра таърифи шариф,
Бўлғай шарифим кетурса ташрифи шариф.

52.

Андин бериким қасдим учун турди фирок,
Юз дарду аламни манга еткурди фирок,
Мени эшикингдин, кетайин, сурди фирок.
Қил чора, йўқ эрса мени ўлтурди фирок.

53.

Май таркини қилғали эрурмен ғамлик,
Бор тийра кўнгулга ҳар замон дарҳамлик
Ғам бирла фарсудалиғ ҳалок этти мени,
Май бирла эмиш шодлиғу хуррамлик.

54.

Олудаи юз туман маъосий бўлмоқ,
Юз ранжу туман азоб хосий бўлмоқ,
Кўп яхши экин аҳли хираднинг қошида,
Ким оғритибон атони осий бўлмоқ?!

55.

Ким ёр анга илм, толиби илм керак,
Ўргангали илме толиби илм керак.
Мен толиби илму толиби илме йўк.
Мен бормен илм толиби, илм керак.

56.

Юзунг била лабларинг эрур гулу мулдек,
Балким юзунг олида эрур гул қулдек.
Бобур киби ишқдин дам урмайдур эдим,
Эй гул, мени ишқинг айлади булбулдек.

57.

Бобурни бурун маҳрами асрор эттинг,
Васлингға бериб йўл, ўзунгга ёр эттинг,
Охир бординг доғи ани зор эттинг,
Ҳижрон алами бирла гирифтор эттинг.

58.

Лутф эттингу кўнгул била жон ўргаттинг,
Васлинг била, эй жону жаҳон ўргаттинг,
Бу қатла ямонрок ўлса ҳолим сенсиз,
Айб айламагайсенки, ямон ўргаттинг.

59.

Хаттинг била кўнглагинки, ирсол эттинг,
Қайғу била меҳнатимни помол эттинг,
Ул хат била хотиримни хурсанд айлаб,
Бу кўнглак ила кўнгулни хушхол эттинг.

60.

Кўз шамъни ёрутқали маҳваш келдинг,
Сабр уйини куйдурғали оташ келдинг.
Қилдинг мени келганинг била миннатдор,
Раҳмат санга, яхши қилдингу хуш келдинг.

61.

Сенсиз неча ғам бирла малоли кўралинг,
Ҳажринг неча бўлғуси, висоли кўралинг,
Ҳажрингда неча хаёл ила ўтқаралинг,
Лутф айлау келгилки, жамоле кўралинг.

62.

Эйким, ясабон юзунгни хуршид эттинг,
Фурқат аламини жонга жовид эттинг,
Мен сени дедим, сен ўзгани қилдинг ёд,
Навмид ўлғил, чун мени навмид эттинг.

63.

Ётларни керакки, ошно кам қилсанг,
Ҳар кимки вафо қилса, жафо кам қилсанг.
Навмид бўлур барча вафодорларинг,
Гар шаҳ назаринг бирла вафо кам қилсанг.

64.

Ҳижрон аро ёд этиб мени шод эттинг,
Маҳжур кўнгулни ғамдин озод эттинг.
Не лутф эди, хури паризод эттинг,
Гўёки бузук қаъбани обод эттинг.

65.

Ҳар ердаки гул бўлса, тикон бўлса не тонг?
Ҳар кондаки, май дурдидан бўлса не тонг?
Шеъримда агар ҳазил, агар жид кечурунг,
Яхши борида агар ямон бўлса не тонг?

66.

Ё қаҳру ғазаб била мени туфроқ қил,
Ё баҳри иноятингда мустағрақ қил.
Ё раб, сангадур юзум қаро, гар оқ қил,
Ҳар навъи сенинг ризонг эрур, андоқ қил.

67.

Ноз уйқусидин бирор замон ойилғил,
Гулдек қулуб, эй гунча даҳан, очилғил,
Кўнглумни иликладинг чолиб чанг, эй ёр,
Чангингдадурур кўнгул навозиш қилғил.

68.

Ҳижрон ғамидин неча шикоят қилайин,
Келгилки, васлидин ҳикоят қилайин.
Тенгри ҳақи, бизни деб агар сен келсанг,
Кўнглунгдагидек лутфу иноят қилайин.

69.

Келгилки, дами ўлтурубон май ичалинг,
Дунё ғаму ранжидин замоне кечалинг,
Чун айшу нишот лашқари саф тузди,
Эй меҳнату ғусса хайли, сизлар бежалинг.

70.

Кўрдунг доғи кўзунгга гирифтор этдинг,
Сўрдунг доғи сўзунгга гирифтор этдинг,
Бу табъу каломинг била ўз бошинг учун,
Бошдин мени ўзунгга гирифтор этдинг.

71.

Эй ёр ҳазин кўнгулни ёд айламадинг,
Меҳрингни кам айладинг, зиёд айламадинг,
Ё менда гуноҳ бордур, унуттинг, ё сен,
Оё не жиҳаттурки, ёд айламадинг?

72.

Доим соғиниб кўнгулни ол, хуш қолғил,
Раҳмат назарини манга сол, хуш қолғил,
Нохуш эди буки, мен ямон бордим, лек
Сен лола узор яхши қол, хуш қолғил.

73.

Эй ел, бориб аҳбобқа номимни, дегил,
Ҳар ким мени билса бу паёмимни дегил,
Мендин демагил гар унутлғон бўлсам,
Ҳар кимки, мени сўрса, саломимни дегил.

74.

Наққош менинг ҳолима тадбир этгил,
Бир ёғлиғ аро кашида таҳрир этгил,
Ул сафҳада мен хаёл қилғон янглиғ,
Ул ёрға мушкилимни тақрир этгил.

75.

То қилгали зикр табъ номини кўнгул,
Вирд айлади табъ ахли каломини кўнгул
То ҳажр ғаму меҳнати таскин топқай,
Истайдурур аҳбоб паёмини кўнгул.

76.

Ғавғода май иртиқоб қилмоқ мушкил,
Жонга куч ила азоб қилмоқ мушкил,
Бўлмаё дағи масти хоб қилмоқ мушкил,
Аҳбобдин ижтиноб қилмоқ мушкил.

77.

Эй ёр, сенинг васлингга етмак мушкил,
Фархунда ҳадисингни эшитмак мушкил.
Ишқингни доғи бартараф этмак мушкил,
Бошни олибон ҳар сори кетмак мушкил.

78.

То водийи ҳажрингда қилибмен манзил,
Сурат била гарчи айрумен мен бедил,
Валлахки, эй ёр, сенинг ёдингдин,
Бир лаҳзау бир замон эмасмен гофил.

79.

Жониға етишти тузу тоғ бирла кўнгул,
Дардини тугатмас иситмоғ бирла кўнгул,
Ғурбатда оёқ бирла бадан етмасдек,
Юз шукрки, тинчдур қулоғ бирла кўнгул.

80.

Яксон караминг қотинда мудбиру мукбил,
Осон сенинг олингда жамий мушкил,
Ё лутфу иноят онча қилким кўтарай,
Ё қахру газабни токатим борича қил.

81.

Юз ҳамд ангаким, ҳамдин анинг аҳли мақол,
Юз йил десалар тугатмаги амри маҳол,
Васфида хирад ожиз эрур нотика лол,
Не навъ сифат қилай они жалла жалол.

82.

Аъзою жавоҳирингни ҳозир қилғил,
Жон бирла кўнгул ҳозир у нозир қилғил,
Ҳар лаҳза бир андишаю бир фикрни қўй,
Андишаю фикрингни барин бир қилғил.

83.

Кўзунгдин эрур, назора қил, хасталиғим,
Қошингдин эрур ғам била пайвасталиғим,
Бошимни олиб кетгай эдим юз қатла.
Бўлмасайди сочингга дилбасталиғим.

84.

Сенинг била менки ошнолиғ қилдим,
Ишқингни ҳазин жонга балолиғ қилдим,
Кўрмай, билмай мени вафосиз дебсен,
Мен санга не навъ бевафолиғ қилдим?

85.

Кўнглум тилаги висол эмиштук билдим,
Ул васл доғи маҳол эмиштук билдим,
Ҳар қандаки бўлса меҳрибондур дер эдим,
Ул доғи ғалат хаёл эмиштук билдим.

86.

Зулфиға кўнгул қўюб, паришон бўлдум,
Кўз олдурубон юзига ҳайрон бўлдум.
Чин дей санга, Бобурки, ошиқлиғда,
Ҳар неки қилиб эдим — пушаймон бўлдум.

87.

Хуснунг сифатини эшитиб зор ўлдум,
Кўрмай сени ишқинга гирифтор ўлдум,
Сўргилки, лабинг фироқи беҳол этти,
Кўргилки, кўзунг ҳажрида бемор ўлдум.

88.

Ҳижронда, сабо, етти фалакка оҳим,
Гар ул сори борсанг будурур дилхоҳим,
Ким арзи дуо ниёз ила қилғайсен,
Гар сўрса мен хастанни гулруҳ моҳим.

89.

Йиллар тилаб ишни қаю сахлаб турдим.
Юз жаҳд била ишни мунга еткурдум.
Мардона бўл, эмди яхшидур иш келиши,
Тенгрига сени, элни сенга топшурдум.

90.

Гар рух дам этса эрди оҳанги на ғам,
Мажлиста не ҳузи қолур эрдию не ғам,
То борғали рух дам беринг мажлисдин,
Мажлис элига не рух қолдию не дам.

91.

Ўт солди кўнгулга ранжу бетоблиғим,
Сув қилди бу хаста жонни беоблиғим,
Бу иккаласи агарчи бор муҳлику саъб,
Лек ўлтурадур тонғача беҳоблиғим.

92.

Эй гул, не учун қошингда мен хор ўлдум,
Юз меҳнату андуҳ била ёр ўлдум,
Васлинг била бисёр севиндим аввал,
Ҳажринг била оқибат гирифтор ўлдум.

93.

Юз номаи иштиёқ таҳрир эттим,
Юз навъ била васлингга тадбир эттим,
Маъзур тут, эй қуёшки, толеъ йўқидин,
Васлингга етар маҳалда тақсир эттим.

94.

Ёр ёғлиғидин кўнгулни хурсанд эттим,
Рухум қушини тори била банд эттим,
Кўнглумни не навъ узай ўшал ёғлиғдин,
Жон риштасини ториға пайванд эттим.

95.

Бемехр деса эл сени мен бутмас эдим,
Харгиз бу сифатни санга ёвутмас эдим,
Ноҳақ оғриб мени унуттинг охир.
Валлоҳки, сендин бу тамаъ тутмас эдим.

96.

Хар кунда юзунгни кўрмак эрур хавасим,
Хар кеча сочинг хаёлидур ҳамнафасим,
Исо дамидин рух берур жисмимға
Сенинг соридин паём келтурса насим.

97.

Котингда агар гуноҳ гоҳе қилдим,
Юз қатла надомат била оҳе қилдим,
Қилдим ямону асру табоҳе қилдим,
Лутфунг била сен кечур, гуноҳе қилдим.

98.

Аҳбоб унутмаса керак аҳди қадим,
Еткурса керак хабар гаҳи пайки насим,
Бобур чу умид ила қилур арзи ниёз,
Шоядки, қабул айлагай табъи насим.

99.

Бу олам аро ажаб оламлар кўрдум,
Олам элидин турфа ситамлар кўрдум.
Хар ким бу вақоени ўқур, билгайким,
Не ранжу не меҳнату не ғамлар кўрдум.

100.

Ҳаммомки арк ичинда пайдо қилдим,
Соғинмаки, суддин табарро қилдим,
Суд ушбу эмасмуким, бу тадбир била
Покиза бандаларни тамошо қилдим.

101.

Юз шукр қилайки, ёна ошиқ бўлдум,
Оламға бўлуб фасона ошиқ бўлдум,
Яхши сўзингу васфи жамолинг эшитиб,
Кўрмай сени ғойибона ошиқ бўлдум,

102.

Ҳаммомки, қилдим кўрунгизким, айём,
Ўхшатти анинг бори иши манга тамом.
Кўз ёшию кўнгул ўти бирла мендин,
Гулчехралар истабон юруйдур ҳаммом.

103.

Ул юзи қуёшки, бордур ойдин афзун,
Ҳусн ичра ул ой олида хуршид забун,
То бир кун ул ойдин навозиш топқай,
Кўк доира бўлдию жаложил ойу кун.

104.

Бу чехраи зардимдин уёлсанг нетгаймен,
Раҳмат назарини манга солсанг кетгаймен,
Бир ишва била кўнгул бериб Бобурға,
Бир бўса била кўнгулни олсанг кетгаймен.

105.

Ишкинг йўлида фироқ ила нетгаймен,
Бир йўл кўрсатки, васлингга етгаймен.
Васлинг манга гар муяссар ўлмас бўлса
Бошимни олиб бу гуссадин кетгаймен.

106.

Васфингни неча улусдин эшитгаймен,
Не навъ қилиб васлингга етгаймен,
Гар васл муяссар ўлмаса нетгаймен.
Бошимни олиб қай сариға кетгаймен?

107.

Ул хатки мен сени анда ёд этгаймен,
Кўз оқида кошки савод этгаймен,
Киприкларидин анга қалам рост қилиб,
Кўз қаросидин анга мидод этгаймен,

108.

Бир гўшаи боғ ўлсаю сен бўлсангу мен,
Май куйсоқ иккимиз кадаҳ ичра бир хин,
Андин сўнгра аёқ иликка олибон.
Сен тутсангу мен ичсам, мен тутсаму сен.

109.

Бекайд мену хароби сийм эрмасмен.
Ҳам мол йиғиштирур лаим эрмасмен,
Кобулда иқомат этти Бобур дерсиз,
Андок демангизларки, муқийм эрмасмен.

110.

Меҳринг не дурур бурун чу бор жавр кин,
Бефойда ишқинг ғамини неча ейин?
Холимни неча десам демасен мени ёр,
Сен демасанг, эй ёр, мени, мен не дейин?

111.

Ҳажрингда не қон қолдики ютмайдурмен,
Кўз ёшини бир лаҳза қурутмайдурмен,
Дийдорингнинг ҳақини, эй юзи қуёш,
Тенгри ҳақи, бир зарра унутмайдурмен.

112.

Сен гулсену мен ҳақир булбулдурмен,
Сен шуъласену ул шуълага мен қулдурмен,
Нисбат йўқтур деб ижтиноб айламаким,
Шаҳмен элга, вале санга қулдурмен.

113.

Хатимни кўруб сўзумни чун билгайсен,
Келмакта бизга ел киби елгайсен.
Ихлосингни билиб йибордим қосид,
Раҳмат санга, зинҳорки, бот келгайсен.

114.

Ул бордики, ишрат орзу қилгайсен,
Ишрат тиламакликта ғулу қилгайсен,
Чун айшу фароғ мумкин эрмас зинҳор,
Бобур, ғаму меҳнат била хў қилгайсен,

115.

Аҳбобга ҳар хатки савод этгайсен,
Бизки дағи ул битикда ёд этгайсен,
Мақсудки, қосиди агар келса бу ён,
Бир нома била кўнгулни шод этгайсен.

116.

Хижронда соғиниб мени шод этгайсен,
Мен хастани мухлис эътиқод этгайсен,
Бу хатни анинг учун битдим мунда,
Кўргач бу хатимни мени ёд этгайсен.

117.

Неча манга жавр муттасил қилгайсен?
Меҳринг йўқу неча мунфаил қилгайсен?
Жаврунгни кўруб, меҳрни кўрмай кеттим,
Гар кўрсаму кўрмасам бихил қилгайсен.

118.

Заҳмингни кўнгул тилар анга қилгайсен,
Заҳмингни кўнгулга беҳато қилгайсен,
Тил икки алиф кўксума наъл ўртадиким,
Кўнглум тиларин ҳаққин адо қилгайсен.

119.

Хуш улки келиб ёнимда ўлтургайсен,
Ё бир нафас олимда келиб тургайсен,
Оғзингга ўпар сўзин бани олмассен,
Борғон кишидин оғиз сўзин сўргайсен.

120.

Давлат била шоду шодмон бўлғайсен,
Шавкат била машхури жаҳон бўлғайсен.
Кўнгулдагидек даҳр аро ком суруб,
Бу даҳр боринча комрон бўлғайсен.

121.

Эй ким, олам шоҳлари шоҳи сенсен,
Бевосита манзури илоҳий сенсен,
Сен борсен кимга элтай, эй шоҳ, паноҳ,
Чун барча жаҳон эли паноҳи сенсен.

122.

Зинҳорки дўстлукни унутмағайсен,
Тукқонликдин кўнгулни совутмағайсен,
Ётлар била душман тарафин гар тутсанг,
Тукқонлиғу дўстлуғ тамаъ тутмағайсен.

123.

Эй ким ёралиғ жисмима малҳам сенсен,
Мажруҳ кўнгулға ништар ҳам сенсен,
Гаҳ шоду гаҳи гамин есам айб этма.
Ким боиси шодмонлиғу гам сенсен.

124.

Жонимда менинг ҳаёти жоним сенсен.
Жисмимда менинг руҳи равоним сенсен.
Бобурни сенингдек ўзга йўқ ёри азизи,
Алқиссаки, умри жовидоним сенсен.

125.

Эй ким, манга мужда бердинг ул жонондин,
Килдинг мени озод ғами ҳижрондин.
Бу муждани не навъ сифат қилгаймен,
Гўёки хабар бердинг ўлукка жондин.

126.

Даврон мени ўткарди сару сомондин,
Ойирди мени бир йўли хонумондин,
Гаҳ бошима тож, гаҳ балойи таъна,
Неларки бошимға келмади даврондин.

127.

Сўз сўрғали лаъли нуктадонинг топмон,
Юз суртғали ул остонинг топмон,
Беному нишонлиғ истасам не тонгким.
Номингни эшиттиму нишонинг топмон.

128.

Аҳбоб йиғинидин неча қолгаймен,
Орзумни нетиб ул ароға солгаймен?
Борсам дағи анда меҳмон касратидин
Маълум эмаски ер топо олгаймен.

129.

Эл суҳбатиники орзу қилмишмен,
Не хушлу ила бу гуфтугў қилмишмен,
Ишрат била айшни не иш қилгаймен,
Менким, ғаму меҳнат била хў қилмишмен.

130.

То тарки маноҳию шароб этмишмен,
Нафсимға худой учун азоб этмишмен,
Тавба эшиги ҳануз очуқ эрди,
Бу тавбада бир шитоб этмишмен.

131.

Май таркини қилгали паришондурмен,
Билмон қилур ишимнию ҳайрондурмен,
Эл барча пушаймон бўлуру тавба қилур,
Мен тавба қилибмену пушаймондурмен.

132.

Ишқинг мени қилди асру шайдо, нетайин?
Олам элига айлади расво, нетайин?
Жонимни фидо қилиб санга андин сўнг,
Дерменки, сени жон этай, аммо нетайин?

133.

Васлингни тилаб неча сабодин билайин,
Келгилки қуюндек бошингга эврулайин.
Гар келмасанг, истасанг мени хизматингга,
Бошимни қадам қилиб қадамға келайин.

134.

Ишқ ишини боштин яна бунёд этайин,
Ишқинг ғами бирла хотирим шод этайин,
Дебсенки, унутма мени ҳижрон аро, вой,
Сени унутуб не кишини ёд этайин.

135.

Ёринг сенинг илохи «Таборақ» бўлсун,
Душманларинга тўъма палорақ бўлсун,
Мулкунгда фароғат била хонликлар қил,
Мулкунг била хонлигинг муборақ бўлсун.

136.

Бесабрмену бесару сомондурмен,
Бир гамзададурмену паришондурмен.
Не диннинг ишини қилдиму че дунёнинг,
Ё раб, нетай ўз ишимга хайрондурмен.

137.

Ул шўхки билдурди вафодорлигин,
Тарк айлади гўё ситамкорлигин,
Лутф айлади, ёрликка фармон берди
Аъдо била ёрдур, нетай ёрлигин?

138.

Сенинг била сўз муқаррар андоқ қилайин,
Оламда сени муътабар андоқ қилайин,
Тенгри ҳақи, бу хизмат агар сен қилсанг,
Хар навъки кўнглунг тилар андоқ қилайин.

139.

Исён қилибон неча манга кўргайсен,
Вақт ўлдики, ҳажр номасин бургайсен,
Будур тилагим, хатимни чун кўргайсен,
Албатта ўзунгни манга етургайсан.

140.

Ё раб манга нетди бўлди шоҳим билмон,
Кўз ёшидин ўзга узрхоҳим билмон,
Бир ҳам назар этмас эътиқодимни билур,
Ҳар лаҳза итоб этар, гуноҳим билмон.

141.

Кечрак келасен бу хастадин тўйдунгму?
Дил сафҳасидин ҳуруфи вафо юдунгму?
Номусу уёт керак, уёт сахлдурур,
Юз кўй учун ул эшикка юз қўйдунгму?

142.

Ғамхонаси сори гузари жон қилма,
Ишрат уйини кетибон эҳзон қилма,
Зулфунг киби кўнглумни паришон айлаб,
Лаълинг каби бағримни тўла қон қилма.

143.

Ҳар зулфитин эй кўнгул паришон бўлма.
Ҳар юзга ҳам асру зори ҳайрон бўлма.
Мен сенга демонки, тарки ишқ эт, лекин
Андоқ қилким, сўнгра пушаймон бўлма.

144.

Мунча мени зор, эй юзи хуршид, этма.
Фурқат аламини манга жовид этма.
Тенгридин агар сенинг умидинг бордур,
Тенгри учун, эй ой, мени навмид этма.

145.

Давлатқа етиб меҳнат элин унутма,
Бу беш кун учун ўзингни асру тутма.
Боргонни кел эмди ёд қилмай, эй дўст,
Бориш-келишингни лутф этиб ўқсутма.

146.

Хижрон аро ёд этиб мени шод айла,
Маҳжур кўнгулни ғамдин озод айла,
Бу хатни анинг учун битдим мунда
Кўрган сойи хатимни мени ёд айла.

147.

Кўз равшан эди сенинг жамолинг бирла,
Кўнгул хуш эди сенинг висолинг бирла,
Бас тийрау нохуш этти ҳажринг бизни,
Эмди киламен хўй хаёлинг бирла.

148.

Рухум яратиб эдинг латофат бирла,
Қилдинг анга танни ҳамроҳ офат бирла,
Рухумни чу тан уйига келтурдинг пок,
Мундан бори элитма касофат бирла.

149.

Сен анда фароғу айшу ишрат бирла,
Мен мунда хароб, ранжу меҳнат бирла,
Асрармен ўзум бирла сени нақш қилиб
Хурсанд бўлурмен ушбу сурат бирла.

150.

Нетгай киши бу фалак нифоки бирла,
Этгай бу фалак оту сўроки бирла,
Гаҳ тиргизадур висол айёмидин,
Гаҳ ўлтурадур шоми фироки бирла.

151.

Рафторию қаддиға равоним садақа,
Бир боқишиға икки жаҳоним садақа,
Оғзию белига буду нобудум садақа,
Кўзию лабиға жисму жоним садақа.

152.

Бобур мутаважжих бўлса Лангар сариға,
Қилмас назар биҳишту кавсар сариға,
Сендин тилагумдур мадад, эй шоҳ Фиёс
Ҳар вақтки, азм айласам ҳар сариға.

153.

Азм айла, сабо, ет гули хандонимға,
Не гулки, куюштек маҳи тобонимға,
Етгил дағи иштиёқ ила Бобурдин
Зинҳор дегил: салом тукқонимға.

154.

Келдим санга юз умид бирла, эй моҳ,
Лекин бордим юзингни кўрмай юз оҳ,
Ҳамсуҳбату ҳамрахни нетай бу йўлда,
Дардинг манга ҳамсуҳбату ишқинг ҳамроҳ.

155.

Не хеш мени хушлару не бегона,
Не ғайр ризо мендину не жанона,
Ҳар нечаки, яхшилиқта қилсам афсун,
Халқ ичра ямонлиғ била мен афсона.

156.

Бу даҳр аро гар эҳтимоли бўлса,
Мендек санга ёри луболи бўлса.
Ул ёр бәсе нозику йўқ менда адаб,
Мендин не ажаб агар маломе бўлса.

157.

Ёр улдурким шеърға майли бўлса,
Нетгай киши шеър ғайр хайли бўлса,
Агёрнинг озорини ҳар ҳол била.
Чеккаймен агар бори туфайли бўлса.

158.

Дунё бориси манга мусаххар бўлса,
Уқбода дағи худой ёр бўлса
Будур тилагим икки жаҳонда ҳақдин,
Ҳар не тиласам бори муяссар бўлса.

159.

Бобур била Мир игтифоқи бўлса,
Йўқтур ғам агар жаҳон нифоқи бўлса,
Будур тилагимки, шоҳ даргоҳида,
Мен банда учун ҳамиша боқий бўлса.

160.

Кўнглунга нечаки, сайр матлуб ўлса,
Аҳбобни сўрмоқ даги марғуб ўлса,
Гар ҳажринг имтидоди мундин ортар,
Қолмас манга сабр-сабри Аюуб ўлса.

161.

Аҳбобга қилсанг гузар, эй ел, ногоҳ.
Ул жамъни бу сўзумдин этгил огоҳ.
Сиз кўргандек эсон-саломат турбиз,
Сиз доғи эсон бўлғайсиз, иншооллоҳ.

162.

Жон вола эрур лаъли шакар борингга
Кўнглум ҳам эрур хароб рухсорингга,
Гуфторинг эрур боштин-аёқ барчаси хуб
Мен банда бўлай боштин-аёқ борингга.

163.

Эй, ой юзунг олида қуёш шарманда,
Ширин сўзу яхши хулқунгга мен банда
Ҳижронда неча нома била сўзлошамен?
Ё сен бери кел, ё борайин мен анда.

164.

Неча бу фалак солғуси гурбатқа мени,
Ҳар лаҳза тугангусиз машаққатқа мени,
Не чора қилай, нетайки, тенгри гўё,
Меҳнатни манга яратти, меҳнатқа мени.

165.

Бедард хабиб билмади дардимни,
Туфроқча кўрмади рухи зардимни,
Мендин неча кўнглида губори бўлгай.
Кетдим муна эмди топмагай гардимни.

166.

Кўнгли тилаган муродга етса киши,
Ё барча муродларни тарк этса киши,
Бу икки иш муяссар ўлмаса оламда,
Бошини олиб бир сориға кетса киши.

167.

Ёд этмас эмиш кишини гурбатта киши,
Шод этмас эмиш кўнгулни меҳнатта киши,
Кўнглум бу ғариблиқда шод ўлмади, ох,
Гурбатта севинмас эмиш, албатта киши.

168.

Оворалиқ асру хонумондин яхши.
Бир гўша манга икки жаҳондин яхши.
Оворалиқ бўлурни яхши эрмас демагил,
Бўлсам агар овора не ондин яхши.

169.

Ҳар сўзки, не дермен санга лоф ўлмағуси,
Бемаънию ҳарзау газоф ўлмағуси,
Ул ишта, агар муҳолафат айларсен,
Тенгри хақи, бу сўзда хилоф ўлмағуси.

170.

Эй ёр, жафо расми чикормок не эди.
Ё меҳр гиёҳини қўпормок не эди,
Бир меҳр, яна лутф, яна жавр недур.
Бир бордингу келдинг, яна бормок не эди?

171.

Гар меҳр била бу чарх эврулса эди,
Жонлардин анинг жавфи керак тўлса эди,
Бобур киби жонга меҳр боғлар эрдим,
Гар ушбу жаҳонда меҳри жаҳон бўлса эди.

172.

Ҳолимга керак ҳабиб эврулса эди,
Ишрат қадаҳи ҳабибдин тўлса эди.
Хушвақт турур ёр, вале нохуш мен,
Хушвақт бўлур эрдим чоғир бўлса эди.

173.

Жон аҳди бор, эй нигор, етмасму эди?
Ул аҳд била қарор етмасму эди?
Эмди доғи васл интизорин берасен.
Мунча маҳал интизор етмасму эди?

174.

Гурбат туғи ёпқон рухи зардинму дей?
Ё ҳажр чикарғон охи сардинму дей?
Ҳолинг не дурур билурмусен дардимни,
Ҳолингни сўрайму, йўкса дардимниму дей?

175.

Ишванг била, ғамзангнию нозингниму дей?
Жаврунг била сўзунгу гудозингниму дей?
Сўзунг, килигинг, навозишингму этай?
Овозу усулингнию созингниму дей?

176.

Кўзум эви юзидин мусаввар бўлди,
Бу важҳ била кўнгул мунаввар бўлди.
Юз шукри, Бобур киби ошиқликда
Ҳар неки тилаб эдим, муяссар бўлди.

177.

Хаттингни кўруб кўнгулга ҳайрат бўлди,
Шеъринг эшитиб жонға масаррат бўлди,
Бу неча маҳол тағофул эттинг, демагил,
Толёй йўқ эдики, мунча ғафлат бўлди.

178.

Эй пайк, бориб сано била қуллуқ де,
Ер ўп, дағи қўп адо била қуллуқ де,
Гар ёр мени хастани сўрса, зинҳор,
Мендин юкунуб дуо била қуллуқ де.

179.

Номангки тириклигим нишони эрди,
Ҳар сатри ҳаёти жовидоний эрди,
Ҳар лафзида ошкор юз хуруфи вафо,
Ҳар ҳарифида юз меҳр ниҳоний эрди.

180.

Ҳажрингда бу тун кўнгулда қайғу эрди,
Васлингга етишмадим жиҳат бу эрди:
Оҳим тутуни бирла кўзумнинг ёшидин,
Йўл балчиқ эди, кеча қаронгу эрди.

181.

Ҳажрингда агарчи жонга бедод эрди,
Сенсиз манга юз фиғону фарёд эрди,
Фикрингдин эрди ва лек хурсандлиғим,
Зикринг била бу хаста кўнгул шод эрди.

182.

Хотирға хутур этти бу сўз янгла, ахий,
Айтай санга сен қулоқ солиб англа, ахий,
Умрунгни бу кун хуш кечир аҳбоб илаким,
Топилмоғусидур ушбу кун тонгла, ахий.

183.

Эшитса киши бу шуру шеван не дегай?
Доим бу тарийк, ичкунни кўрган не дегай?
Душман сўзига кирма, эшит дўст сўзин,
Эшитмаса сўзни дўст, душман не дегай?

184.

Ишқингда кўнгул харобдур, мен не қилай?
Ҳажрингда кўзум пуробдур, мен не қилай?
Жисмим аро печу тобдур мен не қилай?
Жонимда кўп изтиробдур мен не қилай?

185.

Шоҳим санга маълум эмастур — не қилай?
Оҳим санга маълум эмастур — не қилай?
Мен юзу қошинг дермену сен бадру ҳилол,
Моҳим санга маълум эмастур — не қилай?

186.

Бошимни туфайл ул саромадқа қилай,
Жонимни фидо ўшал сиҳи қадқа қилай.
Бу хаста кўнгул била ҳамийда қадни
Кўзи била зулфига анинг садқа қилай.

187.

Етсам санга қуллуғумни чўқ арз қилай,
Сен етсангу мен десамки йўқ, арз қилай.
Кўптур сўзуму маҳрам эмас ҳеч киши,
Рухсат эса тобуғунгда ўқ арз қилай.

188.

Ҳижрон аро неча нома таҳрир қилай?
Хома тили бирла ҳол тақрир қилай,
Хуш улким, сўзум санга десам воситасиз,
Сен андау мен мунда не тадбир қилай?

189.

Менинг тилагим будурки, навозанда бўлай,
Ҳар қандай эсанг, мен доғи анда бўлай.
Не хулқ эди, яна кўнглум олдинг сўз ила,
Ширин сўзу яхши хулқунгга банда бўлай.

190.

Ҳуснунгни сенинг кимки тааққул қилгай,
Сендин бошқа нечук таҳаммул қилгай?
Бу табъу, бу ихтилотким сенда дурур,
Не менки, бори олам элини қул қилгай.

191.

Ашъорингким шеър оти то бўлгай,
Табъ аҳли анга волау шайдо бўлгай,
Ҳар лафзи дурур баҳри маъони анда,
Ким кўрди дуреки, анда дарё бўлгай?

192.

Арбоби ҳасадки дунёдин дур ўлгай,
Истар севаридин киши маҳжур ўлгай,
Доим кўрайин юзунг ало рағми ҳасуд,
Ҳар ким кўра олмаса кўзи кўр ўлгай.

193.

Носих сўзи санга неча мардуд ўлгай,
Яхшию ямон қошингда нобуд ўлгай,
Бори эмди маъош бир навъ этким,
Ҳақ розию олам эли хушнуд ўлгай.

194.

Юз жаҳд ила етмай санга, эй ой, нетай,
Ҳажринг аламида неча йиғлай, нетай?
Йўқ санга вафоу рахму парвой, нетай?
Эй вой, нетай? Вой нетай? Вой нетай?

195.

Мен неча жафоу жавринга сабр этай,
Бир зарра вафоу меҳр йўқ сенда нетай?
Чун бошим аёгингга қўярга ярамас,
Бошимни олиб оёқ етганча кетай.

196.

Аҳбоб фироқингиз била эл нетгай?
Сизларга киши не чора айлаб етгай?
Жамъиятингизни жамъ тутқай тенгри,
Бобурни доғи бу жамъда жамъ этгай.

197.

Қосидки йибординг айлади шод мени,
Доим бу йўсунлик айлаил ёд мени,
Озодинга қул бўлайки, хатинг кетуруб,
Ҳажринг гамидин айлади озод мени.

198.

Ҳар ким деса бур ё агар ёнгла мени,
Ўзунга мусохибу муҳиб англа мени,
Бу кун мени ёд этиб, унутма тонгла,
Зинҳорки кўз тут ушбу кун тонгла мени.

199.

Шеъринг эшитур фикрини Бобур қилди.
Не фикри хушу яхши тасаввур қилди,
Кўзни ёруқ айлади саводи бирла,
Мазмуни била қулоқни пурдур қилди.

200.

Ҳижрон ғамидин заиф жоним сўлди,
Ғурбат алами бирла ичим қон бўлди.
Юз шукрки, мунча йилғи ғам бирла алам,
Роҳат била ишратқа мубаддал ўлди.

201.

Толеъ йўқи жонимға балолиғ бўлди,
Ҳар ишники айладим хатолиғ бўлди.
Ўз ерни қўйиб Ҳинд сори юзландим,
Ё раб, нетайин, не юз қаролиғ бўлди.

202.

Хуснунгки сенинг, шуҳраи офок ўлди,
Жон бирла қўнгул васлингга муштоқ ўлди.
Ҳажринг аро интизор ҳаддин ошти,
Кел ё мени иста, тоқатим тоқ ўлди.

203.

Идрокингу тобъу ҳушунгга банда бўлай,
Овозу усулу жўшингга банда бўлай,
Тақсим қилурда накшларга абёт,
Таъриб била ўқушингга банда бўлай.

204.

Бу чехраи зардимдин уёлсанг нетгай?
Раҳмат назарини манга солсанг нетгай?
Бир ишва била қўнгул бериб Бобурға,
Бир бўса била қўнгулни олсанг нетгай?

205.

Ғар сидқ била бир ўзга ошиқ бўлғай,
Маъшук висоли анга лойиқ бўлғай,
Пир олида топкуси муродин бетанг.
Ғар кимки ағар муриди содиқ бўлғай.

206.

Ишқинг, нетай, ихтиёрсиз қилди мени,
Сабримни олиб қарорсиз қилди мени,
Олам эли ичра орсиз қилди мени,
Зухд аҳлиға эътиборсиз қилди мени.

207.

Ғар вақтки кўргайсен менинг сўзумни,
Сўзумни ўқуб соғингайсен ўзумни,
Васлинг била кўнглумни худой айлаб шод
Жамолинг ёрутти юзунг била кўзумни.

208.

Эгма кошу яхши парчамдур санга,
Рост қаду зулфу пур хамдур санга,
Чун бу янглиғдур санга хайлу ҳашам,
Хўблук мулки мусалламдур санга.

Туюқлар

1.

Васлидин сўз дерга йўқ ёро манга,
Ҳажр аро раҳм айлагил, ёро, манга.
Ўқунг этти кўп ямон ёро манга
Марҳами лутфунг била ёро манга.

2.

Улки ҳар кўзи ғазоли Чиндурур,
Қошида пайваста онинг чиндурур,
Чунки кўп ёлғон ойтти ул манга,
Гар десам ёлғончи они чиндурур.

3.

Мени беҳол айлаган ёр ойдурур,
Ким онинг манга ёройдурур.
Гар висоли бўлмаса, кетар ерим,
Ё Хуросон, ё Хито, ё Ройдурур.

4.

Ишк аҳли ишқдур дини то онинг,
Кўп ямондур дарди ишкидин тонинг.
Ҳар неча кўзум оч эрса кўз тўёр,
Гар очилса симдек нозик танинг.

5.

Меҳриким кўкка килур оҳанг тонг,
Олида бўлса эмас беранг тонг,
Ҳолию икки лабидек бўлмагай
Ҳинду ар келтурса шакар танг.

6.

Кел қилай жонни нисоринг о, ёрим,
Нақд жонни бору сендин оёрим.
Бўса берсанг гар тўмом оғзинг била,
Ганж оғзингдин олойин айёрим.

7.

Сен киби бир дилрабони билманам,
Оишки содикки дерлар билманам.
Қил тасаввур кўз ёшимни бир тенгиз,
Ўзга ошиқ ашки янглиғ билма нам.

8.

То чиқарди хат узори покидин,
Гул юзи озурда бўлди покидин.
Истар эрди эл бурун юз меҳр ила.
Эмди ул юз меҳр кетти покидин.

9.

То кўнгул бердим ўшал қойсориға,
Борғонини билмадим қой сориға,
Дўстлар, ёрга мени соғиндурунг
Солсангиз ногоҳ қулоқ қой сориға.

10.

Шаҳ супурай остонинг юз ила,
Тилингдин неча урай юз ила.
Иккиюзлук муддаодин не ғамим.
Ғар ишим тушса алардин юз ила.

11.

Не бало бийик турур давлат тоғи.
Кўҳи ғамни не билур давлаттағи,
Ҳиммате тут, доғи давлат истағил.
Ҳимматинг бўлса бўлур давлат тоғе.

12.

Жонға солди даҳр ғурбат норини,
Кўз ёшим бўлди муғулнинг норини,
Бу арода мен дегандек бўлмаса,
Кўзлар Иссиғ қўли андин норини.

13.

Қилмаса ул ой назар манга не тонг?
Тенгри толеъ чун менга ёратмади,
Ул қай ёрар эрди кўнглум дардиға,
Нетойин кўнглум учун ёротмади.

14.

Йўқтурур нозингдин озоре манга,
Ноз агар қилсанг манга матлубдур.
Хоҳ кўрсат лутфу хоҳе жавр қил,
Ҳар не воқеъ бўлса сендин хўбдур.

Қитъалар

1

Эй озорким бу Ҳинд кишваридин,
Бордингиз англаб ўзга ранжу алам.

Кобулу хуш ҳавосини соғиниб,
Ҳинддин гарм бордингиз ул дам.

Кўрдунгиз, топтингиз экин анда,
Ишрату айш бирла нозу наъам.

Биз дағи ўлмадук бихамдилиллоҳ,
Гарчи кўп ранж эдию беҳад гам.

Ҳаззи нафсию машаққат баданий
Сиздин ўтти ва ўтти биздин ҳам.

2

Даврон гами била ситамини унутурур,
Ул сабз чехра ёр хаёли уш аддавом.

Ҳижронда хаёл этай олман бу турфа ким,
Васлида ҳам хаёл агар бўлса барча хом.

Васфида хомлик агар ўлса не гамдурур.
Чун дафъ этар хаёли гаму ғуссани тамом.

Чун ёри розидор килурмен сени хаёл,
Асрар фош айламиз наҳору ассалом.

Бобур ниёзу мадҳини еткурғил, эй сабо,
Ул шохзода Носири олижанобқа.

Бул ойу йил фароғату хуш бошлиғ била,
Бўлғунча моҳу сол ойу офтобқа.

Ҳижрон чўлида жаҳд била пўйлар уруб,
Истаб зилоли васли етиштим саробқа.
Чун хост мундоқ эрдик ҳажрингни чеккаймен,
Бехост Риҷоъат ила Мешон Андробқа.

3

Эйки тарғиб килурсен соғир ичмакка мени,
Созу хонанда била соқию саҳбо борму?
Бовужудики ўтубтур чоғир ичмак вақти,
Мажлис асбобини билмонки муҳайё борму?

4

Ноумид бўлдум, эй Мўғул, сендин,
То эшиттикимки: Андижон бординг.
Ойгон сўзга келдим, аммо сен,
Яхши келдинг демай, ямон бординг.

5

Қолмади ҳурмат аҳли оламда,
Олиму олам аҳлидин юв илик.
Бобур икки подшоҳлиғдин,
Яхшироқ бу замонда бир беклик.

6

Муяссар ўлса агар ёр васли гурбатта,
 Ватанни не қилаю ўз диёр не керак?
 Юборди ёр манга ёдгор деб хатини,
 Манга ҳабиб керак, ёдгор нега керак?

7

Не суд андин пойи дар гиллиғим,
 Чу ал дўстлардин ул ой юб эмиш.
 Ўзин форигу бизни қилғон асир.
 Ким эрмиш бу янглиг ул Айюб эмиш.

8

Тамоми ҳусн эли соғу ҳушёр эканда,
 Дурушту тунд агар бўлсалар, билинки, еридур.
 Чоғир керакки, ичиб базм бўлса барча йигитлар,
 Чоғир кетур, бори хўблар чоғирға тушуларидур.

9

Не қилайин сенинг била эй тил!
 Жихатингдин менинг ичим қондур.
 Неча яхши десанг бу ҳазл ила шеър,
 Бириси фахшу бириси ялғондур.
 Гар десанг қўймайин бу журм била.
 Жилвангни бу арсадин ёндур.

10

Гар водийи ҳажринг аро бўлдум ноқис.
 Айб айламаким, ҳодисаелур ҳодис.
 Қавми ажаби чоғирға қилди тарғиб,
 Амри ажаби ҳажрға бўлди боис.

Ул сарвининг харимиға гар етсанг, эй сабо,
Бергил бу хажр хастасидин ёд кўнглига.
Раҳм айлабон соғинмади Бобурни, бор энди:
Солғай худой раҳимни Фўлод кўнглига.

Муаммолар

Эшигинг остониға қўюбон икки юзумни,
Ўпай гоҳи тавозиъ бирла, суртай гоҳи кўзумни.

БОБУР

Ҳажри шоми сочи савдоси чекар ҳарён мени,
Ваҳки, бу поёни йўқ тун қилди саргардон мени.

ШОҲ

Фардлар

1

Ҳолимни санга айтиб ҳажр ўтига ўртандим,
Эй ёр, ямон қилдим, ҳар неки дедим, ёндим.

2

Сан бўсасининг кўнглунг гар истаса андоқ бил,
Сан бўса керак бўлса, сен бўса иноят қил.

3

Басе фироқида ичсам чоғир, йиғим келадур,
Манга чоғирни кетурмангки, аччиғим келадур.

4

Тутмагил, эй гул, равоким ишқинг ичра бир ғариб,
Ерга бош қўйгай хазон яфроғи янглиғ сарғариб.

5

Зухд саҳросиға туштум мен ғариб йўлдин озиб,
Бобури гумраҳни эмди ким бу йўлға кўндирур?

6

Ул икки лаби рамзи дард аҳлиға қилмайду,
Гул ғунчасидур, гўё, бизларга очилмайду.

7

Бор ар чи боис юз шўру юз гуноҳ чоғир,
Чоғир фирожи ҳалок этти мени оҳ чоғир!

8

Фироқингдин ёвуштум ўлгали эй ёр, келгайсен,
Висолингга базе муштоқмен зинҳор келгайсен.

9

Ул пари рухсора ҳаргиз нотавонлик кўрмасун,
Яхшидур яхши киши, ҳаргиз ямонлик кўрмасун.

10

Сендин ойру найлагаймен айшу саҳбо хушлуғин,
Ки сенинг учун тилармен барча дунё хушлуғин.

11

Сенинг учун ватаним кўҳу дашти бўлғусидур,
Анинг учунки, вафосиз ғизол кўрунасен.

12

Бормикин ҳеч нима оламда ҳижрондин ямон,
Ҳарнеким ондин ямонроқдур, будур ондин ямон.

13

Ёр кадрин билмадим, то ёрдин ойрилмадим,
Ёр кадри мунча ҳам душвор экандур билмадим.

14

Кўруб хижрон ғамин, жононға еттим,
Агарчи ранж чектим, жинонға еттим.

15

Мени хижронда куйдурсанг сендин кўнгул совутмасмен,
Агарчи сен унуттунг мени, сени мен унутмасмен.

16

Қовун бирла узумнинг ҳажрида кўнглумда ғам ҳар сў,
Оқар сувнинг фирокидин кўзумдин ҳардам оқар сув.

17

Жаҳон элию жаҳон барча гар адам бўлса,
Адам йўлини тутай зарра менда ғам бўлса.

18

Истарам етсам қуюндек гульюзорим қошиға,
Олида туфроғ бўлуб, эврулсам онинг бошиға.

19

Гарчи оламда висол айёми дилкашдур, ахий,
То билингай васл қадри ҳажр ҳам хушдур, ахий.

20

Меҳрибон соғинганим номеҳрибон эрмиш нетай?
Яхшилиғ кўз тутганим, асру ямон эрмиш нетай?

21

Неча ул ёр ёд этмай мени агёр соғинғай,
Не кун бўлғай мени дилхастани ул ёр соғинғай.

22

Бу дунёдин фараҳ йўқтур мени маҳзунға жононсиз
Жаҳондин ким десун, биллоҳ, керакмас манға жононсиз.

23

Фироқинг ўлтурур охир мени дилхастани бешак,
Мени ўлтур висолингда, не яъни андак ўлтурмак.

24

Дўстлукни гар тиларсен айласанг исбот қил,
Сухбатингға асру кўп муштоқдурмен бот қил.

25

Хуш ул бурунқи замонларки, ўттию борди,
Хуш ул кишики замонларни яхши ўткарди.

26

Мурод васлинг эрур, айла ёд Бобурни,
Унутмағил яна бу номурод Бобурни.

27

Кўзумнинг нурисен, кўнглум ҳузури,
Таним хуррамлиғи, жоним сузури.

28

Сабзау гуллар била жаннат бўлур Кобул, баҳор,
Хоса бу мавсумда борон ёзисию гулбаҳор.

29

Гайрига неча ул ой вафо қилур,
Неча жонима менинг жафо қилур.

30

Қади фурқати мени дуто қилур,
Қоши ҳажри қоматимни ё қилур.

Маснавийлар

I

Сабо, ул гул ҳаримиға гузар кил,
Менинг ҳолимдан ул гулга хабар кил.

Саломим еткур ул ороми жонға,
Яна мундоқ дегил ул дилситонға:

«Юзунгни кўрсатиб кўнглумни олдинг,
Олиб кўнглумни, кўздин мени солдинг.

Дегил дилдорлиғ мундоқ бўлурму?
Тарийқи ёрлиғ мундоқ бўлурму?

Сени мундоқ тасаввур килмас эрдим.
Бу янглиғ раҳмсиз ҳам билмас эрдим.

Сени деб барча оламдин кечибмен.
Рафиқу ёру ҳамдамдин кечибмен.

Замоне қилмадим сендин фароғат
Вале бордур сенга мендин фароғат.

Мени ўзунга ҳамдам эттинг,
Ёно билмон нега номахрам эттинг.

Сўзингким Хизр суйидин нишондур
Вале ул сув киби мендин нихондур.

Не, яъни мунча биздин сўз ёшурмоқ,
Жафо ойинини ҳаддин ошурмоқ?

Бировнингким бировдин кўнгли қолур,
Киши юз сўз бирла кўнглини олур.

Ажабким мендин, эй дилдор, тўйдунг,
Менинг кўнглумни бир сўз бирла қўйдунг.

Узатма мунча ҳам, Бобур, сўзунгни,
Бу сўзлар бирла хор этма ўзунгни.

Агарчи кўп сўзунг бор мухтасар қил,
Ул ойга сўзинг аслидин хабар қил.

Гар ул сўзким ёшурдунг ойтмассен,
Бу янглиғ одатингдин қайтмассен.

Сенинг севмаслигингни жазм этармен,
Бош олиб ўзга бир сори кетармен,

Агар ботроқ юбормассен жавобим,
Бу хатдин ортуқ ўлур печу тобим».

2

Эй пайки сабо, қотимга келгил,
Эшит бу сўзумни доғи билгил.

Елдек етиб ул кўёш қошига,
Қуюн киби эврллуб бошига,

Юз ҳасрату иштиёқ бирла,
Юз минг аламу фироқ бирла.

Мендин тобуғида бўйла арз эт,
Бу хизматни ўзунгга фарз эт;

«К-эй подшаҳи вилояти ҳусн,
Шонингда келибтур ояти ҳусн.

Сен ҳусн сарири подшоҳи,
Мен ишқ фақири додхоҳи.

Ҳажру гаминг этти зулму бедод,
Эй жону жаҳон, фиғону фарёд.

Ойрилғали, эй нигор, сендин,
Ойрилди ҳушу қарор мендин.

Кўзумда агарчи йўқ жамолинг,
Кўнглумда дурур вале хаёлинг.

Фикрим бу дурурки, санга етсам,
Зикрим будурур, сўзунг эшитсам.

Бормади кўнгулдин ул сочу юз,
Ёд эттим оларни кеча-кундуз.

Чун йўқ қошингга кетарга ҳаддим,
Қошинг гамидин эгилди қаддим.

Зулфунг гириҳиға бастадурмен,
Кўзунг ҳавасида хастадурмен.

То оқ юзунг йироқ тушти,
Икки кўзум ичра оқ тушти.

Оғзинг ҳамидинки танг дилмен,
Ўлмаё юрурам, не санг дилмен?

Лутф этки, хароб бўлди ҳолим,
Раҳм айлаки, қолмади мажолим.

Хуш улки, юзингни ёна кўрсам,
Ҳайрон боқибон юзингга турсам.

Ўпсам оёғинг кўйиб юзимни,
Суртиб анга ҳар замон кўзимни.

Бўйнингга қўлум ҳамойил этсам,
Сарвингни ўзумга мойил этсам.

Гаҳ илгима габгабингни олсам,
Гаҳ оғзима ул лабингни олсам.

Кўзумни кўтормасам кўзунгдин,
Юзумни кўтормасам юзунгдин.

Гаҳ оғзимга тилингни олсам,
Гаҳ оғзингга тилимни солсам.

Ҳосилки агар қошингга етсам,
Кўнглум тилагинча ишрат этсам,

Юзунг яна кўрсам эрди, эй жон,
Ўлсам доғи қолмас эрди армон.

Юз мунча хаёллар қилурмен,
Ёдинг била ҳоллар қилурмен.

Мен ушбу хаёллар била шод,
Сен мени қилурсен ўзгача ёд.

Маҳжур кўнгулни шод қилмай,
Яхши сўз бирла ёд қилмай.

Ёлгон сўз ила итоб этарсен,
Юз қаҳр била хитоб этарсен.

Гар ёлғони бўлса зоҳир, эй дўст,
Шарманда бўлурсен охир, эй дўст.

Эй ёр, сен айлама тасаввур
Ким кўнгулни ўзга қилди Бобур.

Юз ҳур сифат қошимга келса,
Юз тиғи жафо бошимга келса,

Кўнглумда ҳануз ўшал вафодур,
Бошимда дағи ўшал ҳаводур.

Фикрим ўшалу хаёл ўшалдур,
Дардим улу зори ҳол ўшалдур.

Гар мунда тараддуд этса ойим,
Бу сўзда гувоҳ эрур худойим.

Ҳол ул эдиким ҳикоят этдим,
Гоҳ шукру гаҳи шикоят эттим.

Ҳар неки кўнгулда эрди дедим,
Эмди сендин будур умидим.

Ҳар ишта шитоб қилмағайсен,
Бу тавр итоб қилмағайсен.

Қолгон кўнглумни олғасен бот,
Олғон назарингни солғасен бот.

Гар яхшию гар ямон қилурсен,
Дедим санга эмди сен билурсен.

То даҳрдурӯ саломат ўлғил,
Хушлуқ била то киёмат ўлғил.

Хушвақтлиғинг мудом бўлсун,
Давлат санга мустадом бўлсун.

3

Хотирим сахлар эсанг кел қўпғил,
Бу сўзумни эшит, эй ел, қўпғил.

Аҳли дил олида суръат била ет,
Санга ҳарнеки десам-сен арз эт.

Мушкилим олида тақрир этгил,
Ҳолатим шарҳини бир-бир этгил.

Дегасен муътақиду маъмулум,
Равишу тавру сулуку йўлум.

Бордур андоқки аён айлабмен,
Мен «Мубайин»да баён айлабмен.

Бир анинг бирла иш очилмас эмиш,
Дарди дил чорасини қилмас эмиш.

Нетайин, не қилайин дардим учун,
Чора кимдин тилайин дардим учун?

Чора дардимға магар пир этгай,
Чорасиз ишима тадбир этгай.

Найлайин муршиду нетай иршод,
Қобилият қанию истеъдод?

Муस्ताид бўлу қил ўзни қобил,
Файзлар то санга бўлгай восил.

Сенда не саъю ўзингда не қабул,
Не ишинг яхши, не сўзунг махбул.

Не оёқим талабида юругай,
Не кўнгулким ҳавасида чуругай.

Не анинг ишини қилмоққа илик,
Не анинг гуноҳини билмакка билик.

Шаҳвату нафс гирифторисен,
Дад била дев намудорисен.

Шаҳвату нафс қавий душмандур,
Минг сенингдекни забун қилғондур.

Лаззати егулуку ичкулуғунг,
Хушийи кайфияту ичкулуғунг.

Мазаи ашрибау ҳаззи яхоб,
Ҳолату нашъаи маъжуну шароб.

Хурвашлар била ҳамдаст ўлмоқ,
Майкаш эл бирла ичиб маст ўлмоқ..

Нашъаи субҳу сабуҳий нашъа,
Майкаш эл қуввати руҳи нашъа.

Тунд раҳшингни миниб елдурубон,
Элга ўзни танитиб, билдурубон.

Ҳукмунг ўлмоқ бори элга жорий,
Сўзунг ўлмоқ бори ерда кори.

Табъинг мулки Хуросон бўлмоқ,
Ҳинду Чин олмоғинг осон бўлмоқ.

Қуллуқу хизматинг этмак йилу ой,
Насли Жўжию уруғи Чигатой.

Борча ишга бўлубон дастрасинг,
Келиб илгинга неким бор ҳавасинг.

Бори фонию бори ҳеч турур,
Сени дунё боридин кечтурур.

Билмишам ҳарнеки қилдинг таҳрир,
Фаҳм қилдим ғаразингни бир-бир.

Бу демактин, бу биликтин не суд,
Талабеким керак улдуз нобуд.

Тенгри қилғайму экин турфа сабаб,
Ҳосил ўлғайму экин ушбу талаб?

Тенгри тавфиқи магар ёр ўлғай,
То киши ҳақни талабгор ўлғай.

Тенгри тавфиқи дею тек турайин,
Не қилай, чорани кимдин сўрайин?

Тут қулоқким, будурур таҳқиқи,
Тенгрининг бўлмағунча тавфиқи.

Мумкин эрмас бўла олмоқ ҳеч иш,
Нега керак санга мунча печиш!

Кирдигоро, манги тавфиқе бер,
Юрумакка раҳи таҳқиқе бер.

Умр гафлат била ўткармишмен,
Нафс буйруғи била бормишмен.

Нафс ёғисини мағлуб этгил,
Ишларимни борини хўб этгил.

Бори ҳаздин мени осон ўткар,
Ишларимни менинг осон буткар.

Гўшу хушумни сўзунг сори қил,
Жону кўнглумни ўзунг сори қил,

Ғамларинг бирла овут кўнглумни,
Маърифат бирла ёрут кўнглумни.

Қўйма Бобурни бу ҳолат бирла,
Они ўлтурма батолат бирла.

Бир кишини анга ғамхор этгил,
Ҳимматин бадрақау ёр этгил.

Токи дардиға даво еткурғай,
Тортибон они сенго еткурғай.

4

Хотиримни тилар эсанг, кел қўпқил,
Бу сўзимни эшитгил, эй ел, қўпқил.

Ул парининг ҳаримиға гузар эт,
Мени девона ҳолидин хабар эт.

Дегил аввал анга саломимни,
Яна арз айла бу паёмимни,

Ким санга номалар равон қилдим,
Ҳолатимни барин баён қилдим.

Сени дедим умид ила, эй ёр,
Ким олиб кўнглум ўлғасен дилдор.

Йўқким кўнглумга жавр қилгайсен,
Ёрлиғни бу тавр қилгайсен.

Ким эмас эрди ёр оламда,
Ҳар тараф ёр бор оламда.

Боридин сени ихтиёр эттим,
Жонни ишқингда бекарор эттим.

Гарчи кўп фурқатингда қон ютдум,
Лек доим висола кўз туттум.

Билмадимким, фироқ кўргаймен,
Меҳнату иштиёқ кўргаймен.

Номалар ёздим изтироб била,
Сарфароз этмадинг жавоб била.

Мунча чоғлиқ ниёз зоҳир этиб,
Мунча сўзу гудоз зоҳир этиб.

Бўлмади, эй нигор, нозингим,
Не қилай элдин эҳтирозингим.

Ғаму дарду алам била тўлдум,
Охирул-амр ноумид бўлдум.

Ноумид ўлуб-ўлтуруб эрдим,
Мутаҳаййир бўлуб туруб эрдим.

Ким яна нома бирла ёд эттинг,
Қайгулук хотиримни шод эттинг.

Қўйубон бошга беқарор ўлдум,
Яна боштин умидвор ўлдум.

Лутфлар айладинг, вале бесуд,
Эмдиким васл ишидурур нобуд.

Эй жафожўй, мундоғинг бор эмиш,
Кўнглунг, эй ёр, мунча имшор эмиш.

Не бало, бердинг интизор манга,
Кўп жафо қилдинг, эй нигор, манга.

Бу қулунг, санга чун керак эрди,
Бу иноят бурун керак эрди.

Эмдиким ваъдаи вафо қилдинг,
Мени ўзунга ошно қилдинг.

Ҳеч билмонки, чинмудур бу сўзинг,
Яхшилиғқа яқинмудурур бу сўзунг?

Ё бу ҳам ишвау фирибмудур?
Дўстлукта булар ҳисебмудур?

Ёрлиғни агар қилур бўлсанг,
Ёрлиғ таврини билур бўлсанг,

Аҳду қавлинг дуруст маҳкам қил,
Ваъда чун айладинг, вафо ҳам қил.

Чун бу дам васл иши, йироқдурур,
Кўнглумиз хастаи фироқдурур.

Ҳар қачон васл иши ёвуқлашса,
Ғаму ҳижрон чериги тарқашса,

Ёнмоғил айтқан ҳадисингдин,
Тонмағил айтқан ҳадисингдин.

Шодмон қил мени висол била,
Ихтилот эт бу хастаҳол била.

Банда Бобурни муҳтарам қилғил,
Маҳрам эт васлингға, қарам қилғил.

Санга кўнглумдагин дедим, эй ёр,
Эмди сендин жавоб умидим бор.

Хат жавобиға йўлда бўлди кўзум,
Вассалом, эмди хатм бўлди сўзум.

Эй, сабо, елмакни қўйғил, хатм қил,
Сарвинозим қуйи сори азм қил,

Ел киби ет сарвинозим қошиға,
Ҳам қуюндек эврул онинг бошиға.

Бош қўюб ерга ниёзим арз қил,
Сўрса ҳолим сарвинозим арз қил.

Ойтқил ул ҳусн мулки хониға,
Демайин хон, балки жонлар жониға

Кўрмайин юзунгни бемор ўлмишам,
Ғойибона ошиқи зор ўлмишам.

Ҳеч билмонким, билурсен, эй нигор,
Ким неча йилдур чекармен интизор.

Бир доғи ёд этмадинг бу неча йил,
Хотирим шод этмадинг бу неча йил.

Бахра кўрмай висолингдин даме,
Холи йўқ эрдим хаёлингдин даме.

Фикринг эрди дўстдору ҳамдамим,
Ёдинг эрди ғамгусору маҳрамим.

Зарра, эй ой, қилмадинг парво манга,
Не бало кўрсаттинг истиғно манга!

Қилмадинг бир зарра истиғнони кам,
Бу на истиғнодурур, эй жоно кам.

Сен бу янглиғ маст хуснунг жомидин,
Мен мунингдек ойру васлинг комидин.

Нечаким қилдим вафо, кўрдум жафо,
Нечаким кўрдум жафо, қилдум вафо.

Ёвушуб эрдимки навмид ўлғамен,
Ишқдин бегона жовид ўлғамен.

Ишқ раҳу расмини унутқамен,
Зухд тавру шевасини тутқамен,

Ким анинг ногоҳ келди қосиде,
Ёрдин огоҳ келди қосиде.

Васлдин бир мужда берди ул манга,
Жондин ортуқ мужда эрди ул манга.

Васфини нечук қилай бу мужданинг,
Чинини қандин билай бу мужданинг.

Бўлса чин бир нома келмасму эди,
Бир насими лутф елмасму эди?

Қўйгил, эй қосид, булар ёлғондурур,
Меҳру хусн аҳли бу не имкондурур.

Мен кўрубмен хублар жаврини кўп,
Мен билурмен хублар таврини хуб.

Гар сўзунг чиндур яна билмак керак,
Ёрдин бир хат олиб келмак керак.

Етгил аввал хизматиға ёрнинг,
Бўйла арз эт ҳазратиға ёрнинг:

«Яхши пайғомингни еткурди расул,
Лутфу икромингни еткурди расул.

Гарчи қилдинг лутф, эй дилбар, манга,
Келмади лекин булар ёвар манга.

Ҳажр ўтиға неча ёнсун бу кўнгул,
Андоқ айтгилким, инонсун бу кўнгул.

Гар вафо қилмоқ хаёлинг бордурур,
Қўй жафониким, кўнгул музтардурур.

Бир иноятнома бирла ёд қил,
Қил иноят, хотиримни шод қил.

Ё мени қошингға еткур, қил карам,
Ё қошимға кел, кўзумга бос қадам.

Ҳар неким кўнглунгга келса, эй пари,
Ул иноятномада ёзгил бари.

Гар сенинг васлинг умиди бўлмаса,
Васлингга етмак навиди бўлмаса.

Ўзга бўлмас, ўзни билмаклик манга,
Балки мушқилдур тирилмаклик манга.

Васл ила фарсуда жисмим зинда қил,
Лутф ила Бобур боштин банда қил.

Хат жавобиға чекармен интизор,
Бот жавобини йиборгил, эй нигор.

Ҳар не кўнглумда эди дедим тамом,
Хатм бўлди сўзим, эмди вассалом.

5

Бир кеча хотирим мушавваш эди,
Кўзда сув, кўнглум ичра оташ эди.

Даҳр ишидин фиғон қилур эрдим,
Хотиримни ямон қилур эрдим.

Ҳар замон даҳрни хитоб қилиб,
Ўлтуруб, гаҳ қўпуб, шитоб қилиб,

Дер эдим: «Эй вафоси йўқ золим,
Зулмдин етти ўлгали ҳолим.

Зулмдин ўзга ишни билмайсен,
Мени мискинга раҳм қилмайсен.

Гар мен ўлтургулукмен, ўлтургил,
Йўқ эса сўргулук эсам, сўргил.

Ҳар нечук тавр қил, бу жавр этма,
Ҳар нечук жавр қил, бу тавр этма.

Йўқ эди ҳеч ишим сенинг бирла,
Нейинг бор, эй даҳри дун, менинг бирла.

Кунжи узлатта рў қилиб эрдим,
Ғаму меҳнатта хў қилиб эрдим.

Эй хуш улким, жамии ҳамдамдин,
Дема ҳамдамки, жумла оламдин.

Фориг эрдим, қаноатим бор эди,
Қонеъ эрдим, фароғатим бор эди.

Гўшае ихтиёр қилғон эдим,
Ғафлат уйқусидин ойилғон эдим.

Яна юз ишвау фириб билла,
Ҳеч билмонки не ҳисиб билла.

Давлат ўтрусиға мени солдинг,
Ғафлат уйқусиға мени солдинг.

Бори аҳбобни қилиб масрур,
Бори аъзони айладинг мақхур.

Ато тахтида фориг ўлтурдим,
Бал, отам кўрмагани мен кўрдум.

Олти ой ичра олти тахт олдим,
Етти иқлима балки кўз солдим.

Дедим, эмди муродима еттим,
Билмадимки ғалат хаёл эттим.

Ишрату айш вақти етган чоғ,
Меҳнату гусса оти йитган чоғ,

Яна маҳруми хонумон қилдинг,
Яна овориай жаҳон қилдинг.

Дарду ғамни манга анис эттинг,
Меҳнату ранжни жалис эттинг.

Айш ила ишратимдин ойрилдим.
Давлату иззатимдин ойрилдим.

Давлату тахту иззу жоҳ қани?
Ҳамдаму, ҳамнишинлар, оҳ, қани?

Борди ул айшу комронлиғлар,
Эмди ким кўрса ҳолатим, йиғлар.

Кўрсатиб давлат йитмагинг на эди,
Ерга урдунг, кўтармагинг на эди?

Бу нечук зулмдур ниҳояти йўк,
Бу на янглиғ ситамки ғояти йўк?

Даҳрга не вафодуру не раҳм,
Даҳр кўп бевафодуру бераҳм.

Йўқтурур меҳри ҳеч кишига онинг,
Эътимод этма ҳеч ишига онинг.

Гоҳ куфр аҳлини мусаллат этар,
Аҳли диннинг ишини мунҳат этар.

Гоҳ бир қулни подшоҳ қилур,
Шоҳни банда гоҳ-гоҳ қилур.

Гоҳ жоҳилни сарбаланд айлар,
Гоҳ оқилни пойбанд айлар.

Жону кўнглида жуз жаҳолат йўк,
Ҳеч ишида онинг адолат йўк.

Не вафо қилганини билса бўлур,
Не жафосига сабр қилса бўлур.

Не қилай, не кишидин истай дол?
Кимга даҳр илгидин қилай фарёд?

Даҳри дундин шикоятим кўптур,
Даҳр элидин ҳикоятим кўптур.

Ушбу ҳолатта нотавон кўнглум,
Ғуссадин топмоғон амон кўнглум.

Ўз қатик ҳолатига йиғлар эди,
Кўз қатик ҳолатига йиғлар эди.

Келди бошимга субҳидам охир,
Меҳрдин урди субҳ дам охир.

Мени уз деди меҳрибонлиғдин,
Неча сўз деди меҳрибонлиғдин,

Манга сўзларки тонг бу тун котти,
Жонима ўқлар эрди тонг отди.

Субҳи содиқлиғи чу зоҳир эди,
Нафаси субҳнинг муассар эди.

К-эй фалони, бу не разолаттур?
Не жаҳолаттуру не холаттур?

Неча дунё гамидин этмаклик,
Кўп сўз онинг учун эшитмаклик.

Арзимас ғам емакка бу дунё,
Бал отин ҳам демакка бу дунё.

Тамаъ узгил бу эски дунёдин,
Хотирингдин чиқар бу дун ёдин.

Давлат учун кўнгулни зор этма,
Иззат учун ўзунгни хор этма.

Кўз очиб боққуча сафо йўқ анга,
Кўз юмуб очқуча бако йўқ анга.

Даҳрдин кимга бўлса мултамаси,
Беш эмас орзу била ҳаваси.

Нафснинг касбидур ҳавоу ҳавас,
Рух олидадур булар ярамас.

Нафс душман дурур якин билгил,
Дўстум, бу сўзумни чин билгил.

Душманедур агарчи ўтру эмас,
Лек бир лаҳза сендин ойру эмас.

Гарчи зоҳирда тўғридектур нафс,
Жисминг уйда ўғридектур нафс.

Бурноғилар сўзин назар қилгил,
Уйнинг ўғрисидин ҳазар қилгил.

Нафс тавсанини ром қил ўзунга,
Қодир ўл ҳарна сўз десанг сўзунга.

Неча нафс илгида забун бўлмок,
Сухраи зумраи жунун бўлмок.

Не десанг нафснинг ризоси била,
Неки қилсанг онинг ҳавоси била,

Фиск қилмоқдин ўзга фикринг йўк,
Фаҳш демакдин ўзга зикринг йўк.

Ўйла разлу лаванд ўлубсенким,
Халқ аро решханд ўлубсенким,

Ҳар замон бир лаванд масҳарае,
Маъсият дудидин юзи қарае.

Ўзни ёндоштуруб ўзунг бирла.
Сўзни чирмаштуруб сўзунг бирла

Они ўзунгга сен билиб ҳамдам,
Они сўзунгга сен қилиб маҳрам,

Қилгасиз халқни туман ғийбат,
Дегасиз отингизни хушсуҳбат.

Ҳар ямон бор ёр қилғайсиз,
Ҳар ямонлиғки бор қилғайсиз.

Ногаҳон бир жавон гузор айлаб,
Олида ўзни бекарор айлаб,

Ҳар йигитким кўрунса ҳол қилиб,
Кейинида юз туман хаёл қилиб,

Бу не умру бу не балолиғдур?
Бу не тавру не юз қаролиғдур?

Йўқтурур ҳеч эътимод санга,
Тенгридин йўқмудур умид санга?

Лодалиғ бирла умрум ўтти нетай?
Қай сориға бу умр бирла кетай?

Умр гафлатта ўтқариб борасен,
Эй йигит, воқиф ўл қариб борасен,

Ҳақ таоло нега яратти сени?
Одамийлар сониға қотти сени,

Ким ўзунг бирла фикр қилгайсен,
Ғафлат уйқусидин ойлгайсен.

Билгасен жаҳд ила бори сифатин,
Қилгасен дарк тенгри маърифатин.

Рост қилгайсен эътиқодингни,
Билгасен мабдау маодингни.

Жисмингга заъф эса жоним садақа
Жонингга икки жаҳоним садақа,

Кўзунгга бу тани бемор фидо,
Белингга бу бадани зор фидо.

Сенсизин жисм била жонни нетай?
Дард сендин эса дармонни нетай!

Манга сенсен бу жаҳондин мақсуд,
Не жаҳон, жисм ила жондин мақсуд.

Қоматинг янглиғ узун ёш топғил,
Умру ҳуснунг киби дилкаш топғил.

Қосидинг келди — сафо келтурди,
Хабари меҳру вафо келтурди.

Номани манга равон айлабсен,
Жони йўқ жисмима жон айлабсен.

Кўрубон номани ўздин бордим,
Ўқубон сўзини, сўздин бордим.

Кўргач — ўқ кўзума суртуб ўптум,
Ўпгач — ўқ бошима кўюб кўптум.

Барча мазмуни онинг хуб эрди,
Бори лафзи дағи марғуб эрди.

Ёрда меҳру вафо бор эрмиш,
Лиллаҳил-ҳамд, вафодар эрмиш.

Туну кун фикр хаёлим бу дурур,
Ою йил тавриму ҳолим бу дурур.

Ҳажрнинг кулбасидин кетгаймен,
Васл қошонасиға етгаймен.

Васлингга тенгри мени еткурса,
Лутф этиб манга сени еткурса,

Етгач — ўқ эврулойин бошингдин,
Ғойиб ўлмаи нафасе қошингдин,

Мен демасменки, дудоғини ўпай,
Ғар илик берса, оёғини ўпай.

Бир замон холи эмон фикрингдин,
Бир нафас ғофил эмон зикрингдин.

Ғар десам жисм ила жондин сен-сен,
Ғаразим икки жаҳондин сен-сен.

Ой юзунг йўқда қаро кун бўлсун,
Еру кўк остину устун бўлсун.

Ҳар не кўнглумда эди мен дедим,
Эмди сендин бу дурур умидим,

Меҳрнинг расмини унутмағайсен,
Бевафолик йўлини тутмағайсен,

Бурноғидек мени ёд этгайсен,
Хотири хастанни шод этгайсен.

Ғайри ихлосу дуо бирла салом —
Не дейин ўзга, сўзум бўлди тамом.

Неча исён била олудалигинг,
Неча ҳирмон аро осудалигинг,

Неча нафсингга бўлурсан тобеъ,
Неча умрунгни қилурсен зоеъ.

Нияти ғазв илаким юрубсен,
Ўлмагингни ўзунга кўрубсен.

Кимки ўлмак ўзига жазм этар,
Ушбу ҳолатта билурсенки нетар.

Дур этар барча маноҳидин ўзин,
Аритур жумла гуноҳидин ўзин.

Хуш қилиб ўзни бу кечмакликдин,
Тавба қилдим чоғир ичмакликдин.

Олтуну нукра сурохию аёғ,
Мажлис олоти тамомин ул чоғ

Ҳозир айлаб борини синдурдум,
Тарк этиб майни кўнгул тиндурдум.

Қаросин ёғининг кўрубтурлар,
Дангу хайрон бокиб турубтурлар.

Мен етиб тез ул сори юрудум.
Юриюр деб илгари юрдум.

Ғаразим элни тез қилмоқ эди,
Ёғи бирла ситез қилмоқ эди.

Тез этиб элни, торттим ўзни,
Ҳеч ким ҳам эшитмади сўзни.

Йўқ эди жайбау кижиму яроқ.
Менда бор эди минг ўқу садок.

Турдум эрса тамом эл турди,
Ёғи гўё буларни ўлтурди.

Сенки навқар қилурсен онинг учун,
Ёрағай бир маҳалда жонинг учун.

Йўқки навкар туриб беги юргай,
Навкар осудаю беги чуругай.

Навкарим, бу тавр дур не ошик,
Не ишингки ярарни ошқа катик.

Охир от солдим илгари юрудум.
Сурубон тоғқа юкори юрудум.

Мени кўруб юруди эл доғи,
Қолди элдин кейинга қур қари.

Етибон тез тоғқа тармаштук,
Ўқиға боқмайин юруб оштук.

Гаҳи оттин тушуб, гаҳи отлик,
Юрубон илгарига жар атлик.

Ёғи ҳам тоғдин ўқ қўяр эди,
Зўр кўргач, салиб юру берди.

Тоққа чиктук не қавлаб,
Қирк кўлда кийик киби овлаб.

Дариғо нени кийикдек отқуладик,
Талабон молу қўйини буладук.

Эр атоғликни дастгир эттук,
Ахлу авлодини асир эттук.

«Мубаййин» рисоласидан

Тарих 928 да мендағи Имом Абу Ҳанифа мазҳабида тенгри тавфиқи била бир фқиҳа назм қилдим: «Мубаййин» га мавсум китоб назмининг сабабини мундоқ дейилибтур:

Билгайсен эй хужаста пай фарзанд,
Жигарим била жонима пайванд.

Масалаларки, ул зарур эрди,
Билмасанг динингга қусур эрди.

Етти кўнглумгаким йиғиштираман,
Назм тартибида сиғиштираман.

То ани забт қилгайсен осон,
Ул масойилни билгайсен яқсон.

Тонглалик кунда ким ҳисоб ўлгай,
Манга ажру санга савоб ўлгай.

Ушбу ниятки мен қилиб турмен,
Ул масойилки, мен билибтурмен.

Жамъида саъю ихтимом қилай,
Сенинг отингга тамом қилай.

Беабақо дунё иши саҳлдурур,
Дин ишин қилғай улки аҳлдурур.

Дину донишда ҳар кун афзун бўл,
Давлату бахт ила Ҳумоюн бўл.

Комрон бўл жаҳонда давлат кўр,
Юз туман обрўю иззат кўр.

Чун бу мухтасар сафарда баёзга борди ул
Муносабат била сафар масойилини битилди:

* * *

Чун киши қасди музайъ қилса,
Мақсадининг масофатин билса.

Уч туну кунлик ўлса ушбу, вале
Дер сафар муддати шарият эли.

Бу марҳалада шаръи мухтори,
Теванинг бўлди ўртар рафтори.

Бўлса боғ йўлию пиёда киши.
Анга лойиқ керак турур юруши.

Сувда гар кемадур агар ғайри,
Муътабардур онинг васати сайри.

Гар яғоч бирла истасанг муқояс,
Ўн секкиз йилки деди шаръ шқос.

Ҳар яғоч билки бордур уч йил,
Бурунроқ мил айтилиб эди бил.

Чикса гар ният сафар этибон,
Ватанининг савоидин ўтубон.

Ул замон бил мусофир ул кишини,
Сафарона қилур бори ишини.

Бил мусофирга не дурур аҳком,
Тут кулоқ барчасин қилай эълон.

Бири буқим намоз қусри етар,
Тўрт ракаъат фарз икки ўтар.

Гар казо бўлса бу намоз,
Ул қазони доғи муайян ўтар.

Лек суннатларини де, эй ёр,
Қилуру қилмасга сен муътор.

Билингиз ушбу сўзни эй уламо,
Йўл юрмаста қилсангиз авло.

Рамазон рўзасига сен мухтор,
Гар тутар, тутма ихтиёринг бор.

Лек аввалиси рўза тутмоқтур,
Нафснинг лаззатин унутмоқтур.

Рўза еган киши қазо қилсун,
Бирга бир рўзасин адо қилсун.

Яна бир ким мусофирики билур,
Уч туну кун ўтукка масх килур.

Етса гар мақсадиға бу сафар,
Оти бўлди муқим шаръ дер.

Йўқса ўн беш кеча била кундуз,
Турмогин, ният этса будур сўз.

Ушбу турмоққа лек шаҳре керак,
Бўлмаса шаҳре бўлса кенту кесак.

Ул кишининг муқим ўлур номи,
Кетар ондин мусофир аҳкоми.

Ёзида ният иқомат ила,
Эл муқим ўлмағай бу ният ила.

Магар ўлғай ёзида эл,
Ҳаймау олачуқ била юрур эл.

Андаким черик эли вакедур,
Подшоҳ ниятига тождур.

Гар мусофирга бор муқим имом,
Ният керак кутур анда тамом.

Гар мусофир имом бўлса нетар,
Муқтидо сўнгра икки ракат ўтар...

КУТОБУЗ — ЗАКОТ

(Закоат китоби)

Бил учунчи фарз бўлди закоат,
Анда дер сўзни айтигин санга бот.

Андаким ушбу фарз эди мастур,
Иститоат бўлуб эди мазкур.

Кимки ул молики нисоб ўлғай,
Анга бу фарздин ҳисоб ўлғай.

Иститоат недур, эшит мундок,
Бордур ул молики нисоб ўлмоқ.

Ул нимаким, закот ўлур андин,
Шаръ анга ҳад килибтурур таъйин.

Ул нималарни сен қилурда ҳисоб,
Ҳаддиға етса шаръ деди нисоб.

ЗАКОТ ШАРОИТИНИНГ БАЁНИ

Бовужуди бу билгасен, эй ёр,
Бермакида анинг шароити бор.

Бўлди бир шарт йил тамом ўтари,
Ушбу йил билки бордур қамарий.

Керак асли нисоб сен билгил,
Йил бошида, оёғида комил.

Йил аро бўлса мол нуқсони,
Демагил монеъи закот они.

Яна хуррият ўлди шарт анда,
Билки, бермас закотни банда.

Беги қул молиға закот берур,
Рухсат ар берса, бергу қулға эзур.

Бермаса гар муни беку банда,
Бегининг зиммасигадур анда,

Яна бир буки, бўлмағай анга қарз,
То закот ўлғай ул маҳал анга фарз.

Онча чоғлик керак бу қарз ўлгон,
Бўлғой онинг нисобиға нуқсон.

Яна бир шарт мулки томдурур,
Бил нечук молга бу номдурур.

Мен санга дей, эшитгил, эй ҳамдам,
Бўлғой ул мулк — бўлғой илгида ҳам.

Бўлса гар мулку бўлмаса илгида,
Шаръ аҳли на дер масойилида.

Бўлса илгида кирмаги душвор,
Дер бу мулкани аҳли шаръ зимор.

Мисл мулкики бўлса йўк бўлғон,
Ё дафина эса унутулғон.

Ё биров зиммасида қарзинг бор,
Қарздоринг вале эмас икрор.

Йўк гувоҳинги они олгайсен,
Ушбу молингни илқга солгайсен.

Яна моли вадиату мағсуб,
Элдадур мулк эмас бу, билгил хуб.

Йўктурур ушбу икки шикда закот,
Ҳар ики жамъ бўлса бергил бот.

Яна фозил керактурур ул хин,
Ушбу мол эҳтиёж аслидин.

Масалаң, ул кумуш била олтун,
Ҳаржи йўк бор хазина қилмоқ учун.

Яна ул қўйу ўйу теватурур,
Ким қўйибсен булар чарода юрур.

Ер учун, кўш учун, юк учун эмас,
Ким юрурлар булар чародау бас.

Йилки отинг гар бўлса, эй ҳамдам,
Минмасанг, боргир бўлмаса ҳам,

Шаръ эли ушбуларни «соима» дер,
Ким чарода юруб, ёзи ўт ер.

Гар ярим йилдин ортуқ ўтласалар,
Ушбулардин закот бермок бор.

Ҳожатингдин буларни фозил бил,
Ушбуларнинг закотини бергил.

ЗАКОТ МОЛЛАРИНИНГ БАЁНИ

Тўрт қисм ўлди барча моли закот,
Тут кулоқ дей, бариға бир-бир от.

Бири нақдина, бир савойим бил,
Яна моли тижорат эшитгил.

Яна ердин чиқар закотин бер,
Билки, шаръ аҳли сўз буларда не дер.

НАҚДИНА БАЁНИ

Билки, нақдина бор тиллоу кумуш,
Ойтай алар нисобини тут гўш.

Бўлса мисқол бирла олтундин,
Бил, нисоби йигирмадур мундин.

Юз чу бўлди бу вазн бил, эй ёр,
Муни олтунда дейдилар дийнор.

Бер закотин мунунг ярим мисқол,
Ушрнинг рубъи бўлди, бу ёд ол,

Ортса гар йигирмадин молинг,
Тўрт бўлғунча ушбудур ҳолинг.

Сен кумушнинг нисобин, эй сўзи туз.
Бил, дирам бирла бортурур ики юз.

Етти мисқол бўлди ўн дирами,
Ушбудур сўзки айладим қаламий.

Рубъи ушрин ҳисоб агар қилсанг,
Беш бўлур гар ҳисобини билсанг.

Бир бўлуш яна қирқ бўлғунча,
Бергулук бўл бу қирқ тўлғунча,

Қирқ агар бўлса, рубъи ушрин бер,
Қирқнинг рубъи ушрини бир дер.

Сенда олтун, кумуш ҳисобидин,
Кам эса иккиси нисобидин.

Ҳар ики қийматин жамъ қилиб,
Бер закотини ушбу сўзни билиб.

Ҳар иккисини жамъ қилсанг ҳам.
Гар нисобидин бўлса кам ул дам.

Бўлса моли тижоратинг анга қот,
Бер нисобиға гар етушса закот.

Гар хуло нукрадин, гар олтундин,
Бўлса бергил закот ушмундин.

САВОЙИМ БАЁНИ

Бу савойимки мен дедим ёнгла,
Кўю ўйу тевадурур онгла.

Ушбу уч гар нисобиға етушур,
Бер булардин закот бу дастур.

Кўй агар сенда бўлса ҳисоб,
Қирккача гар етушса бўлди нисоб.

Қирк қўйдин закот бир қўй дер,
Юз йигирма бир ўлғунча муни бер.

Юз йигирма бир ўлса иккини бер,
Икки юз ўлса уч бер, дер.

Тўрт юз бўлғунча будур беришинг,
Тўрт юз бўлса билки недур ишинг.

Ўзга ҳар юзга бергулук бирдур,
Мингдан ўн бўлғуси бу зохирдур.

Эчкунинг ҳукми доғи қўйдек бил,
Кўйдек онинг закотин бергил.

Билки, ўйнинг нисоби ўттуздур,
Етса ўттузға анда бу сўздур.

Бир яшар ўй мунинг закотин бил,
Қирк бўлғунча ушбу бир бергил.

Бер бир ўй қирқ бўлса ўйунга сон,
Бўлғой уч ёшига оёқ қўйгон.

Олтмишга ўйинг етушса не дер,
Икки ўй яшар закотин бер.

Яна ҳар қирқ бўлса, ё ўттуз,
Билки ушбу дегон кибидур сўз.

Теванинг бешдурур нисоби, дер,
Беш теванинг закоти бир қўй бер.

Ўндин икки-ю, учдур ўн бешдин,
Тўртни бер йигирмадин ул хин.

Бир тева бер йигирма беш эса боқ,
Ики ёшига қўйгон ўлғой оёқ.

Тева гар ўттуз олти бўлса не дер,
Бир тева уч ёшига кирган, бер.

Бер, чу қирқ олти бўлса тевага сон,
Бир тева тўртта оёқ қўйгон.

Олтмиш бирда бир тева бергил,
Бешга кирган ўлғой ул тева бил.

Етмиш олтида икки бер, андоқ
Қўйгон ўлғойлар уч ёшига оёқ.

Яна тўқсон бир ўлса тевага сон.
Икки бер, тўрт ёшига киргон.

Бу тевалар керакки бўлса тиши,
Будурур мунда шаръ эли дейиши.

Ушбудур юз йигирмагача бериш,
Яна андин кейин недур иш.

Бошла боштин ҳисоб сўнг мундин,
Бешдин бир қўй, икки бер ўндин.

Ушбу дегон киби ҳисоб қилиб,
Бер закотин бу масъалани билиб.

От закотини айтайин, ёд ол,
Бергил олтундин анга бир мискол.

Йўқ эса, отларингни қиймат қил,
Қирқдин бир закотини бергил.

Бўлса моли закот ҳар кимдин,
Мутавассит берур савойимдин.

Йўкса аъло бериб зиёдасин ол,
Поя берсанг, камини бер дарҳол.

Қийматини берай десанг ҳам бер,
Шаръ мунда сени мухайяр дер.

Етмагон бўлса сойима ёшиға,
Йўқ закот ул маҳал алар бошиға

Гар булар бирла бор улуғ ул дам,
Санамоққа керак кичиклар ҳам.

Бир эса қирқда улуғ масало,
Бер улуғнию, қил закот адо.

ТИЖОРАТ АМВОЛИНИНГ БАЁНИ

Бор учунчи тижорат амволи,
Тут кулок санга шарҳ этай ҳоли.

Ҳар не андин гараз тижоратдур,
Жавҳару хоҳ рахту хоҳ отдур.

Бер закотини мулк ўлур фурсат,
Гар тижоратга айласанг ният.

Қийматини буларнинг айла ҳисоб
Олтуну ё кумушча бўлса нисоб.

Бергил олтун, кумуш ҳисоби била,
Тенгдурур ушбулар нисоби била.

Кумуш, олтунда вазн айт жавоб,
Мунда мазруба бирла айла ҳисоб.

Мустафод ўлса эл аросида мол,
Билки, тожирга анда недур ҳол.

Қўшун ўз жинсини ул афзунга,
Тевага тева, олтун олтунга.

Йил аёғида суду моя саноб,
Икисига десун закот жавоб.

Суд учун сойима гар олдинг, бил,
Сен тижорат закотини бергил.

Нимани суд учун олур эрсанг,
Олиб они ижораға берсанг.

Ёхуд ўзунга хар нима олдинг,
Суд қилса, сотарға кўз солдинг.

Ё кироя учун гар олдинг улоғ,
Ё тижоратға мазраа, ё бог.

Ушбуларким дедим бирин-бирин от,
Билки, вожиб эмас буларда закот.

Ўтган ўлса закот молиға йил,
Бермаган бўлсанг, ар закотини, бил.

Гар ҳалок ўлса ушбу вақт нисоб,
Бил недур ушбу масъалаға жавоб.

Гар тамомий ҳалок бўлса, закот,
Соқит ўлғой тамом ул авқот.

Баъзи андин агар ҳалок бўлур,
Соқит ул баъзининг закотини кўр.

Кофири зиммий бўлса гар тожир,
Бисту як молидин олур ошир.

Кофири ҳарбий ўлса гар тужжор,
Мен сенга дейки, анда не сўз бор.

Ҳар нима тожири мусулмондин,
Куфр эли олса, сен ҳам ол ондин.

Гар тамом олса молини куффор,
Ул тарийк олмасун мусулмонлор.

Онга ончи қўйингки чун кетгай,
Маъманиға озук қилиб етгай.

Гар алар олғони эмас зоҳир,
Ушрни олсун ул замон ошир.

ЗАКОТ ФАРОЙИЗИНИНГ БАЁНИ

Бил, адосида бўлди ният фарз,
Ният авқотини қилай санга арз.

Бири молини ойирур чоғдур,
Масрифига яна берур чоғдур.

Масрифига берур маҳалда бу мол,
Қилмасанг ният анда будур ҳол.

Қилмагон бўлса харж олғонлар,
Бор раво, ният ўлғоч, этсанг агар.

Яна иккинчи фарз будур бил,
Масрифига бу мол еткурғил.

ЗАКОТ МАСОРИФИНИНГ БАЁНИ

Масрифин тенгри деб дурур саккиз,
Борини айтайин эшитгайсиз,

Бир факиру икинчи мискин бил,
Яна учунчи бордурур омил.

Яна бордур муаллифан қулуб,
Бор бешинчи мукотаб эшит хуб.

Бил, бор олтинчи қарзлик мухтож,
Яна ғозийлар ўлдию хужжож.

Саккизинчи гариблардур бил,
Борининг шарҳин айтай, эшитгил.

Дер факир они шарь эли, ёд ол,
Камрок ўлғай нисобидин анга мол.

Касб қилмоққа кодир ўлғай ҳам,
Харждин лек дахли бўлғай кам.

Деди шарь ул кишиға мискин от,
Бўлмағой анга касбға қудрат.

Бўлмағай анга жинс дунёлик,
Бўлмағай ҳеч нимарсаға молик.

Билки, бор ул кишига омил от,
Ким йиғар ул хирожу ушру закот.

Бу замон чун муаллифа йўқтур,
Қилмадим ҳукмини анинг мазкур.

Қайсини шарь дер мукотаб бил,
Мен санга шарҳ этай эшитгил.

Гар қарор этса хожау банда,
Бир баҳо муддати муайянда.

Гар адо айласа бу муддатда,
Бўлғай озод ул бу фурсатда.

Ушбулардин бириси бир мадъюн,
Мустаҳик дема, лек ҳар мадъюн.

Қарздин ортуғни ҳисоб этгил,
Гар нисобиға етмас ул фозил.

Бу сифат қарзликки дедим от,
Бил бу мадъюнни мустаҳикки закот.

Яна хужжот бирла ғозийлар,
Бер закот, ўлсалар фақир агар.

Бил, гариб, улдурурки гурбатда,
Кун кечиргай азобу шиддатда.

Ватанида нечаки бўлса гани,
Мустаҳиқи закот билгил ани.

ЗАКОТ БЕРМОҚ ДУРУСТ ЭРМАС КИШИЛАРНИНГ БАЁНИ

Жоиз эрмас неча кишига закот,
Айтайин барчасига бир-бир от.

Бири асл ўлдию яна бир фаръ,
Тут қулоқ ушбуларда не дер шаръ.

Шаръ дер аслини отау она,
Ҳар неча юқориға борса яна.

Отанинг отасин, она онасин,
Қил қиёс ушбуларға сен бобосин.

Гар насиб борса неча юқориға,
Жоиз эрмас закот улар бориға.

Қайсидур шаръ ичра фаръ деяринг,
Ўғулу қиздурур, набираларинг,

Бу насаб борса куйиға ҳарчанд,
Жоиз эрмастурур чу бор фарзанд.

Эрга хотуну, эри хотунға-
Бермасун бу ангау ул мунға.

Кимки бергай закот ҳақ йўлига,
Берса жоиз эмастур ўз қулига.

Ҳошимийю, ганийю бандалари,
Олмасунлар закот ушбу бари.

Куфр элига закот эмас жоиз,
Ушбуларга закот берманг сиз.

Кишини мустаҳиқ гумон қилдинг,
Бердинг анга закоту сўнг билдинг.

Масриф эрмас экондур ул олғон,
Гар ёнгилдинги, ул деди ёлғон.

Гар бу олғон қулинг эмастур хўб,
Бу закотинг сенинг эрур маҳсуб.

Шак билан гар закот адо қилдинг,
Масриф эмас эконни сўнг билдинг.

Билки, маҳсуб эмастурур бу бериш.
Санга ушбу маҳал иодадур иш.

Қилма бергонни лек истирдод,
Масъала ушбу бўлди, тутғил ёд.

Бу закотики, мен дедим бу шик,
Шартдур ғайри мулки қилмоқлик.

Гар бу мол бўлса ҳажжи умраға сарф,
Эл сув ичмоққа ёхуд олсанг зарф,

Ё қилинса бинойи хайр обод,
Ё олиб банда, айласанг озод.

Қобили мулк эмас булар, сен бил,
Бер закотингни, мулк ғайр этгил, ۞

Бир кишига нисоб бўлгунча,
Бўлди макруҳ берсанг ар мунча.

Сен закотингни нақд қилма, ғаний,
Бер ўшал шахр масрифига ани.

Мустаҳабдур закот бер мунча,
Бир кун элга моаш бўлгунча.

УШР ВА ХИРОЖНИНГ БАЁНИ

Эмди ердин чиқар закотин эшит,
Экилур еру сувнинг отин эшит.

Еру сувдин экин ривожидур,
Ҳар бири ушрию хирожийдур,

Еру сув ҳар иккиси ушрий эса,
Тиккай, эккай киши бу ерда эса.

Дахл учун ҳарнеким экилгусидур,
Ё дарахтиким, ул тикилгусидур.

Масалан: меван тару гул, дона,
Ҳар не бўлса булар киби ёна.

Турсуну хоҳ турмасун самара,
Масъала бил недур шариат аро.

Ё йиғоч бирла қилсанг ўтни қурук,
Дей, недур ушбуларда этқулук,

Бер буларнинг закотини даҳ як,
Масъала ушбу бўлди йўқтур шак.

Асалу мева тоғдин олсанг, бил,
Ушр ушбу икисидин бергил.

Ушбу дегондек ўлса сув била ер,
Бўлса ҳар кимда ушрини бер, дер.

Мунда билгил нисобу йил ўтмак
Шарт эмас, ушр бермагинг керак.

Қурук эрмас қамишу ўту йиғоч,
Билгасен йўқтурур буларда хирож.

Ҳар не дўлоб ила ичар сувни,
Нисф даҳ як жавоб бер мунни.

Бўлса мафқуд ушр шарти эшит,
Ул чоғ ул ерни сен хирожий эт.

Билки бордур хирож икки қисм,
Бирисига мукосамадур исм.

Ойтайин ушбу қисм эшитгайсен,
Ҳар қачонким муайян этгайсен.

Мол экиндуру бу навъким дейилур,
Ҳар кишиким тааммул этса билур.

Даҳ се, ёхуд се тўда ғояти нисф,
Билки, бордур мунинг ниҳояти нисф.

Шаръ бу қисминг мукосама дер,
Ҳар нечуққим муайян этсанг, бер.

Берса маҳсулни мукаррар ер,
Сен хирожингни ҳам мукаррар бер.

Эмди иккинчисин дейин санга бот,
Бил, муваззаф турур бу қисмига от.

Мунда бордур жарибга таъйин,
Ҳар нечукким муайян этса амин,

Шаст дар шаст газ жарибни бил,
Сен масоҳат гази била тенг қил.

Бу зироатга, ё экин ерига,
Офате гар етушса ҳар бирига.

Ерда экин бу навъ бўлғонда,
Соқит ўлғай хирож ул онда.

Бўлса гар дафъ қилғудек офат,
Соқит ўлмас хирож ул фурсат.

Қодир ўлса ўзию солиҳ ер,
Экмаса, шаръ аҳли мунда не дер?

Вожиб ўлғай хирож ул кишига.
Демасун узр экмаган ишига.

Ожиз ўлғон ерин имом олсун,
Яна, кодир мазорие солсун.

Ким адо қилмайин хирож еса,
Молидин йўқ ҳалол мундоқ эса.

Бу хирожингни ким олурсен, бил,
Рафъ маҳсулидин кейин олғил.

Ҳазрати Хожа Убайдуллоҳ Аҳроф

«Рисолаи Волидийя»

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМ

Ҳақ таъолоға дейин ҳамду сипос,
Кунҳиға етмас анинг ваҳму қиёс.
Холику қоҳиру субҳону азийм,
Розику кодиру раҳмону раҳийм.
Авваледурки, бидоят анга йўқ,
Охиредурки, ниҳоят анга йўқ.
Йўқтурур ҳеч шарике анинг ишига,
Ўшамас ҳеч нимага, ҳеч кишига.
Эҳтиёжи кишига йўқтур анинг,
Ёру ёвар ишига йўқтур анинг.
Ортмайдур, ҳам бўлмайдур кам,
Бор эди, бордуруру бўлғуси ҳам.
Тил анинг ҳамдида қосирдур бил,
Бил анинг ҳамдида қосирдур тил.

**ҲАЗРАТИ РАСУЛНИНГ НАЪТИ,
САЛЛАЛЛОҲИ АЛАЙҲИ ВА САЛЛАМ**

Ё ҳабиби арабий қурайший,
Ғаму дардинг манга шодийю хуший.
Чархнинг гардиши майлинг бирла,
Бори халқ бўлди туфайлинг бирла.
Анбиё хайлиға сарвар сенсен,
Жумлайи халққа раҳбар сенсен.
Мен басе қоҳилу йўл асру йирок,

Умр кўп қисқаю йўл узунрок.
Мени гумроҳқа кўрсат бир йўл,
Мени мақсудқа етқургай ул.
Кўйма Бобурни бу хирмон бирла.
Чора қил дардиға дармон бирла.

РИСОЛА НАЗМИНИНГ САБАБИ

Ҳазрати Хожа Убайдуллоҳдин
Эшит ул сирри Худо оғаҳдин.
Хожалар хожаси ул Хожа Убайд,
Ходиму чоқари Шиблийю Жунайд.
Ҳолату мартабаси зохирдур,
Васфу таърифиди тил косирдур,
Отаси қилган учун таклифе,
Қилди онинг отиға таълифе.
Толиб эл тилига мазкур дурур,
«Волидийя» била машхур дурур.
Ҳар сўз андаки ман анга етсам,
Етти кўнглумга ани назм этсам,
Токи бўлғай менга ҳушёрлиғи,
Уйқулуқ кўнглума бедорлиғи.
Яна бу назм ўқуса ҳар толиб,
Кўнгулнинг рағбати бўлғай ғолиб.
Рағбат айлаб анга файзе етса,
Тийралик кўнглидин анинг кетса.
Файзидин манга етишкай асаре,
Бехабар кўнглума бўлғай хабаре.
Яна ўқуғучиларға ул он.
Забт қилмоққа эди назм осон.
Бу деганлар манга бўлди тақриб,
Муни назм эттиму бердим тартиб.
Бокмағил сўзлагучининг ўзига,
Ўзини қўй, назр эткил сўзига.
Сўз менинг эрмас аларнингдур бил,
Билгасен мени мутаржим ҳосил.

РИСОЛА ШУРУЪИ

Хожайи маҳрами асрори илоҳ
Деди аввал муниким, қолаллоҳ:

ВА МО ХАЛАҚТУЛ ЖИННА ВАЛ ИНСА ИЛЛО ЛИЙАЪБУДУНА¹

Зохиру ботининг аъмолиға бил,
Бу ибодат мутановилдур қил.
Бил бу суфийъанинг ақволидур,
Маърифат ботинининг аъмолидур.
Муттафиқдур бори таҳқиқ эли,
Мунга нотикдурур ул хайл тили,
Маърифат бетабаъиййат бўлмас,
Қойиди раҳ табаъиййаттуру бас.
Бил набийға табаъиййат қилмоқ
Қайси ишларда керак, сўзума бок.
Қавлийу феълийу ҳолидурур ул,
Сўз будур, иш будуру будур йўл.
Қавли тилга мутаъллик билгил,
Феъли зоҳирға таъаллуқдур бил.
Бўлди ботинға таъаллуқ холи,
Хожанинг бил будурур ақволи.
Билки қавлида недур пайравлик:
Дема ҳар сўзки, эрур нолойик.
Бўлса гар шаръ хилофи ҳар қавл,
Демагил они-ю қилғил, «ло ҳавл»
Ғийбату ёлгон музий сўздин,
Эҳтироз эт йироқ эткил ўздин.
Ҳар ёмон қавлни ўздин дур эт,
Тилинга бир нимани мазкур эт.
Бўлғай аҳволу каломинг бу сифат
Кўнглунга боиси нурониййат.
Мисли Қуръону аҳодису дуо,

Амри маъруфки, буюрди Худо.
Наҳй қил ҳарнеки мункар бўлса,
Ҳар не янглиғки муйассар бўлса,
Билки ўқурда дуову Қуръон
Жидду жаҳд айлагасенким ул он.
Ҳар не кўнглунгда эса андин бил,
Бўлғай ул лаҳза муъаббир санга тил.
Агар уммий эсанг ул дам қорий,
Билгасен муни каломий борий-
Ким, сўзи эрканини чун биласен,
Билки, ҳақ бирла такаллум қиласен.
Табаъийят недурур феълда? бил :
Зоҳиринг шаръ ила ораста қил.
Тарк қилма адабу суннатлар,
Ҳар не миқдорки, тарк этсанг агар.
Онча нуқсон санга бўлғай воқийъ,
Қилмағайсен амалингни зойийъ.
Яна мўъмин ишида ёрлиғ эт,
Элу тил бирла мададқорлиғ эт.
Хоса ул кишига бермак ёрий
Ки, таважжуҳ анга бор ҳақ сари.
Негаким бу кишиларни қодир
Айлади севмаги учун зоҳир.
Ҳақ таъоло севар оники, мудом
Киши Ҳақ жонибиға субҳ ила шом
Лаҳза-лаҳза мутаважжиҳ билғай,
Зиҳе улким мутанаббих бўлғай.
Чун анинг кўнгли эрур кўзуси,
Бўлмаса кўзгу не суд ўтруси.
Башарайят жиҳатидин назари-
Гаҳ тушар аклу гаҳе шурб сари.
Назари ончаки бу соридур, бил,
Кўнгли кўзгуси губорийдур бил.
Кўнглида бўлса не миқдор губор,
Ҳақ шуҳудидин ўшанча бу йирар,
Тенгри тавфиқ бериб кимки агар

Ишларин қилса кифойат яқсар,
Бурнағи ҳолига кўнглига ружуъ,
Бўлғусидур, бу агар топса вуқуъ.
Бас анинг кўнглини бу ҳақ тарафи,
Қилмиш ўлғай етар ушбу шарафи.
Исми кофийға бу бўлди мазҳар,
Будурур шартки ул шукр айлар.
Негаким шукри бўлур мунда далил
Ўзни кўрмасга орада, билгил.
Билки бир халқи илоҳийға башар
Мутахаллик эса дар пайғамбар.
Кўнглини жамъ этар ўттин бу киши,
Бўлмағай онинг ила дўзах иши.
Ҳоли пайравлиғини кўнглунга ол,
Ботиниға мутааллиқ эди ҳол.
Ботиниға кўп анинг мартаба бор,
Мислу нафсу дилу сир ғайри бўлар.
Ҳар бирида анга Ҳақ жалла жалол,
Нисбате бирла ато қилди камол.
Ҳар не ишда табаъийят қилса,
Керак ул ишни мутобиъ билса.
Табаъийят анга бўлмас ҳосил
Билмагунчаки, не иштадур, бил.
Маънавий мартабасини бакамол
Киши билмас, мун сен кўнглунга ол.
Зоҳириға табаъийят не қадар
Ҳар киши қилса, будур анга самар.
Бу камолотидин ул ул миқдор
Баҳравар бўлғуси, билгил эй ёр,
Табаъийят недурур нафсиға бил:
Нафс ҳаззида хилофин тутқил.
Ҳар неким, шаръ хилофидурур ул,
Тийгил андин-ки эмастур ул йўл.
Ҳар сўз айтсангу ҳар иш қилсанг,
Чун ҳамеша мун варзиш қилсанг,
Нисбате нафси набий бирла ул он

Нафсинга бўлғуси бешакку гумон.
Сифати нафсидин ушбу фурсат,
Жазб этар нафс бакадри нисбат.
Анга ўхшурки фатила тутуни
Жазб этар ўтни кўрубсенму муни?
Сифатидин нечаким жазб этар,
Онча чоғлик бу тараққийга етар.
Қил қиёс ушмунга сен ўзгаларин,
Қадри нисбат била баҳра топарин.
Табъийят чу етишса бакамол,
Дўст тутқай они хайи мутаъол.
Ўзини маҳрами асрор этқай,
Ул замон истаганига етқай.
Филҳақиқат бу севуклуғ ойид
Ул ҳабибиғадурур, эй обид.
Ҳосил ўлди анга чун васфи набий,
Билки улдур бу маҳаббат сабаби.
Билки, бордур бу деганлар бори
Маҳз фазлу карами жабборий.
Балки ҳар рутбада яхши боққил,
Ўздин ўзгани севмайдур бил.
Кўрклуг кўзгусини гар севса,
Назари лутф бирла гар эвса,
Билгасенким бу темур хубби эмас,
Филҳақиқат ўзини севдийу бас.
Сифату зот била Ҳазрати Ҳақ
Қилди кўзгуда тажаллий андақ.
Қайси кўзгуки, эди беғашу ғил,
Бу тажаллий эди анда акмал.
Чун Муҳаммадта, алайҳиссалавот,
Равшану акмал эди бу миръот.
Нуриддин анда тажаллий эди кўп,
Келди бу хилъат анинг бўйиға хўб.
Умматиға дағи пайравлиғидин
Етқуси баҳра борийдин ул хин.
Рутбаеға, муни билгил бешак,

Бўлмағай батабаъийят етмак.
Табаъийят анга бар ҳасби камол
Қайдадур мен санга айтай ёд ол.
Керак андоқки кўнгулда мутлак
Қолмағай ҳеч таъаллуқ жуз Ҳақ.
Гар маҳаббат санга бўлмас бу сифат,
Бор бу ҳуб мунқатиъ ўлмоққа жиҳат.
Гарчи ҳуб мавҳабатедур бешак,
Санга лекин муни билмак керак.
Бор зуҳуриға шаройит ҳосил
Аслу сармойа бўшатмоқлик дил.
Бор тариқа мунга мен айтай, бил.
Авал ул ёрнинг отини дегил!
Кимнинг оти эканин андеша
Қилу қилғил бу сифатни пеша.
Бўлма бир лаҳза бу иштин ғофил
Бўлур осон бора-бора мушқил.
Бўлғай ул навъ отини дериди
Қолғай ул нафс ҳадиси ериди.
Мундоқ ўлғач муни тарк айламагил,
Ҳосил ўлғай санга то лаззати дил.
То кўнгулдин бори лаззату ҳавас
Мунқатиъ бўлғайу бу қолғайу бас.
Ҳамагийи дил анинг машғули,
Бу маҳал бўлғайу ул мақбули.
Бўлур андоқки такаллуф биладил
Ҳеч нима ҳуббиға бўлмас мойил.
Қилса бу мартабани Ҳақ ҳосил,
Бу муножоту такаллум ери бил.
Кўнгул андаву ўз анинг сариға,
Сўз анинг бирла, кўз анинг сариға.
Анга бу рутбада беғийбат бил,
Бўлғай ул вақт ҳузуре ҳосил.
Кўнгли кўзи аро нуре бергай,
Кўзу кўнглига суруре бергай.
Ҳақдин андоқ қулоқу тил етқай,

Андин эшиткай, анга арз эткай.
Зохирий шўғлу ишингдин бу маҳал,
Топмағай маънавий иш санга халал.
Зохирий халққа, ботин ҳаққа,
Болиғи солиқ ота андоққа.
Ошно ич сари, тош бегона,
Бу равишча равиш ўлмас йана.
Дунёода ҳар кишига тенгрига дил
Ушбу янглиғ мутааллиқ эса, бил
Руҳи асли сари бўлғач рожиъ,
Иттисоле топар ул бемониъ.
Гарчи жон тан аро эрканда кўнгул,
Тенгри лутфи била топкай бу вусул,
Лек бўлғай башарияттин, бил,
Кўнглига юбка ҳижобе ҳосил.
Мунқатиъ бўлса бадандин чун жон,
Башарият ҳужуби колмас ул он.
Иттисолеки, эрур бемониъ,
Бу маҳал руҳқа бўлғай воқиъ.
Масалан, бир кишини бирга агар
Ошиқу шефта айлай десалар,
Бу йўсунлук дей, тариқини, эшит:
Бор фалон шаҳрда бир хўб йигит.
Хатти сунбул, кади сарву юзи гул,
Кўзи махмур, ўзи масту сўзи мул.
Ҳусн ила халқ аро афсонадурур,
Кимки, кўрса ани, девонадурур.
Ишқида бордур анинг лаззатлар,
Ошиқ ўлган киши лаззатни топар.
Кимки, эшитса бу янглиғ сўзни,
Топқусидур анга мойил ўзни.
Лаззате бир нимадин топса агар,
Бўлди мажбур ани севмакка башар.
Лек билмас бу суюклук ҳосил
Не йўсунлук анга бўлғай, мун бил!
Билки бу ишта тарика будур,

Кимки, йўл билмаса, кўнгли судур.
Отини калбинга кўп мазкур эт,
Ёр ғайрини кўнгулдин дур эт.
Мундоқ этсанг санга майле ҳосил
Бўлуру сен муни тарк айламагил.
Бардавом ўлса, санга майл ортар,
Майлдин ҳосил ўлур лаззатлар.
Неча лаззат эса, майл онча бўлур,
Майл лаззатни топқанча бўлур.
Кўймай элдин муни қилсанг такрор,
Ихтиёре санга қолмас, эй ёр.
Хоҳу ноҳоҳ тутарсен они дўст,
Бу кашиш бирла бу қўшиш қани дўст.
Мунда етсанг будур ул эл дегани,
Дўст тутқай ҳамагийи дил ани.
Қолмас андишайи ғайре ул дам,
Унутулғай санга маҳбуб они ҳам.
Келтурур ушбу маҳал истило
Санга султони маҳаббат, ёро.
Тарафайн эди маҳбубу муҳибб,
Ўзи рангида барин зоҳир этиб.
Ваҳдати сирфни зоҳир қилғай,
Иккилик оти бу дам айрилғай.
Санга маълум чу бўлди бу йўл,
Оти машғуллуғи эрмиш ул.
Вирду азкор ичида, эй оғоҳ,
Афзали ло илоҳа илло-л-лоҳ.
Мунда мисраъ бу суврат бўлди,
Вазн тағйири зарурат бўлди.
Билгасен бўлди мураккаб бу зикр,
Нафйу исботтин эткил сен фикр.
Кўнглунга бил бўладур пардасифат.
Интиқоши, сувари кавнийят.
Мунтақиш бўлса кўнгул миръоти,
Бўлди ҳақ нафйийу ғайф исботи.
Жазб топмас киши бе рафъи ҳижоб,

Чехра кўрмас киши бе дафъи ниқоб.
Парда рафъига недур, билгил, йўл?
Ғайр нафййу Ҳақ исботидур ул.
Будур андоқки килибмен маълум,
Зикри мазкурга улдур мафҳум.
Мубтадо чоғида билки нетар,
Амалини боридин кўтаҳ этар.

Даами охирки, чиқар, сендин бил,
Ҳар нафасни дами охир билгил.
Мола нақдинаву бори элу кун,
Зану фарзанд била шаҳру мудун.
Хотирингдин бариси маҳв бўлур,
Хотир ул дам барисидин кутулур.
Ҳар нафасни дами охир билибон,
Анда бу навъ таъаллуқ килибон.
Зикри мазкурга бўлгил машғул,
Бу йўсунлуқки дегумдур санга йўл.
Нафйида ҳар не-ки бордур жуз Ҳақ,
Йироқ эткил кўнгулунгдин мутлак.
Нафйдин сўнграки бор иллоллох,
Мунда етканда эшит будур роҳ:
Билки, маҳбуб била маъбуд улдур,
Бори эл сожиду масжуд улдур.
Ҳар қачонким, сен агар десанг зикр,
Муни кўнглунг аро қилгайсен фикр.
Йўқтурур ҳеч илоҳ илло Ҳақ,
Муни тарк айламагайсен мутлак.
Мунга машғуллуқ эткил бори вақт,
Ҳайф ғафлатта ўтар аксар вақт.
Ғофил ўлғанда керак бўлса бу сик,
Қийматий дурни йитурган янглик.
Дур йитурганки, бўлур анда не ҳол,
Бу кишига керак андоқи аҳвол.
Кимга бу ҳолки бўлса бе қийл,
Мутаассирлиғиға бўлди далил.
Ҳар қачон муни мудом эткайсен,

Йана бир мартабага еткайсен.
Тарк қилсанг сен агар, лек кўнгул
Бурноғи ҳол ила бўлғай машғул.
Сен бу чоғлиқ била бас қилмағасен,
Тарк қилмағни ҳавас қилмағасен.
Анга етарки бўлур, эй толиб,
Тенгри ёди, бори ишга ғолиб.
Тарк қилмай муни қилсанг бадавом,
Ҳаммағийи дилинг ул вақт тамом
Ҳақ таъоло била машғул ўлғай,
Кўнгле қобил, ўзи мақбул бўлғай.
Бу бўлур андаки ҳубби мавло,
Топса кўнглунга сенинг истило,
Ғайрдин кўнглунг уйни холий этар,
Бу уйунгдин сенинг ағёр кетар.
Кўнглунга ҳеч таъаллуқ қолмас,
Ғайри ихлос ила қуллуқ қолмас.
Бу замон бўлғуси Ҳақ бирла дуруст
Ул таъаллуқки бурунрок эди сушт.
Бўлғуси анинг ила барча сўзунг,
Ани соғунғуси не кўрса кўзунг.
Ҳақ кўнгулларни йаратти андоқ,
Бўлмағай ғайр ила таъаллуқ мутлақ.
Ғайрдин мунқатиъ ўлғач бу кўнгул,
Тенгри бирла мутаъаллиқ, бўлур ул.
Бу замон ушбу таъаллуқ ҳосил,
Хоҳу ноҳоҳ бўлур кўнглунга бил.
Тенгри мундоқ бор этибтур билгил,
Санга дойим бу йўсунлуқдур дил.
Мутақаллимдуру эшиткучидур,
Кўргучидур, борий иш эткучидур.
Айтмоқ бирла эшитмақ, кўрмақ
Ғайрдин мунқатиъ ўлғач бешақ.
Деру эшитуру кўрар ҳосил
Ангаву ондину они билгил.
Билки, бу мартабада ул хангом

Бор муножотта Ҳақ бирла мудом.
Билки бу мартабада, эй сойил,
Зикр бўлғай сифати зотийи дил.
Билгасен зикри ҳақиқи ул ҳин,
Бил муназзаҳ ани ҳарфу ундин.
То гуҳари дил била бир бўлғусидур,
Хубои бирла кўнглунг тўлғусидур.
Ҳамагийи дил они дўст тутар,
Билгасен бу сўз аро фарке бор.
Дўст тутмоғлик ила, эй доно,
Дўстнинг ёдини тутмоғликда.
Улки, тўтқай ҳамагийи дил дўст,
Мунтажи фарти маҳаббат бил дўст.
Сен қулоқ тутки мунга ишқдур от,
Ошиқ улдурки, анга бор бу сифот.
Мундин ул ерга тараққий қилур ул,
Ақл ул ерга, эшит, топмас йўл.
...ҳақиқий муни билгил мавсум,
Эйла мазкурға ҳастийи маълум.
Билки бор ҳастийи зокир мавҳум,
Бўлғуси мунда етишқач маълум.
Билки бу ердадурур бу мушқил,
Ҳини мазкур бўлур зокир тил,
Зокириййат била мазкуриййат
Бил мубаддал бўлур ушбу фурсат.
У ўрса ўз ҳастлигин чун нобуд,
Ўзгалар ҳасталигида не вужуд.
Бу замон ҳоликун илло ғажҳаҳ,
Ошқор ўлди бу сирр, бўл оғаҳ.
«Ли-ман-ул-мулк» жамоли ул ҳол,
Чехрадин пардани олғай бу жамол.
Бўлди маълумки табъиййаттин,
Бу маротибға етарсен ул ҳин.
Бас агар сен тиласенг ул фурсат,
Даст бергай бу саодат санга бот.
Ўзни сен рост итоъат била қил,

Ҳамнишинлик бу жамоат била қил.
Шаръ ила зоҳири орастадур,
Файрдин ботини пийрастадур.
Бу киши соҳиби ҳолат ўлғай,
Мазҳари ушбу камолот ўлғай.
Тенгри кўнгулни яратти андоқ,
Бу сифатни анга қотти андоқ.
Ҳамнишин ҳар ким ила бўлса кўнгул,
Сухбатидин мутаассир бўлур ул.
Ушбулар мундаки марқумдурур,
Завқ ила борчага маълумдурур.
Кимки, мотамзада бирла турса,
Ё нишот аҳли била ўлтурса,
Ғаму шоди анга қилғай таъсир,
Топқусидур анга ҳолат тағйир.
Қобилийят бу камолот ила Ҳақ
Йаратибтур кўнглунгда мундақ.
Бу қабул ўлмаса эрди ул ҳол
Мумкин эрмас эди бу касби камол.
Кимки, бу тойифа бирла бадавом
Ҳамнишинлик қилур ул, ул ҳангом,
Билгасенким, мутаассир ул хин
Бўлғуси ботини ул ботиндин.
Ҳаққа майле санга бўлғай ҳосил,
Майли жаҳ мунқатиъ ўлғай санга дил.
Инқитоъингча яна майл ортар.
Майли жаҳ мунқатиъ ўлмоғлик бор.
Неча ул кўп яна бири дағи кўп,
Неча ул хўб яна бири дағи хўб.
То киши етқусидур бир ерга —
Ким, ани ожиз эрур тил дерга.
Будурур ҳол мунга етканда,
Қолмағай ҳеч таъаллуқ анда.
Бори ўзлуги била будур иши,
Ҳаққа бўлғай мутаважжих бу киши.
Киши бўлғай анга бир суҳбатта,

Балки бир лаҳзада оз фурсатта.
Боридин мункатиъ ўлғай ботин,
Жамъ қилғай кўнгулини боридин.
Мунга етканда бу кишининг иши,
Ҳаққа бўлғай мутаважжих бу киши.
Ушбу жазбаки бўлур халққа бот,
Лек мушкил дедилар анга сабот.
Негаким Ҳазрати Ҳақ лутфидин
Файрдин бўлса мужаррад ботин,
Бўлғусидур анга Ҳақ бирла вусул,
Тенгри инсонда яратти бу қабул.
Одамий кўнгли таъаллуқсиз эмас,
Файр чун қолмаса, ул қолғаяу бас.
Лек ҳар кишигаким истеъдод
Гар заъиф эрса, мунг тутсун ёд:
Васлдин анга шуъуре бўлмас,
Файздин анга ҳузуре бўлмас.
Гар қавий бўлса кишига бу сифат,
Бўлғуси анга шуъур ул фурсат.
Гар сабот истар эсанг ул фурсат
Илтизом ила давоми суҳбат
Сақлағайсен бу эл оллида адаб,
Бил аларни бу шуъурингга сабаб,
Зохиру ботин адаб маръий тут,
Беадаблик равишу роҳин унут.
Бир адабни киши гар тарк қилур,
Ушбу эл кўнглидин ул тушғуси-дур
Ким, йироқ тушса бу эл кўнглидин,
Бурноғи ҳол анга қолмас ул ҳин.
Негаким файиз анинг кўнглига ҳол
Ул кўнгуллардин эди, кўнглунга ол.
Кўнглининг робитасин восита бил,
Файз етмакка жиҳат робита бил.
Робита қолмаса ул ҳол кетар,
Сўз эшитур эсанг, ушмунча етар.
Беннойоти Ҳаққу хосеи Ҳақ,
Гар малакдур қорадур анга варак.

РИСОЛА ХОТИМАСИ

Ли-л-ло ххамд сўз айтилди тамом,
Ихтитомиға етишта бу калом.
Қобил элга сўзини макбул эт,
Омил элга ўзини маъмул эт.
Бил тугатганда бу сўз бекам-у беш,
Йил тўқуз юз эди, ўттуз беш.

ҚИСҚАЧА ЛУФАТ ВА ИЗОҲЛАР

«А»

- Абр — булут, абри баҳор — баҳор булут.
Абраш — қизил ола ёки қора ола тус; шу хилдаги от.
Адам — йўқ, йўқлик, адам шоми — йўқлик қоронғилиги.
Адув — душман, ёв.
Аёғ — коса, пиёла, май ичадиган идиш, қадах.
Алам — аломат, белги, нишона, байроқ, туғ, аланга ёлқини.
Андом — бадан, бўй, гавда, жасад.
Ангиз — уйғотувчи, қўзғатувчи, бошлаш; қасд, қўзғатиш, тезлаш.
Ангабин — асал, бол.
Анис — улфат, дўст, яқин ўртоқ, ошна, ҳамдард, ҳамдам, ёқимли.
Аргуvon — баҳорда очиладиган қизил гулли дарахт.
Асрор — сирлар, яширин нарсалар; соҳиби асрор — сирдош.
Асру — жуда кўп, ортик, бениҳоя талай, ғоят.
Атфол — ёш болалар, гўдақлар; бирлиги тифл — бола.
Афгор — яраланган, жароҳатланган, мажруҳ, қалби ўртанган, хаста.
Афзун — ортик, зиёда, кўп.
Афсар — тож; жиға; бирор нарсанинг учи.
Афсурда — руҳсизланган, сўлиган, сўлгин.
Ашрибо — ичиладиган нарса, ичимлик.
Ахгар — кизариб ёниб турган лаҳча чўғ, олов.
Аъдо — душманлар.
Ахбоб — дўстлар, ёрлар, сеvimлилар.
Аҳсанта — қойил, таҳсин, офарин, балли.

«Б»

Бор — мавжуд; марта, карра; қабул, ижозат, рухсат, изн, юк.
Бодрақа — йўл бошловчи, карвон бошлиғи.
Ботил — бузилган, бузук, бекор қилинган, бехуда, асоссиз; тубсиз; ботил
хаёл — бузук фикрли.
Бесарупо — бош-оёқсиз; телба, бевош, бечора, довдираган.

«В»

Вадиа, вадат, вадий — бировга омонат қўйилган нарса; кўпл. вадоеъ.
Вола — берилган, мафтун, хайратда колган.
Вораста — қутулган, озод, бўш.

«Г»

Ганж — олтин, кумуш, жавоҳирот каби қимматбаҳо ашёлар тўплами;
ҳазина тўпланган бойлик. Қорун ганжи — Қорун бойлиги, маж: ганжи
хусн-хусн бойлиги, гўзаллиги.
Гардун — фалак, осмон, кўк.
Гашт — айланиш, кезиш, сайр этиш.
Гису — ўрилган соч.
Гиря — йиғи, кўз ёши тўкиш, куйнинг номи.
Гирифтор — йўлиққан, учраган, асир бўлган, банд бўлган.
Гурда — буйрак.

«Д»

Дай — қиш мавсуми.
Дайр — бутхона; маж: майхона, аҳли дайр — майхона аҳли; дайри
фано-сўфийликда маж: фано бўлганлар, ўзликдан кечганлар дунёси,
дайри пири — майхона пири, бошлиғи, пешвоси; дайри бевафо-
бевафо дунё маъноларини англатади.
Дарбон — дарвозабон, эшик соқчиси.
Дилафгор — дили хаста, дили вайрон, ғамгин; ортик хафагарчилик
чеккан.
Дилкушо — кўнгил очувчи, кўнгилни шод этувчи, ёқимли.
Дом — тузоқ.

«Ё»

Ёва — ёрдамчи, мададкор.

Ёглиг — рўмол, рўмолча.

«Ж»

Жалла — жалол — Аллоҳнинг улуғлиги ҳақида

Жаложил — кўнғироқча, шилдирик, занг.

Жалолат — улуғлик, улуғворлик, виқорлик.

Жалис — бирга ўлтирувчи, ҳамсуҳбат, мажлисдош, ҳамнишин.

Жарида — дафтар; якка, танҳо.

Жоми Жам — афсонавий подшоҳ Жамшиднинг ичган билан тугамай-
диган май қадаҳи.

Жовид — абадий, доимий, мангу, мудом.

Жуз — бошқа, ўзга, бўлак.

Журм — гуноҳ, жиноят.

«З»

Забун — ожиз, нотавон, бечора, кучсиз.

Зақан — бақбақа; чоҳи зақан — бақбақа чуқурчаси.

Заҳм — яра, жароҳат; маж: кўнгил ғашлиги.

Зарофат — сезгирлик, шўхлик, нозикфаҳмлик, зарифлик, кочирим сўз,
ҳазилнамо сўз.

Завол — йўқ бўлиш; сўниш, ботиш, пасайиш.

Заъф — кучсизлик, ҳолсизлик, касаллик.

Зоил, зойил — йўқ бўлувчи, йўқоладиган, учадиган.

Зоҳид — дунёвий ишлардан ўзини четга олиб, тоат-ибодат билан маш-
ғул бўлган шайх, руҳоний.

Зоҳир — равшан, порлок; кўриниб турган, очик-ошкор, юзадаги; зоҳир
айламак кўрсатмоқ, юзага чиқармоқ, пайдо қилмоқ.

Зуфунун — фанлар, ҳунарлар эгаси, кўп фанларни билувчи олим, доно
киши.

«И»

- Ижод — ўжарлик, қийиклик, бўйин товлаш, саркашлик, яратиш.
Ижтиноб — узоқлашиш сақланиш, тортиниш, чекиниш, қочиш.
Имтидод — чўзилиш, узилиш.
Инон — жилов, тизгин; олд, ҳузур.
Иноят — меҳрибончилик, марҳамат, ёрдам, илтифот бағишлаш.
Инқиёд — бўйсунуш, берилиш.
Ирсол — юбориш, етказиш.
Иртиқоб — бирор ноўрин ишни қилишга киришиш.
Иршод — тўғри йўл кўрсатиш.
Иститоат — бошқаларга муҳтож эмаслик, эҳтиёжсизлик, гўзал қилик, тортиниш; такаббурлик қилмоқ.
Итоб — қаҳр, ғазаб, қийноқ.
Ихтилот — аралашуш, қотишуш, борди-келди қилиш.
Иқомат — бирор жойда туриш, жойланиб қолиш, туриб қолиш.

«К»

- Каж — эгри, қинғир; кажрав — эгри, қинғир юриш, айланиш.
Кавкаб — юлдуз, кўпл. кавокиб. маж: Кавкаби ашк — кўз ёшлари.
Канор — канора-қирғоқ, анҳор, дарёнинг қирғоғи, чети.
Карам — яхшилиқ, олижаноблик, эҳсон, сахийлик, марҳамат.
Касрат — кўплик, кўпчилик, кенглик.
Келдим ёйна — суяниб келдим, ишониб келдим.
Комрон — ўз мақсадига эришган, бахтли; ҳоким, ҳукмронлик қилувчи.

«Л»

- Лаванд — бўш, ялқов, дангаса, бекорчи.
Лаим — очкўз, хасис, нокас, шайтоний сифатлар.
Лаъл — қизил рангли тош; маж: қип-қизил лаб, маҳбубанинг қизил лаби.
Латофат — латифлик, нозиклик, гўзаллик, мулойимлик.
Ложарам — чорасиз, ноилож, шубҳасиз, албатта, шунинг учун.
Лоуболи — бепарво, беғам, лоқайд, бепарҳиз; шеърятда эркин, хур фикрли маъноларини англатади.

Мабдаъ — келиб чиқиш жойи, бошланиш жойи; бирор иш ва аҳволнинг боши.

Мазаллат — хўрлик, хорлик, тубанлик, пастлик.

Макнун — яширилган, махфий; яхши сақланган; дурри макнун — яширилган дур, беркитилган, яхши сақланган дур.

Мардуд — ҳайдалган, қувилган, рад этилган, номақбул.

Маржаб — улов, мириладиган ҳайвон, от, туя, эшак каби.

Масих — Масихо — Исо пайғамбарнинг лақаби. Диний афсоналарда Исонинг ўз нафаси билан ўлганларни тирилтириш, жон бағишлаш қобилиятига эга бўлган, дейилади. Адабиёт, шеърятда севгилини ва унинг лабини жонбахшлик юзасидан Масих, Масихога, Исога ўхшатилади ва Масихо нафас, Масих анфос деган тавсифлар берилади, Маснуй — қилинган, яратилган, санъатли, безакли, ҳунар билан юзага келтирилган; санъаткорлик билан тузилган шеър.

Масриф — сарф, ҳаражат, чиқим.

Маҳжур — айрилиб қолган, ҳижронда қолган, узоқлашган.

Марқум — рақам қилинган; ёзилган, битилган.

Мақар — қарор топиш ўрни, тўхталадиган жойи, манзил, макон, қароргоҳ.

Мақдур — илгаридан белгилаб қўйилган, тақдир; имконият кўтарган, имкон бўлган қадар, қўлдан келганча.

Мақтул — қатл этилган, ўлдирилган.

Мақхур — ғазабга дучор бўлган.

Маҳбуб — севгили, маъшуқ ва маъшуқа, ёр, дўст тутилган шахс.

Маъво-бошпана, турар жой, макон.

Маъдум — мавжуд эмас, йўқ, йўқ бўлган.

Маъжун — бир қанча дориворларни янчиб, асалга қориштириб ясалган, кайф берувчи қуюқ дори; аралашма, қоришма.

Маъсият — гуноҳ.

Муанбар — анбар суртилган, анбар ҳиди берилган, хушбўй; маж: хуш исли қоп-қора нарса муанбар хат — қора чизик; маж — лаб мўйи.

Мубаддал — алмашинган, ўзгартирилган.

Муваззаф — вазифа белгиланган, маош олувчи.

Мудбир — иши орқага кетган, бахтсиз.

Мужгон — киприklar.
Мужда — хушхабар, суюкли хабар.
Музтар — хайратда, ҳижолатда, изтиробда қолган.
Мул — май, шароб.
Муътақид — эътиқод қилувчи, ишонувчи, ихлосли
Муътод — одатланган, ўрганган.
Муолажа — касалга дори-дармон қилиш, даволаш.
Муртафиъ — юксалган, кўтарилган; юксак, баланд, юқори.
Мушарраф — шарафланган, шараф ва иззат топган.
Мушкфом — қора тусли ва хуш исли ҳид сочувчи.
Меҳроб — тепаси ярим доира қилиб ишланган тоқча, таҳмон; масжидларда имомлар туриб ваъз айтиб, намоз ўқийдиган махсус жой;
Маж — қошнинг қайрилма шакли.
Мидод — сиёҳ; қоралик, курум, дуд.
Молмол — тўла, лиммо-лим.
Мултамас — илтимос, сўров, сўралган.
Мунаққаш — нақшланган, безатилган.
Мунфаил — ҳижолатли, уялган; таъсирланган, мунфаил бўлмоқ-уялмоқ ҳижолат бўлмоқ.
Мунқалиб — ўзгарувчи, ўзгарган.
Мунхат — паст, қуйи.
Мурид — талаб этувчи, истовчи, пирга қўл бериб эргашувчи.
Муршид — тўғри йўл кўрсатувчи, тўғри йўлга солувчи; сўфийликда — пир, эшон.
Мусаввар — сувратланган, зеҳнда тасвирланган.
Мусалсал — бир-бирига занжирга ўхшаб уланган, кети узилмас даражада сирланган, занжир шаклидаги.
Мусаххар — забт қилинган, ўзига қаратилган, фатҳ этилган, бўйсундирилган.
Мусоҳиб — ҳамсуҳбат, дўст, улфат.
Муслих — яхшиловчи, тузатувчи, ислоҳ этувчи.
Мусаллат — ғолиб бўлган, назоратчи.
Мустаном — давомли, доимий, узлуксиз, ҳамиша.
Мустаид — истеъдодли, қобил.
Мустағний — эҳтиётсиз, тортинувчи.
Мутаважжих — юз тутган, йўналган.

Мутахаййир — хайратда қолган, тонг қолган, ҳайрон.
 Мутриб — чолғувчи, созанда, ашулачи, маж: Зухра планетаси.
 Мутиъ — итоат этувчи, бўйсинувчи.
 Муфсид — зарарли, бузувчи, фасодчи.
 Муҳмал — маъносиз, бир нарсага далолат этмайдиган, арзимас кийим.
 Мухтасар — қисқартирилган, қисқача, ихчам; қисқаси.
 Мухаяр — ихтиёрли, бир ишни қилиш-қилмаслик, ихтиёри ўзида бўлган.
 Муғтанам — ғанимат, саналган, ўлжа ҳисобланган; муғтанам билмоқ — ғанимат билмоқ.
 Муҳиб — севувчи, дўст тутувчи.
 Муҳлик — ҳалок этувчи, йўқ қилувчи.
 Муқайяд — боғланган, уланган, банд этилган. Муқайяд бўлмоқ — боғланмоқ, банд бўлмоқ.
 Муқбил — иқболли, бахтли.
 Муқийм — турғун.
 Муқтадо — бўйсунилган, эргашилган имом.

«Н»

Навха — товуш чиқариб йиғлаш, улиш, мунгли йиғи, нола.
 Навозиш — яхшилик қилиш, сийлаш, марҳамат, меҳрибонлик, эркалаш.
 Насрин — оқ очиладиган бир хил гул.
 Нафй — рад этиш, қайтариш, кетказиш, бадарға.
 Наъш — мурда солинган тобут.
 Нашъа — кайф, ҳузур-ҳаловат.
 Ниёз — ёлвориш, ўтиниш, умид; эҳтиёж, муҳтожлик.
 Нисор — сочиш, сочки; дурнисор-дур сочиш; зарнисор-зар сочиш.
 Нишот — суюниш, шодланиш, хурсандчилик; нишот топмоқ-севинмоқ, хурсанд бўлмоқ, шодланмоқ.
 Нор — ўт, олов; маж: дўзах.
 Ноқис — нуқсонли, камчилиги бор.
 Нукта — нозик маъноли сўз, маъноси чуқур ва чиройли сўз; нуктадон — нозик маъноли, чуқур мазмунли ва чиройли сўзловчи.
 Нусрат — зафар, ғалаба; ёрдам, мадад.
 Нуқл — май ичганда ейиладиган ширинлик, мева ва бошка хил емак.
 Нўш — тотли, ширин таъм, чучук; нўшилаб-лаб ширинлиги; сўз бирик-

масида келиб, ичувчи маъносини билдиради; боданўш — май ичувчи.
Ноблиғ — балоғатга етмаганлик.
Нол — қамиш қалам ичидаги ингичка томир: қилтирик; қамиш най.
Номудор — кўринишли, кўриниб турган, кўринарли.
Носих — насихатгўй, ўгит берувчи.

«О»

Обид — ибодат қилувчи.
Ойин — расм, одат, қилиқ, равиш, тарз, тартиб, усул, маросим; ўхшаш, монанд.
Осийб — зиён, зарар, мусибат, қулфатлар.
Осиғ — фойда, баҳра.
Осуда — тинч, тинчланган.

«П»

Пайваста — ҳамиша, доим.
Пайк — хабарчи, элчи.
Паймо — сўз бирикмасида ўлчовчи, тортувчи, юрувчи, кезувчи; маж: бодапаймо-май тортувчи, сокий.
Паймон — аҳд, ваъда.
Паймона — май пиёласи, қадах, маж; тўла паймона — умри тугаган.
Пайрав — эргашувчи, издан, кетидан, йўлидан борувчи.
Парчам — байроқ учига боғланадиган қора ипак латта ёки мол думи; туғ; маж: аёлларнинг ўрилган сочи; зулф, кокил.
Пайғом — хабар, дарак.
Порсо — сақланувчи, ёмон ишлардан ўзини сақловчи; порсолиғ-парҳезкорлик, ёмон иш ва ёмон йўллардан сақланувчанлик, тақводорлик.

«Р»

Равзан — туйнук, тешиқ, дарча.
Разолат — пасткашлиқ, тубанлик, паст табиатлик, разиллик, айб иш.
Ранж — машаққат, қийналиш, оғриқ, касаллик.
Ранжуано — азоб-уқубат, меҳнат, машаққат.
Раъд — момақалдирик, чакмоқ чақиш; ўт-олов отадиган қурол.

Рафъ — кўтариш, юксалтириш; йўқ килиш; рафъи ҳижоб айламак — уятни ўртадан кўтармак; парда кўтармак; очиб ташламоқ. рафъ ўлмоқ — кўтарилмоқ, йўқ бўлмоқ.

Рахт — уй асбоб-анжومي; кийим-кечак; йўл-сафар юки.

Ракиб — кузатиб юрувчи; маъшукани севувчи одам; душман.

Ришта — ип, каноп; риштаи ашк — узлуксиз кўз ёши.

Рифъат — юксаклик, баланд мартабалик.

Рокиб — рағбатланган, якин, ҳоҳишли, мойил.

Рухсор, рухсора — юз, чеҳра; рухсори ол — қизил юзли; чиройли юзли.

Рух — юз, бет, чеҳра; афсонавий йирик бир қуш; гулруҳ — гул юзли гўзал, лола руҳ — лола юзли, қизил юзли.

«С»

Сайд — ов, шикор, ов килиш, сайёд — овчи.

Салоҳ — яхшилик, тузуклик, бир ишнинг истаган даражада яхши бўлиши; одоблик, осойиш; салоҳандиш — яхши фикрли, тўғри ўйловчи.

Саманд — тезюрар ва чиройли, сарик тусли саман от.

Сарбасар — бутунлай, бошдан-оёқ.

Саркаш — бош бермас, ўжар, йўлга юрмас, итоатсиз.

Саромад — олдинги, илғор, юксак, юқори.

Сарфароз бўлмоқ — кимсанинг марҳаматига мушарраф бўлмоқ.

Сарфароз этмак — юксалтирмоқ, шодлантирмоқ.

Сақар — дўзах, тамуг, жаҳаннам.

Сиҳи — рост; баланд. Сарви сиҳи — тик ва баланд сарв; чиройли, ёш сарв дарахти, маҳбубанинг келишган қомати.

Суд — фойда, баҳра, наф.

Сужуд — саждалар, бирл. сажда; саждагоҳ — масжид меҳроби.

Сумансо — суман ёсминга ўхшаган, гўзал.

Сунъ-ясаш, яратиш, қудрат; иш ҳунари.

Суруд — ашула, қўшиқ куйлаш, мусиқа.

- Табор — қариндош, авлод, насл, насаб, уруғ-авлод.
 Табарро — четлашиш, юз ўгириш, ўзини олиб қочиш.
 Таборак — Куръони карим сураларидан бири.
 Табоҳ — ҳароб, бузуқ, вайрон.
 Табъ — мижоз, табиат, кўнгил.
 Тавр — сурати ҳол, тарз, равиш, йўсин, навъ; одат, қилиқ, адо, усул, тартиб.
 Тавсан — шўх, ўйноқи от; тавсани тахайюл — хаёл оти.
 Тавфик — мувофиқланиш, мувофиқлик, уйғунлик; ёрдам, мадад.
 Таҳрик — ҳаракатга келтириш, қимирлатиш, кўзғатиш.
 Тақсир — камчилик кўрсатиш.
 Таҳрир — ёзиш, асар ёзиш, нуқсонлардан ҳоли қилиш, тузатиш.
 Таҳқиқ — бирор нарсанинг ҳақиқатини излаш, текшириб кўриш, ҳақиқат қилиш.
 Таъжил — ошиқиш, шошилиш.
 Таълиф — созлаш, келишимли қилиш; тузиш, асар ёзиш.
 Тазаллум — зулмдан шикоят қилиш, зорланиш, дод-фиғон.
 Тазарруъ — ялиниш, ёлвориш, илтижо.
 Таяммум — чуқур ўйлаш.
 Таваққуф — тўхташ; тек туриш.
 Таваҳхум — ваҳимага тушиш, қўрқиш.
 Такаллуф — ўзини кулфатга солиш, ўзини қийнаш, қийналиш ва кулфатланиш, билан бир ишни бажариш; ҳашамат, безак.
 Танаффури — жирканиш, нафратланиш.
 Тараҳхум — раҳм қилиш, ғамхўрлик, марҳамат.
 Тафоҳур — фахрланиш.
 Тааққул — ақлга келтириш, ақл киргизиш.
 Тағофул — бепарволик, тентаклик; ўзини билиб билмасликка солиш эътиборсиз бўлиш.
 Таҳассур — ҳасрат чекиш, афсусланиш.
 Тийра — қоронғу; қора, булғонч; ғам-ғуссали.
 Тубий, тубо — жаннат дарахти, маж: келишган қомат.
 Туфайл — ўзи қақирилмаган бўлса ҳам, қақирилган кишилар қаторида уларга эргашиб, тўй-маъракаларга борувчи; сабаб, баҳона, восита.

«У»

Узор — юз, бет, чехра; узор очмок — чирой очмок.

Улус — эл, халк.

Усрук — маст, хуморли, кайфли.

«Ф»

Фарсуда — тўзгиган, эскирган, титилган, ҳорғин, ҳолсизланган, эзилган.

Фархунда — қутлуғ, саодатли, бахтли, қувончли.

Фирок — айрилиқ, ошк-маъшуклар орасидаги жудолик, айрилиш.

Фориғ — тинч, хотиржам; қутилган, озод, бўш; бемалол. Фориғ бўлмок — қутулмок, халос бўлмок; тўхталмок.

Фориғбол — хотиржам, кўнгли тинчиган; бўшалган.

«Х»

Хавос — хосиятлар, хослар, подшоҳ яқинлари, улуғ зотлар, хос кишилар.

Хадаф — нишон, нишон жойи; маж: йўналиш нуқтаси.

Харос — кўрқув.

Хат — чизик, из; ёзув, хат; янги чикқан мўйлаб.

Хирад — ақл, фикр, зеҳн; хуш; нури хирад — ақл нури, ақл равшанлиги; хирад иршоди — донолик йўлланмаси.

Худрўй — ўзича ўсган, ёввойи.

Хирмон — маҳрумлик, бенасиблик, етиша олмай қолиш: умидсизлик.

Хорхор — орзу; ғам, қайғу; тинчсизлик, кўнги хаяжони; ғам хорхори-ғам чекишдан етган ҳаяжон, ташвиш.

Хаст — ҳоҳиш, истак, тилақ; сўров, талаб.

Хунфишон — қон сочувчи, ўлдирувчи.

Хурдадон — майда ва нозик нарсаларни билувчи, нозик фаҳм.

Хуршид — қуёш, офтоб.

«Ч»

Чавгон — «Гўй-чавгон» — ўйинида от устида туриб гўй-тўпни тутиб, тўхтатиб олинадиган, уриб ўйналадиган, учи эгри узун таёк.
Чоғир — май, шароб, ичкилик.

«Ш»

Шамшод — сарвга ўхшаш чиройли дарахт. Мумтоз адабиётда севги-лининг хуш қоматини шамшодга ўхшатиш одат бўлган.
Шариф — шарофатли, шарафли, кадрли; сара мақбул.
Шаҳват — жинсий алоқага рағбат.
Шеван — нола, фӣғон, зори, мунг; шеван кўргузмак — нола, зори қилмоқ, йигламоқ.
Шикиб — сабр, чидам, тўзим; бешикиб — сабрсиз, тоқатсиз, саросимали.
Шито — қиш.
Шуст — ювиш, ювиниш, ювиб тозалаш.

«Э»

Эъжоз — мўъжиза кўрсатиш, бошқаларни ожиз, ҳайратда қолдириш.
Эътимод — ишонч, таянч, суянч.

«Ю»

Юҳйил — изом — суякларни тирилтиради.

«Ў»

Ўтру — қарши, муқобил, рўпара.
Ўқасен — мактайсен.

«Қ»

Қавий — кучли, қувватли.

Қавм — кишилар гуруҳи, тўдаси.

Қарн — кўпл, қурун — ҳайвон шоҳи; аср Алишер Навоий 30 йилни бир қарн ҳисобида ишлатади; узоқ муддат.

Қаттол — ўлдирувчи.

Қатъо — қатъиян, ҳеч қачон, асло.

Қосид — хабарчи, хат ташувчи, элчи, қасд қилувчи, интилувчи.

«Ғ»

Ғамза — кўз ишораси, кўз билан имо-ишора қилиш.

Ғамзада — ғамгин, кайғули.

Ғазола — урғочи кийик, урғочи оҳу.

«Ҳ»

Ҳабиб — дўст.

Ҳаводор — ошиқ, севувчи, ҳавасли тарафдор.

Ҳажр — айрилик, жудолик, етиша олмаслик.

Ҳаз — ҳаловат, лаззат.

Ҳасаб — насл-насаб йўли билан эмас, шахсан қозонилган номдорлик, донг, шуҳрат, обрў, шараф.

Ҳасид — ҳасадчи, кўролмовчи.

Ҳассон — Ўрта асрнинг таниқли араб шоири.

Ҳиммат — бирор ишга қаттиқ уриниш, ғайрат билан киришиш; саҳоват, олижаноблик.

Ҳифз — сақлаш, сақланиш, кўриқлаш; эсда тутиш.

МУНДАРИЖА

Сўзбоши. Заҳириддин Муҳаммад Умаршайх мирзо ўғли Бобур	6
Ғазаллар	13
Маснуъ шеърлар	74
Рубойлар	75
Туюқлар	117
Қитъалар	120
Муаммолар	124
Фардлар	125
Маснавийлар	130
«Мубайин» рисоласидан	154
Рисолаи «Волидийа»	174

ЗАҲИРИДДИН МУҲАММАД БОБУР

НАЗМ ДУРДОНАЛАРИ

**«Шарқ» нашриёт-матбаа концернининг
Бош таҳририяти
Тошкент— 1995**

Муҳаррир А. Аҳмедов

Бадий безаклар А. Маҳкамовники

Бадий муҳаррир А. Аъламов

Техник муҳаррир Е. Лукьянова

Мусаҳҳиҳлар З. Солиҳова, Ҳ. Мадаминова

Теришга берилди 12.03.94 й. Босишга рухсат этилди 17.06.94.
Гарнитура Тип Таймс. Бичими 70×108^{1/32}. Офсет босма.
Шартли босма листи 9,1. Нашриёт ҳисоб листи 11,85.
Тиражи 50000 нусха. Буюртма 2735. Баҳоси шартнома асосида.

**«Шарқ» нашриёт-матбаа концернининг босмаҳонаси,
700083, Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй**

*«Шарқ» нашриёт — матбаа концерни
Бош таҳририяти томонидан яқин орада
чоп этиладиган китоблар*

НЕЪМАТ АМИНОВ. *«Қитиғи ўлмаган қиз».*
Ҳажвий ҳикоялар.

Таниқли ҳажвнавис адибнинг сўнги тўрт-беш йил давомида ёзилган ҳикояларини ва адибнинг бевосита иштирокида кечган латифаомуз хотираларини акс эттирувчи китобни халқимиз интиқлик билан кутаётганини биламиз. Ўз ижодининг қойим чоғида юксак дид билан ёзилган ҳажвияларини адиб ҳажвсеварларга муносиб тухфа сифатида тақдим этаётир.

АЛИНАЗАР ЭГАМНАЗАРОВ. *«Сиз билган Дукчи эшон».*

Мазкур ҳужжатли қисса Чор Россиясининг Туркистондаги мустамлака истибдодига қарши қисқа, лекин кенг қамровли исёнга раҳбарлик қилган Муҳаммадали халифа, яъни Дукчи эшон ҳақида ҳикоя қилади.

Халқимизни қизиқтириши тайин бўлган бу китобда Эшоннинг баъзи ҳикматлари ҳам илова қилинган.

ТОҒАЙ МУРОД. *«От кишнаган оқшом».* Қиссалар.

Мазкур тўплам, мана йигирма йилдирки ўзбек насрида ижод қилаётган истеъдодли адиб Тоғай Муроднинг «Юлдузлар мангу ёнади», «От кишнаган оқшом», «Ойдинда юрган одамлар» ва «Момо ер қўшиғи» сингари қиссаларини ўз ичига олган бўлиб, ёзувчининг қиссачиликдаги ижодий камолотини тўлиқ акс эттирган.

ХУРШИД ДЎСТМУҲАММАД. «Жажман».
Қиссалар ва ҳикоялар.

Ўқувчиларнинг диққатига ҳавола қилинаётган мазкур тўплам ёзувчининг уч қиссаси ва бир неча ҳикояларидан тузилган. Саргузашт унсурлари кучли мазкур қиссалар ва ҳикоялар теран руҳий таҳлил ва фалсафий талқини билан ўқувчини жалб этиши муқаррар.